

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. David Szostok

Věc v právním smyslu

Thing in a legal sense

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum dokončení práce: Listopad 2015

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 5.11.2015

Podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé rigorózní práce JUDr. PhDr. Davidu Elischerovi, Ph.D. za to, že se vedení mé práce s radostí ujal, za cenné připomínky, ochotu a vstřícnost.

Dále své rodině za neutuchající podporu.

Obsah

Úvodem.....	6
2. Geneze	10
2.1 Římské právo	10
2.1.2 Res extra commercium	12
2.2 Občanské zákoníky 20. století.....	14
2.2.1 ABGB	14
2.2.2 Návrh předválečného občanského zákoníku z roku 1937	16
2.2.3 Občanský zákoník 1950	17
2.2.4 OZ 1964.....	21
2.3 Východiska a vybrané problémy pojetí věci v právním smyslu	23
2.3.1 Ustanovení § 1.....	23
2.3.2 Věc jako subjekt?	25
3. Nové pojetí věci	27
3.1 Nominalita.....	29
3.1.1 Instrumenty finančního trhu a hypotéka.....	35
3.1.2 Pohledávka jako věc	44
3.1.3 Dluh jako věc?	59
3.1.4 Cenný papír a zaknihovaný cenný papír jako věc v právním smyslu	66
3.1.5 Bitcoin	73
3.2 Užitečnost věci	79

3.3 Odlišnost od osoby - propojenost majetkové a osobnostní složky	90
3.4 Ovladatelnost.....	103
4. Negativní vymezení věci	108
4.1 Lidské tělo	115
4.2 Zvíře	121
5. Veřejný statek	128
6. Závěr a úvahy de lege ferenda	137
Použité zdroje	142
Seznam použitých zkratek	152
Abstrakt.....	154
Resume.....	157
Klíčová slova / Keywords.....	159

Úvodem

Přijetí „nového“ občanského zákoníku (zákona č. 89/2012 Sb.)¹ přineslo do našeho právního řádu revoluční změny v téměř všech oblastech právního styku a tuzemského práva vůbec. Jednou z doprovázených změn této úpravy je i nové chápání věci v právním smyslu.

Pojetí věci v právním smyslu, které bylo v našem právním řádu zakotveno občanským zákoníkem z roku 1964² (tkz. „úzké pojetí“), bylo opuštěno. Toto pojetí bylo inspirováno zejména ruskou úpravou, která čerpala z úpravy německé, v němž úzké pojetí figuruje dodnes. Občanský zákoník nově zakotvuje široké pojetí věci (tkz. „idealistické“), které na našem území platilo v dobách první republiky, za účinnosti ABGB.

Tato změna vyvolává mnohé otázky. Zaprvé – ve smyslu, které statky jsou dle nové úpravy věcmi v právním smyslu a které naopak nejsou či být nemusí, a to zejména s akcentem na určitou bezbřehost, která je širokému pojetí věci v právním smyslu vlastní a zahrnuje do konceptu věci v občanskoprávním smyslu diametrálně více statků než pojetí úzké.

Zadruhé je široké pojetí věci podrobováno kritice. Je zpochybňováno, zda byla tato změna nutná, hospodárná a správná, zejména s ohledem na právní jistotu, která může být tímto krokem narušena.

Široké pojetí věci je jakýmsi následováním evropského trendu v oblasti tohoto institutu. Nelze však opomenout otázky, které tato změna vyvolává a kritiku této změny, mířící na již zmiňované narušení právní jistoty či prohlašovaný názor o zavádění institutů, na které naše právní úprava a odborná veřejnost nemusí být zcela připravena.

Pojem „věc“ představuje pro soukromé právo centrální a stěžejní kategorii. V OZ je středobodem, k němuž se sbíhá úprava majetkových práv – ať již absolutních (věcných práv, dědického práva) či relativních (závazkových práv). Věc tedy chápeme jako objekt, ke kterému mohou vznikat majetková práva.³

---

¹ Dále také jen „OZ“.

² Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, dále jen „OZ 1964“.

³ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 197.

Předmětem práv a povinností, konkrétně občanskoprávních práv a povinností, je cokoli, jakákoli součást objektivní reality, které se práva a povinnosti mohou týkat, k níž se práva a povinnosti mohou vztahovat, a jež není z okruhu právě občanskoprávních předmětů vyloučena (např. nebeská tělesa, lidské tělo).

Občanský zákoník z roku 2012 rozumí předmětem občanskoprávních práv a povinností zejména věci v právním smyslu.⁴

Jak již bylo řečeno, otázka toho, které statky jsou způsobilé být věcmi v právním smyslu vzhledem k jejich vlastnostem a které už nikoliv, vyvolává v rámci nového pojetí věci v právním smyslu mnoho otázek, na něž často není lehké najít odpověď ani s pomocí relevantních zdrojů.

Tyto otázky však často vyvstávají právě z důvodu absence relevantních zdrojů na dané téma, a to vzhledem k návratu institutu k širokému pojetí po téměř sto letech, což je doba, za kterou se mnoho záležitostí v právním styku a obecně technologickém pokroku lidstva změnilo. I proto nemohou ani být, z logiky věci, tyto otázky uspokojivě vyřešeny a samotná praxe i teorie na ně stále hledá odpověď.

Je pravdou, že prvorepubliková doktrína a judikatura je v oblasti tohoto institutu velmi bohatá, přesto lze vypořádat, že už v té době vyvolávalo široké pojetí mnohé rozpory a otázky. Dnes však, v souvislosti s tímto institutem, vystupují do popředí statky, které nebyly tehdejší době vůbec známy. Definovat tak jejich věcnou povahu může být komplikované, zvláště z důvodu absence relevantních zdrojů.

Právě však pro důležitost tohoto pojmu je nutno se těmito otázkami zabývat a vést o nich odbornou diskuzi, která tyto otázky postupně vyřeší či tyto nesrovnalosti alespoň posune do mezí, v nichž bude institut věci v právním smyslu vykládán vhodným způsobem a ke svému praktickému účelu.

I to je z části motivem této práce, která si bere za cíl poukázat na hraniční body nové úpravy, kdy se snaží zaměřit na statky, které stojí na rozhraní vytyčených podmínek a nastínit problematiku konotace, které nová úprava přináší, ať už v oblasti doktrinární či

---

⁴ THONDEL, ZUKLÍNOVÁ in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 371.

praktické, a poté navrhnout jejich případná řešení, ať už s pomocí doktrinálních zdrojů či v rámci samostatných úvah na dané téma.

Některé statky, které byly dříve považovány za jiné majetkové hodnoty, se nyní stávají věcmi v právním slova smyslu. Kupříkladu pohledávky, cenné papíry, finanční instrumenty – což sebou přináší následky, které je nutno shrnout a analyzovat. S navracející se nominalitou do našeho právního řádu se taktéž mnoho statků, které doposavad věcmi v právním smyslu nebyly, jimi stávají.

Cílem této práce není zaujmout kategoricky negativní či pozitivní stanovisko k novému pojetí věci v občanském zákoníku, avšak přistupovat k materii a vyvozovat závěry pokud možno takové, které by vedly ke schůdným a praktickým řešením, ačkoliv samotný fakt nominality a nového místy neprobádaného vědeckého území může často svádět k závěrům, které samy o sobě mohou svědčit o přístupu zcela opačném, který však není záměrný.

V předkládané práci dávám poměrně široký prostor kritickým ohlasům, které se ve spojitosti s novou širokou koncepcí objevují. Reflektuji tuto kritiku a v případě její validity jí uznávám. Zároveň k ní ale přistupuji jako ke kritice pozdní, která, za aktuální účinnosti občanského zákoníku a již platícího širokého vymezení, se stává kritikou částečně nekonstruktivní, jenž měla případně zaznít v době příprav nového kodexu.

Práce se skládá z úvodu a čtyřech hlavních částí, které jsou členěny do podkapitol a závěru.

Po úvodní části následuje stručný historický nástin pojetí věci v doktríně římského práva. Následně je rozebíráno pojetí rakouské (čili široké), které bylo následně přebráno do Československého právního řádu recepční normou v období tkz. první republiky.

Práce, v rámci historické komparace, pokračuje nástinem pojetí věci v období komunismu a taktéž se zabývá institutem vlastnictví v tomto období, který úzce souvisí s institutem věci v právním smyslu.

Kapitola druhá se zabývá nominalitou věci a důsledky, které tato nominalita přináší do našeho právního řádu. V rámci podkapitol jsou rozebírány jednotlivé druhy statků, na nichž se tyto důsledky relevantním způsobem projeví. Jedná se zejména o instrumenty

finančního trhu, pohledávku jako věc v právním smyslu, polemiku nad možností dluhu být věcí v právním smyslu a bitcoin.

Práce pokračuje zkoumáním hlediska užitečnosti a podmínky odlišnosti od osoby, ve které se zabývá především aspektem propojenosti majetkové a osobnostní složky v oblasti autorského práva.

Kapitola čtvrtá se zabývá negativní definicí věci, tudíž otázkou lidského těla a zvířete jako předmětu občanskoprávních vztahů. Kapitola rozebírá a analyzuje doktrinální pohledy na problematiku. Taktéž se však snaží klást související otázky k problematice mezi které patří např. to, zda může být sperma věcí v právním smyslu, otázku pronájmu dělohy či subjektivizaci zvířat.

Pátá kapitola, zaměřená na veřejný statek, obsahuje spíše jakýsi náčrt kontur tohoto institutu, který se do našeho právního řádu vrací po více než půl století, a to s výraznými změnami.

Je probírána jeho vhodnost či obecně nutnost jeho úpravy v občanském zákoníku, zvláště s důrazem na principy na nichž je dnešní kodex postaven a dále jeho praktické využití v právní praxi. Kapitola reflektuje mnoho nezodpovězených otázek, které jeho zakotvení v kodexu vyvolává, na něž prozatím neexistuje odpověď a jejich vyřešení bude do budoucna záviset zejména na judikatuře.

V práci je používána metoda analytická, historicko komparativní a deskriptivní.

Závěr práce je tvořen shrnutím dosavadních poznatků a úvah de lege ferenda s použitím metody syntézy.

Rukopis práce byl uzavřen dne 5.11.2015.

2. Geneze

2.1 Římské právo

Chceme-li definovat věc v římskoprávním smyslu, řekneme, že je to hmotný celek, který má samostatnou existenci, ať už je živý (otrok, zvířata) nebo neživý (ostatní věci). Hlavním znakem věci je tedy její *hmotná podstata*, pokud pak někteří římsští právníci uvádějí i „res incorporales“ – *věci nehmotné (netělesné)*, je to jenom jistá manýra, která kopíruje pojmy stoických filozofů. Res incorporales jsou podle Gaia věci, jejichž podstatou je nehmotné právo (pozůstalost, ususfructus aj.), faktem ovšem zůstává, že i *každé právo musí mít v poslední instanci objekt hmotný*, v římě dokonce po dlouhá staletí *objekt hmotný v penězích vyjádřitelný* (...). Opravdu nehmotné hodnoty, které normují moderní právní řády, např. právo autorské, patentní, honební atd., nebyly římskému právu vůbec známy.⁵

Pojem věci v právním smyslu neměl v římském právu zdaleka takovou důležitost jako má dnes. Římané se pojmem věci v právním smyslu příliš nezabývali a více se zaměřovali na institut vlastnictví, který byl naopak předmětem mnohem podrobnějšího zkoumání.

Už z nadpisu Gaiovy učebnice „rozdělení věci“ (de rerum divisione), a naprosto totožnému perexu i v Justinianských institucích, se lze dovědět, že záměrem římských právníků a římské právní vědy nebylo bádát nad nominalitou či konkrétními podmínkami definice věci v právním smyslu. Naopak – hlavním cílem bylo praktické rozdělení statků do určitých kategorií, podle nichž k věcem přistupovali a dle nichž se na typově totožné statky vztahovaly či nevztahovaly určité požadavky např. při převodu či jiném jednání. Za příklad může sloužit rozdělení věcí na mancipační a nemancipační, kdy věcmi mancipačními byly zejména věci základního hospodářského významu pro zemědělskou usedlost klasické římské rodiny, a z toho důvodu byly převody těchto věcí podrobeny slavnostní a ceremoniální formě, zejména za účelem zabránění zbrklým a nepromyšleným transakcím a zároveň zajištěním příslušné evidence a publicity převodu těchto zvláště důležitých hodnot a statků⁶.

---

⁵ KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. Římské právo. 2., dopl. a přeprac. vyd, v nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck), str. 83.

⁶ Tamtéž, str. 88.

Ačkoliv rozdělení věci na mancipační a nemancipační se postupně z právních řádu vytrácelo již v 6. století, ostatní způsoby rozdělení hmotných statků zpravidla přetrvaly do dnešních dob, ať už s větší či menší důležitostí pro dnešní právní řády.

V dějinách právního myšlení můžeme vysledovat dva zcela odlišné přístupy k chápání věci v právním smyslu: „materialistický“ (omezující se pouze na hmotné věci, příp. ovladatelné přírodní síly)⁷, který zastávali zejména romanisté i většina našich civilistů 19. a 20. století a „idealistický“ (uznávající také nehmotné věci, zvl. práva) v širším pojetí, který reprezentují někteří meziváleční civilisté a nověji pak Karel Eliáš⁸.

Široké pojetí nalézalo svůj římskoprávní základ u Gaia, který ve výše zmiňované „*de rerum devisione*“ v jednom z dělení uvádí věci tělesné a netělesné.

„Kromě toho jsou některé věci tělesné a netělesné. Tělesné jsou ty, kterých je možno se dotknout, například pozemek, otrok, šaty, zlato, stříbro a dále nesčetné věci jiné. Netělesné jsou ty, kterých se není možno dotknout. Takovou povahu mají věci, jejichž podstatou je právo, například pozůstalost, ususfructus (nebo) závazky (obligace), jakýmkoliv způsobem uzavřené. A nezáleží na tom, že pozůstalost zahrnuje věci tělesné a že plody, které těžíme z pozemku, jsou tělesné a že tělesné je obvykle i to, co se nám dluží z nějaké obligace, jako třeba pozemek, otrok, (či) peníze. Neboť samo právo dědické posloupnosti a samo právo poživací (ususfructus) je netělesné. Stejnou povahu mají práva k pozemkům městským a venkovským. (...)“⁹.

Toto dělení přebírají i Justiniánovy instituce, když rozdělují věci na hmotné a nehmotné. S výkladem, že: „*hmotné věci jsou takové, kterých je možné se, s ohledem na jejich povahu dotknout*“ zatímco věci nehmotné – netělesné, jsou ty, kterých se dotknout možno není. A následným dovysvětlením věcí netělesných: „*takového druhu jsou ty předměty, které existují pouze v právu, např. pozůstalost, poživací právo a závazky všeho druhu.*“¹⁰.

Justiniánská učebnice byla po staletí vzorem učebnic práva, pomáhající pochopit a vykládat římské právo v celé jeho šíři.

---

⁷ tkz. užší pojetí.

⁸ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: II.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxiv, 426, iv, 58, 79, Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-758-2., str. 16, předmluva.

⁹ KINCL, Jaromír. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 326 s. ISBN 978-80-7380-054-3., str. 78.

¹⁰ *Justiniánské Instituce: Iustiniani Institutiones.* Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2010, 411 s. Fontes iuris romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 109.

2.1.2 Res extra commercium

Důležitým pojmem, který se vyvinul v římském právu a na nějž římsí právníci kladli důraz, bylo pojetí statků, které nepodléhaly právnímu obchodu (*res extra commercium*).

Mezi tyto statky patřily např. *res publicae*, které se dají přirovnat k dnešním statkům sloužícím k obecnému užívání dle správního práva, dále tkz. *res divini iuris* dělící se dále na *res sacrae*, *res religiosae* a *res sanctae* představující zpravidla statky související s náboženskými aktivitami (chrámy, otláře, kříže...) a hroby¹¹.

Důležitost, kterou institutu *res extra commercium* římané přikládali, dokládají i Justiniánovy instituce, v nichž je rozebírán tento institut na samém úvodu kapitoly „o rozdělení věcí“. Kapitola pokračuje podrobným popisem podmínek, které musí statek splnit, aby se mohl tímto typem neobchodovatelného statku stát.

Dá se s určitou nadsázkou říci, že pokud dnes podrobujeme statek výčtu podmínek, které musí splnit, aby byl považován za věc v právním smyslu, římským právníkům postačovalo, pokud nebyl věcí vyloučenou z právního obchodu, a tak byl (argumentací a contrario) považován za věc v právním smyslu (při splnění podmínky konečné hmotné substance a ocenitelnosti statku v penězích).

Institut *res extra commercium* zůstal v právu zachován, avšak okruh statků, které do tohoto pojetí spadaly, se různorodě měnil. Opět je však nutno připomenout, že neztrácí na důležitosti ani dnes a je s pojmem věci v právním smyslu úzce spjat.

V prvorepublikovém období rozebírá např. Randa rozdělení těchto věcí neobchodovatelných, jenž byly doktrínou vyděleny na věci neobchodovatelné absolutně a relativně. Za věci neobchodovatelné absolutně považuje např. lidské mrtvoly, cizozemské loterní losy či věci jejichž dovoz je zakázán¹².

Věci relativně neobchodovatelné byly dle Randy především statky ve vlastnictví státu, obce či jiných subjektů, které sloužily všeobecné potřebě – silnice, veřejné řeky, ulice,

---

¹¹ Podrobně viz SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 2 sv. (xxii, 220, 356 s.). Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR), str. 183 – 184.

¹² RANDA, Antonín. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, [581] s. Klasická právnícká díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, str. 12.

chodníky a průchody¹³, kteréžto, jak později dovodíme, prakticky beze zbytku spadaly do oblasti institutu veřejného statku v jeho prvorepublikové podobě.

Narozdíl od římskoprávní doktríny však Randa nepovažoval za *res extra commercium* částky svatého kříže či věci k službám božím zasvěcené (*res sacrae*); s vysvětlením, že: „*věci tyto jsou vlastnictvím buď si církevních ústavů nebo soukromníků, např. domácí kaple (...) a nejsou dle práva rakouského z právního obchodu soukromníků vyloučeny, jakkoliv fakticky předmětem jeho nebývají*“¹⁴. Taktéž za statek *res extra commercium* nepovažoval hřbitovy, které jsou ve vlastnictví obcí či církevních ústavů.

Ve svém obecném názoru na věci vyloučené z právního obchodu se Randa prakticky beze zbytku shoduje se Sedláčkem¹⁶. Ten k extrakomercialitě uvádí – „*věc je právní skutečností, věc může přecházeti na základě zvláštních norem z jednoho jmění do druhého, tomuto přechodu říkáme právní obchod. Tento přechod může být pro určité věci omezen a pokud je omezen, mluvíme o extrakomercialitě dotčené věci*“¹⁷.

Knapp v učebnici občanského práva z roku 1974 za tento typ statku označuje vojenskou výzbroj, třaskaviny, jedy, omamné drogy, devízy a půdu¹⁸. Což, ve srovnání s výše uvedeným, svědčí o jisté proměnlivosti tohoto institutu respektive výčtu statků, které do jeho rámce spadají v průběhu doktrinálního vývoje.

Dnes je extrakomercialita zakotvena na ústavní úrovni. A to v článku 11 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jenž zní: „*Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob; zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.*“.

---

¹³ RANDA, Antonín. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, [581] s. Klasická právnická díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, str. 12 – 18.

¹⁴ Tamtéž, str. 19.

¹⁶ SEDLÁČEK, J. *Vlastnické právo*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012., str. 48.

¹⁷ SEDLÁČEK, Jaromír. *Občanské právo československé: všeobecné nauky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxiv, ii, 299 s. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR), str. 210.

¹⁸ Knapp in KNAPP, Viktor, Štefan LUBY, Věra ČÍŽKOVSKÁ a Stanislav ZDOBINSKÝ. *Československé občanské právo*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1974, 2 sv., str. 279.

Statky, na něž dopadá toto ustanovení, tak nejsou věcmi v právním smyslu. Jedná se zejména o ložiskové nerosty nacházející se na území státu¹⁹, jeskyně²⁰, vojenské újezdy²¹ přírodní léčivé zdroje a zdroje přírodní minerální vody²² či např. povrchové vody, které upravuje zákon č. 254/2001 Sb. (tkz. „vodní zákon“).

2.2 Občanské zákoníky 20. století

2.2.1 ABGB²³

V rámci tématu práce je nutné se od dob římskoprávních přemostit až do začátku 19. století, kdy byl vydán Rakouský občanský zákoník. Tento občanský zákoník byl vyhlášen 1. června roku 1811 císařským patentem císaře Františka I. č. 946. Byl základem občanského práva neuherské části habsburské monarchie s platností pro všechny země Rakouského císařství s výjimkou pro Uhry²⁴.

ABGB definici věci v právním smyslu obsahoval v ustanovení § 285, které znělo:

„Všechno, co od osoby je rozdílné a slouží k potřebě lidí, sluje věc v právním smyslu.“

Věc v právním smyslu tedy byla v ustanovení § 285 vymezena široce. Narozdíl od zákoníku německého, přijatého v roce 1896, jenž za věci prohlašoval výhradně jen hmotné statky. Touto německou úpravou se inspirovala doktrína sovětská a z ní posléze naše česká, která toto úzké pojetí na našem území zavedla v OZ 1964.

S rozpadem Rakouska Uherska na nástupnické státy a vznikem Československého státu bylo nutné v novém Československu vyřešit otázku právního řádu tak, aby nedošlo k období bezpráví. Situace byla vyřešena recepční normou, konkrétně zákonem

---

¹⁹ Ustanovení § 5 odst. 2, zákona č. 44/1988 Sb. (horní zákon) „*Nerostné bohatství na území České republiky je ve vlastnictví České republiky.*“.

²⁰ Zákon č. 114/1992 Sb. (zákon o ochraně přírody a krajiny), ustanovení § 61 odst. 3: „*Jeskyně nejsou součástí pozemku a nejsou předmětem vlastnictví.*“.

²¹ Zákon č. 222/1999 Sb., (zákon o zajišťování obrany ČR), ustanovení § 31 odst. 1: „*Majetek na území újezdu, s výjimkou vneseného majetku, smí být jen ve vlastnictví státu.*“.

²² Zákon č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon, ustanovení § 4 odst. 1. „*Přírodní léčivý zdroj podle § 2 odst. 1 a zdroj přírodní minerální vody podle § 2 odst. 2 (dále jen "zdroj") nejsou součástí ani příslušenstvím pozemků a nejsou předmětem vlastnictví.*“.

²³ Plným názvem *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie*; dále v této práci jen „ABGB“ či „OZO“.

²⁴ Uhry byly historický mnohonárodnostní státní útvar s maďarskou hegemonií, rozkládající se do roku 1918 na území dnešního Maďarska, Slovenska a dále v částech Rakouska (Burgenland a malá část Dolních Rakous), Rumunska (Banát, Sedmihradsko) Polska (malé části Spíše a Oravy – dnes v Malopolském vojvodství), Ukrajiny (podkarpatská Rus), Srbska (Banát a Bačka), Chorvatska (Baranja, Mezimuří) a Slovinska (Zámuří).

Národního výboru československého č. 11/1918 Sb. z. a n., O zřízení samostatného státu československého, který je označován jako první ústavní provizorium a kterým byl recipován právní řád dosavadní monarchie.

Ten byl však ovládán právním trialismem. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku platilo právo „původně rakouské“, ale na území Hlučínska²⁵ právo německé. Rozpad Uherské koruny a „připojení“ území dnešního Slovenska do státu Československého znamenalo pro celistvý stát taktéž nutnost vyrovnat se s právem Uherským. A to i s uznáváním obyčejového práva, které bylo v tomto prostoru považováno za hlavní pramen práva²⁷.

Výrazně se tento trialismus projevil na institutu věci v právním smyslu. Jak je v tehdejší komentáři obecného občanského zákoníku ke slovenské úpravě uváděno – „*Pravidlo vyslovené v § 285²⁹ platí aj v práve slovenskom, ale s tým rozdielom, že v práve slovenskom sa vecou rozumie len vec h m o t n a. (nie pravo, hoci je predmetou majetkovým)*“^{30 31}.

Široké pojetí tedy na našem území platilo s výjimkou Slovenska, kde sice zakotveno bylo, avšak jen pro věci hmotné, což je paradoxně typickým rysem koncepce úzké. Vzniká tak jakýsi hybrid, kdy je široké pojetí, které zahrnuje i nehmotné statky, aplikováno jen na statky hmotné.

Široké pojetí vyvolávalo v prvorepublikové doktríně značné rozpory, kdy zejména Randa a Unger prosazovali pojetí úzké. Tyto rozpory se projevovaly zejména u otázky doktrinálního vymezení pohledávky a jejího věcněprávního aspektu, což bude dále probíráno v této práci. Zastáncem širokého pojetí byl zejména Sedláček.

---

²⁵ Hlučínsko (lidově Prajzko) je historické území rozdělené mezi okresy Opava a Ostrava. K Československu bylo Hlučínsko připojeno na základě Versailleské mírové smlouvy 4. února 1920 a jako nový politický okres Hlučín se stalo součástí Českého Slezska.

²⁷ V oblasti slovenské sice — s výjimkou let 1852 až 1861 — formálně ABGB neplatil, avšak obyčejové právo tam platné je s ním v podstatě shodné, i když svými kořeny sahá až do poloviny XVI. století – viz důvodová zpráva k OZ 1950.

²⁹ Čímž je myšleno právě široké pojetí věci v ABGB.

³⁰ ROUČEK, František (ed.) a Jaromír SEDLÁČEK (ed.). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 8085963604, str. 8.

³¹ Faktem zůstává, že slovenská civilistika dodnes zůstává u pojetí věci v právním smyslu na triádě věcí, práv a jiných majetkových hodnot a dále bytu a nebytových prostor, která byla převzata z původního společného občanského zákoníku z roku 1964. Viz slovenský občanský zákoník, predpis č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník. ustanovení § 118 a násl..

2.2.2 Návrh předválečného občanského zákoníku z roku 1937

Právní trialismus byl také jednou z hlavních příčin, proč se okamžitě začalo uvažovat o novelizaci mimo jiné i občanského práva. Snaha o unifikaci právního řádu Československé republiky samozřejmě nebyl jediný důvod, proč hned v roce 1919 na ministerstvu spravedlnosti byly zahájeny přípravné práce³².

Přípravné práce probíhaly během deseti let v různých sestavách, pod záštitou různých institucí a byly dokončeny až v roce 1937, kdy vláda předložila Poslanecké sněmovně Národního shromáždění návrh nového občanskoprávního kodexu.

Návrh předválečného občanského zákoníku zcela zachoval pojetí široké, které beze zbytku přebral z původního znění ABGB. Tento návrh se také stal jednou z hlavních předloh nedávno přijatého OZ.

Může se to jevit i jakýmsi překvapením, vzhledem k rozporům, jež široké pojetí v prvorepublikovém období vyvolávalo. Pravděpodobným argumentem bylo i zachování právní jistoty, která byla s tímto pojetím spojována. Nutno vzít v potaz také bohatou judikaturu a doktrinální zdroje, které široké pojetí doprovázelo, jakkoliv si často vzájemně odporují.

Česko-Rakouska civilistika 19. století (Unger, Randa a další) se však klonila pod vlivem dobové německé právní vědy (tkz. pandektistiky) k omezenému vlastnictví na hmotné věci. Tyto tendence se také projeví při rekodifikaci občanského zákoníku za první republiky (1920 – 1937): věc v právním smyslu neměla být původně definována s tím, že by se její vymezení mělo ponechat právní vědě. Superrevizní komise však do osnovy z roku 1931 legální definici věci vrátila (§ 229), a to v širokém pojetí ABGB, tedy nejen věcí hmotných, ale i nehmotných, vlastnictví však zůstalo omezené pouze na věci hmotné (§ 278). Ve vládním návrhu (1937) pak upustila i od tohoto omezení³³.

Vzhledem k historickým okolnostem k přijetí tohoto kodexu nedošlo.

---

³² SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, 1019 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7, str. 18.

³³ HORÁK, Ondřej in Jaromír Sedláček a problematika vlastnictví, In Sedláček, J. Vlastnické právo. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 17.

2.2.3 Občanský zákoník 1950

Kodexem, který nahradil více než sto let trvající účinnost Všeobecného občanského zákoníku na našem území, se stal až občanský zákoník z roku 1950 (zákon č. 114/1950 Sb.³⁵). Taktéž nazýván zákoníkem středním. Ačkoliv totiž nahradil ABGB, záhy byl sám nahrazen v roce 1964. Byl tak jakýmsi zákoníkem přechodným, s ohledem na politické okolnosti jeho vzniku.

Tento předpis byl opět výsledkem historických událostí. Po únoru 1948 a následném převzetí moci komunistickou stranou byl vytvořen, v rámci tkz. právnícké dvouletky, tento nový občanský zákoník, který měl odpovídat novým hospodářským poměrům v zemi. Hlavní předlohou tohoto kodexu byla úprava sovětská³⁶.

V občanském právu se jednalo zejména o odstranění tradičních principů kontinentálního ius civile vybudovaného na základech římského práva³⁷. Kupříkladu odstraněním tradičního právního dualismu rozlišujícího právo veřejné a soukromé, třídním charakterem práva, rozdrobením tradičně rozsáhle civilistické materie a zúžením občanského práva na majetkové právo. Dále snahami o potlačování individualismu a prosazováním kolektivismu, což se projevilo zejména v oblasti vlastnictví, posilováním centralismu a kogentní právní úpravy, redukcí funkce občanského práva jako nástroje k prosazování hospodářských a ideologických cílů a přehnanou snahou zjednodušit právní úpravu. Poslední zmiňované zásadním způsobem ovlivnilo podobu nové definice věci v právním smyslu.

Široké pojetí bylo tímto kodexem opuštěno. Věc v právním smyslu byla v ustanovení § 23³⁸ definována takto:

„Věci v právním smyslu jsou ovladatelné hmotné předměty a přírodní síly, které slouží lidské potřebě.“

---

³⁵ Dále jen „OZ 1950“.

³⁶ Srovnej s DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 687 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-753-7, str. 512.

³⁷ Např. odstraněním římskoprávní zásady superficies solo cedit – viz věta druhá ustanovení § 25 OZ 1950: „Stavby nejsou součástí pozemku.“.

³⁸ V části druhé, hlavě II., zákona, nadepsaného jako „věci a práva“.

Ačkoliv skupina pod vedením V. Knappa pracovala kvůli časové tísní i s osnovou předválečného návrhu občanského zákoníku³⁹, toto široké pojetí nakonec nepřevzala. Pravděpodobně se tak stalo z důvodu ostatních předloh, zejména sovětských.

Pravděpodobně nejdůležitější důvod odklonu od široké koncepce je uveden v důvodové zprávě k OZ 1950 takto: „*Na rozdíl od dosavadního práva, podle něhož se pod pojmem věci nerozuměly jen předměty hmotné, ale i práva jako věci nehmotné, což odporuje lidovému chápání, rozumí osnova věcmi v právním smyslu jen předměty hmotné a přírodní síly, které v důsledku technických vynálezů nové doby také slouží k úkoji lidských potřeb (na př. elektřina) a jsou předmětem právních poměrů upravujících hospodářský styk lidí. Aby nebylo pochybnosti o rozsahu pojmu věci, vytýká zákon společný znak věcí: rozhoduje zdali slouží lidské potřebě, t. j. zdali mají povahu prostředků úkojných a zdali jsou podrobitelné lidské moci a jí ovladatelné.*“⁴⁰.

Zároveň však OZ 1950, po nadefinování věci v právním smyslu a jejímu doktrinálnímu rozdělení na věci movité a nemovité, společně s popřením superficiální zásady a definici příslušenství a součástí věci, systematicky velmi správně navazuje s ustanoveními paragrafů týkajících se práv a jejich možnosti být předmětem právního obchodu, kdy v ustanovení § 28 stanoví, že:

„*Předmětem právního obchodu může být i právo, pokud to povaha jich obou dopouští; v těchto případech platí přiměřeně ustanovení o právních poměrech, jejichž předmětem jsou věci.*“.

Zároveň v ustanovení § 29⁴¹ zakotvuje možnost, aby právo týkající se nemovité věci bylo možno koncipovat jako právo věcné, při splnění stanovených podmínek.

Toto pojetí věci v právním smyslu se dá považovat za jakýsi předstupeň vývoje, který dále pokračuje v OZ 1964. Ale zároveň jako stádium určitého tříštění či jakési oboupohlavnosti tohoto pojetí, které se vlastně nepřiklání ani k pojetí úzkému, ale ani

---

³⁹ Viz. KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945 - 1989*. Praha : Linde, 2009, str. 519.

⁴⁰ Viz. důvodová zpráva k zákonu č. 118/1950 Sb., dostupná z: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_10.htm.

⁴¹ „*Má-li právo k nemovité věci, zřízené právním úkonem, být právem věcným, je třeba, neplyne-li to již z povahy práva, aby z listiny o jeho zřízení bylo patrné, že má mít právní následky i vůči osobám třetím; v pochybnostech se má za to, že působí jen mezi stranami.*“ Viz ustanovení § 29 občanského zákoníku 1950.

k širokému. Ačkoliv uznává, že práva a zároveň i věcná práva k nemovité věci mohou být považovány za věc v právním smyslu.

Tato roztržičnost pokračuje dále v OZ 1964 i tím, že se dělení rozšiřuje o byty a nebytové prostory a nakládání s nimi je upraveno zvláštním zákonem⁴².

Co v tomto kodexu stojí za zmínku, zvláště při blízkém vztahu k institutu věci v právním smyslu, je úprava vlastnictví. Zejména ustanovení počínající ustanovením § 100 a končící ustanovením § 110⁴³.

Za předmět osobního vlastnictví jsou v ustanovení § 105 označeny „*věci domácí a osobní potřeby, rodinné domky a úspory nabyté prací*“.

Při zmiňování tohoto tématu je příhodné uvést Sedláčkovy úvahy o vlastnictví, které shrnuje v učebnici z roku 1919 takto: „*Dosavadní naše práce v této kapitole byla destruktivní, snažila se dokázati, že pojem vlastnictví není pojmem právním, tj. pojmem plynoucím z právního řádu. Pravili jsme, že vlastnictví je určitý stav, dle něhož určitý člověk může libovolně užívati určitých předmětů vnějšího světa ke svým účelům, pravili jsme dále, že takový stav žádných právních norem nepředpokládá, naopak, že jim logicky i časově předchází, což i mnozí spisovatele správně vycítili (Ihering, Randa atd.). (...) Mělo se za to, že vlastnictví je instituce spočívající výhradně na právním řádu a tudíž tam, kde právní řád neuznává této instituce, že tam ji ani není. (...) A tu má původ učení, že vlastnictví možno jediným dekretem ze světa zprovoditi.*“⁴⁴.

Z citace je patrné, že nešlo jen o terminologii, resp. o její zvědecké či zpřesnění, poněvadž sledovaná otázka měla výrazné ideové pozadí. Jednalo se o bezprostřední reakci na vývoj v Rusku po roce 1917, který se vyznačoval četnými revolucemi, nastolením socialistického státu a následnými zásahy do vlastnictví pod vlivem komunistických myšlenek. Tyto teze byly následně přebrány do našich občanských zákoníků tvořených pod přímým vlivem sovětské doktríny.

---

⁴² Zákonem č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům (zákon o vlastnictví bytů).

⁴³ viz důvodová zpráva k OZ 1950: „*Úvodní paragraf kapitoly o právu vlastnickém zdůrazňuje, že zdrojem bohatství a síly naší lidově demokratické republiky a blahobytu jejího pracujícího lidu je socialistické vlastnictví. Proklamuje jeho nedotknutelnost a dává tím i právně závaznou směrnicí pro výklad zákoníka.*“

⁴⁴ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. /Reprint: *Vlastnictví a vlastnické právo*, Barvič & Novotný, 1919, a *Vlastnické právo*, V. Linhart, 1935; *O vlastnictví*, původní vydání./, str. 18.

Otázku společenské role vlastnictví spojovali komunističtí myslitelé zejména s legitimitou tkz. soukromého vlastnictví, které odvozovali od kapitalistických výrobních vztahů. Již Marx s Engelsem viděli v soukromém vlastnictví zásadní překážku v realizaci programu komunistického hnutí, mezi jehož hlavní cíle patřilo znárodnění výrobních prostředků, přerozdělení majetku a odstranění vykořisťování, tj. využívání lidské pracovní síly k osobnímu zisku. Z tohoto důvodu otevřeně proklamovali: „*Komunisté mohou shrnout svou teorii v jedinou větu: zrušení soukromého vlastnictví.*“^{46 47}.

Za zmínku stojí také ustanovení § 155 OZ 1950, které potvrzuje opuštění superficiální zásady⁴⁸. Což je taktéž přímým důsledkem inspirace sovětskou úpravou a opuštěním kontinentálních římskoprávních zásad.

Vzhledem k faktu okleštěného soukromého vlastnictví, podnikání, potažmo celého hospodářství jako takového, se nelze divit, že v následujícím kodexu nebyla definice věci v právním smyslu vůbec obsažena.

---

⁴⁶ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945 - 1989*. Praha : Linde, 2009, str. 531.

⁴⁷ Srovnej také zejména s Knapp in KNAPP, Viktor, Štefan LUBY, Věra ČÍŽKOVSKÁ a Stanislav ZDOBINSKÝ. *Československé občanské právo*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1974, 2 sv., str. 300 a následující. Např. str. 302: „*Po socialistické revoluci ovšem po určitý čas nezbytně (byť v míře stále omezenější) zůstává i vlastnictví soukromé jako pozůstatek výrobních vztahů buržoazních.*“; osobní vlastnictví jako takové dle Knappa (tamtéž str. 321) nepožívalo ústavní ochrany – ústava s ním v čl. 9 počítala, avšak omezila se jen na vyjádření jeho přítomnosti. Osobní vlastnictví tak dle Knappa bylo chráněno právem občanským či trestním, avšak na ústavní úrovni se s ním nepočítalo jako se základním druhem vlastnictví – viz str. 321 této učebnice. Velmi zajímavým je v tomto ohledu taktéž ustanovení § 129 následujícího OZ 1964, který prohlašuje, že „*V osobním vlastnictví může být jen jeden rodinný domek.*“.

⁴⁸ „*Vlastníkem stavby může být osoba rozdílna od vlastníka pozemku.*“; ustanovení § 155 OZ 1950.

2.2.4 OZ 1964⁴⁹

Důvod vzniku nového kodexu byl opět zejména ideologický. Po přijetí ústavy 1960⁵⁰ bylo záměrem zákonodárce vytvořit kodex, jenž upraví občanskoprávní vztahy tak, aby byly v souladu s novým socialistickým režimem^{51 52}.

Důvodová zpráva⁵³ zdůrazňuje, že: „*Občanský zákoník z roku 1950 (zákon č. 141/1950 Sb.) vznikl za podstatně jiné situace, než jaká je dnes. Charakteristickým rysem tehdejší ekonomiky bylo, že vedle socialistického sektoru existoval i soukromokapitalistický sektor a že podstatnou roli hrál sektor malovýrobní. Socialistický sektor nebyl dosud plně upevněn, socialistické společenské vlastnictví nebylo ještě zcela konsolidováno, socialistické formy organizace výroby a plánovité řízení hospodářství se teprve začínaly rozvíjet. Jeho další vývoj bylo možno předvídat jen v hrubých rysech a bylo prakticky vyloučeno v právním předpise podrobně upravit překotně se vyvíjející vztahy socialistického hospodářství. Za těchto okolností nebylo možno vypracovat takový občanský zákoník, který by plně vyjadřoval socialistický obsah společenských vztahů.*“

Tato „socialistická reforma“ občanského zákoníku vedla k tomu, že věc v právním smyslu nebyla v OZ 1964 vůbec definována. Vzhledem k uspořádání tržních vztahů a možností obyvatel v rámci právního styku to není s podivem, ale naopak logickým vyústěním mnohem zásadnějších změn právního řádu na našem území.

Změnu přinesl až polistopadový zákon č. 509/1991 Sb. ze dne 5. listopadu 1991, mající za cíl nápravu stavu, v němž se občanský zákoník nacházel⁵⁴.

---

⁴⁹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ze dne 26. 2. 1964, ve znění pozdějších předpisů, dále také jen „OZ 1964“.

⁵⁰ přijata Národním shromážděním republiky Československé 11.července 1960, ústavní zákon č. 100/1960 Sb.. Dále jen „Ústava 1960“.

⁵¹ Viz důvodová zpráva k OZ 1964 dostupná z http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm k obecné části: „*Uskutečněním socialismu došlo k četným změnám ve společenských vztazích. Socialistická hospodářská soustava se stala jediným ekonomickým základem naší společnosti. Také socialistický stát vstupuje do nové etapy svého vývoje. Všechny tyto změny musí proniknout i právním řádem naší společnosti. Je třeba, aby nové společenské vztahy byly upraveny v právních předpisech tak, aby právo umožňovalo a podporovalo jejich další rozvoj a plnilo tak jako součást socialistické nadstavby aktivní úlohu.*“

⁵² Viz. např. čl. 1. odst. 1 Ústavy 1960 „*Československá socialistická republika je socialistický stát, založený na pevném svazku dělníků, rolníků a inteligence, v jehož čele je dělnická třída.*“ či zvolání v prohlášení „*Socialismus v naší vlasti zvítězil!*“ a další články dokládající úplný přerod státního zřízení k formě socialistické.

⁵³ Důvodová zpráva k OZ 1964 dostupná z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm.

⁵⁴ Srovnej s DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 687 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-753-7, str. 513.

Tato novelizace byla, jak uvádí důvodová zpráva: „*součástí uceleného procesu přeměn v soukromoprávní oblasti. Ústavní zakotvení občanských práv a svobod, rozvoj soukromého podnikání a postupný vznik tržního hospodářství kladou nové nároky na občanské právo, jimž již neodpovídá dosavadní znění občanského zákoníku.*“⁵⁵.

Již tehdy se předpokládalo, že po těchto často narychlo vydaných novelizacích, bude po jakémsi „usazení se“ společenských poměrů přikročeno k hlubší rekonstrukci českého soukromého práva. Především přijetím zcela nových soukromoprávních základů, tj. nového občanskoprávního kodexu⁵⁶.

O tom svědčí i fakt, že se záhy po přijetí těchto novelizací začalo postupně pracovat na návrhu nového občanského zákoníku, včetně prací na zcela nové úpravě vlastnického práva⁵⁷.

OZ 1964 se tak stal, vlivem těchto novelizací, opět jakousi přechodnou úpravou. Podobně jako byl OZ 1950 předstupněm před ryze socialistickým zákoníkem, dá se s nadsázkou říci, že se OZ 1964 taktéž stal touto novelizací jen jakýmsi předstupněm. A to před přijetím komplexního kodexu obsahujícího všechny zásady, které jsou vlastní modernímu soukromému právu kontinentálního typu.

Avšak zpět k OZ 1964 - nové znění ustanovení § 118 dotýkajícího se definice věci v právním smyslu znělo takto:

„Předmětem občanskoprávních vztahů jsou věci a pokud to jejich povaha připouští, práva nebo jiné majetkové hodnoty.

Předmětem občanskoprávních vztahů mohou být též byty nebo nebytové prostory.“

---

⁵⁵Viz důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb.

dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_07.htm.

⁵⁶ Viz. opět důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb. „Tyto změny, jakkoli významné, byly ovšem jen změnami dílčími. Protože úplná rekodifikace občanského zákoníku vyžaduje několikaletou přípravu, je potřebné v relativně krátké době přizpůsobit soukromé právo, vyjádřené především občanským zákoníkem, současným naléhavým potřebám tak, aby úprava vyhovovala nejen v období přechodu k tržnímu mechanismu, ale aby současně vytvořila přirozený přechod k zákonnému vyjádření koncepce soukromého práva na moderních principech. Proto v návaznosti na souběžně připravovaný obchodní zákoník, který by k občanskému zákoníku měl být v poměru speciálního předpisu k předpisu základnímu, byly připraveny rozsáhlé změny v podobě novely občanského zákoníku, které by měly překlenout nutnou dobu do rekodifikace.“

⁵⁷ DVORÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. 200 let Všeobecného občanského zákoníku Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 687 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-753-7, str. 514.

Nadpis „*socialistické společenské vlastnictví a osobní vlastnictví*“, který původně uvozoval ustanovení týkající se vlastnictví, byl změněn na „*Věcná práva*“. K ustanovení § 120, upravujícím institut součástí věci, byl připojen odstavec ve znění „*Stavba není součástí pozemku.*“, čímž bylo zachováno či řekněme prodlouženo dosavadní popření klasického římskoprávního institutu superficies solo cedit. V tehdejší době, vyznačující se nutností nápravy těch nejhrubších nedostatků, kterými úprava trpěla, zřejmě nebylo znovunastolení této zásady považováno za natolik důležité.

Věc v právním smyslu zůstávala nadále nedefinována. Definován byl jen předmět občanskoprávních vztahů, a to v tripartitním pojetí věcí, práv a jiných majetkových hodnot. Doprovázeno byty jako zvláštní kategorií předmětů občanskoprávních vztahů, které jsou upraveny zvláštním zákonem⁵⁸.

Tato úprava zůstala v účinnosti až do zrušení „novým“ občanským zákoníkem k 1.1.2014.

2.3 Východiska a vybrané problémy pojetí věci v právním smyslu

2.3.1 Ustanovení § 1

V rámci geneze pojmu věci v právním smyslu je nutné se, na samém úvodu této práce, zaměřit na ustanovení § 1 věty druhé, které zní:

„Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.“

Problémem, který se po přijetí OZ v navazujícím právně vědeckém diskurzu v souvislosti s definicí věci často objevoval, bylo duplicitní definování věci ve zvláštních zákonech a otázka, zda se bude definice věci v OZ vztahovat na statky, jež jsou upraveny ve zvláštních zákonech.

Prvním takovým případem je zákon o odpadech⁵⁹, v němž je odpad definován jako „*každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit*“, což předesílá zejména Kindl⁶¹. Tento aspekt se může jevit na první pohled trefným

---

⁵⁸ Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů). Zrušen „novým“ občanským zákoníkem k 1.1.2014.

⁵⁹ zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech.

⁶¹ KINDL. M. Musí být věci užitečné (a zcela ovladatelné?) in *Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2005, 472 s. ISBN 80-735-7133-1, str. 206 – 207.

argumentem o nevhodnosti či nedomyšlenosti úpravy, obzvláště při nutnosti splnění podmínky užitečnosti statku v souvislosti s odpadem.

Avšak OZ se s tímto argumentem vyrovnává lakonicky, a to právě pomocí tohoto uvozujícího ustanovení. Tím, že se při formulaci pojmu „soukromé právo“ klade důraz na soukromou povahu vzájemných práv a povinností osob, se zároveň vyjadřuje, že tato práva a povinnosti vznikají mezi osobami v jejich vzájemném styku (nikoli tedy mezi osobou a orgánem veřejné moci nebo mezi orgány veřejné moci navzájem); soukromé právo se týká privátního života lidí, jde o jejich právo uplatňované ve společnosti.⁶²

Úprava tak stanoví, že případné definice věci ve veřejnoprávních předpisech nemají na definici věci v občanskoprávní potažmo soukromoprávní oblasti jakýkoli vliv. Jedná se o dva paralelní světy, fungující na jiných principech a tudíž odlišných definicích.

Pojem věci má však svou důležitost i v právu veřejném – trestním, finančním, daňovém, správním apod.. Některé právní předpisy definují věc (či jen určité kategorie věcí) pro své účely odlišně od OZ (srov. např. 134 TZ). Totéž platí pro pojem „součást věci“ a „příslušenství věci“. Jinak však lze vyjít z obecného principu, dle něhož není-li věc specificky definována pro účely konkrétního (zvláštního) předpisu, uplatní se definice obsažená v OZ, nevylučuje-li to smysl tohoto jiného předpisu⁶³.

Ustanovení § 1 a jeho vliv na koncepci věci v právním smyslu je zásadní z hlediska celého právního řádu. Proto sem považoval za vhodné tento fakt, byť velice stručně, předestřít hned v úvodu této práce, poněvadž na něj bude místy odkazováno a význam tohoto ustanovení bude dále rozvíjen v širí prakticky celé práce.

---

⁶² NESNÍDAL, Jiří. *Občanský zákoník I. s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb.* Český Těšín: Poradce, 2012, 320 s. ISBN 978-80-7365-336-1.

⁶³ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III.* § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 197.

2.3.2 Věc jako subjekt?

Římské právo vymezuje věc jako „*prostorově omezený kus zevního světa, který může být samostatným předmětem práv, nikoliv jejich subjektem.*”⁶⁴.

OZ 1964 tuto koncepci reflektuje, stejně jako doktrína tvrdí, že objekt vlastnického práva nemůže být jejím subjektem. Avšak toto paradigma začíná být, dle mého názoru, postupně stíráno a právo na něj dostatečně nereaguje.

Byt zatížený hypotékou či auto koupené na leasing je objektem vlastnictví. Dluh s těmito věcmi spojený je však fakticky více navázán na tuto věc než na subjekt právního vztahu. Prodej těchto dluhem zatížených věcí není v dnešní době nijak ojedinělý. Makléři a banky potvrzují, že počet prodávaných nemovitostí zatížených hypotékou je přibližně stejný jako těch nezatížených a jsou na tyto převody připraveni různými předem připravenými procesy, kterými danou situaci řeší.

Je otázkou, nakolik je případná možnost navázat dluh na konkrétní věc z právního hlediska vhodná. Ekonomická realita je však evidentně napřed a právo tento stav ne zcela reflektuje a stále pokládá za přirozené, že tyto objekty nemohou být subjektem vlastnictví. Což je sice de lege bezchybné, avšak fakticky se děje něco jiného.

Takovým kvaziosobním statkem je např. obchodní společnost, která může být zadlužená, ale zároveň je oddělená od vlastníka.

Je samozřejmě otázkou, nakolik je vznik právnické osoby srovnatelný s bytem zatíženým hypotékou či autem, které je zatíženo leasingem.

Nový občanský zákoník byl možností par excellence, jak tento stav změnit. Je však nutné vzít v potaz, jak velkou právní nejistotu by tato změna vyvolala a nakolik by bylo nutné zasáhnout do oblasti věcných práv, respektive do jejich naprostých základů, aby mohla být tato změna úspěšná.

I při úspěšnosti této změny by stále bylo nutné zohledit v zákonném textu, že škoda způsobená autem či domem jako takovým (např. špatným technickým stavem, který vede ke zhroutilí nemovitosti a poškození okolních domů), musí být přičitatelná majiteli těchto nemovitostí. Neboť pro zachování právní jistoty a právních principů by nebylo

---

⁶⁴ THONDEL, Alexandr. Věci – římskoprávní regule a jejich odraz v současném právu. *Časopis pro právní teorii a praxi*, 2009, číslo 3., ročník II., str. 49.

možné tuto škodu „odepsat“ např. tím, že by se auto či dům jako subjekt jaksi „poslalo“ do insolvence, s tvrzením, že se jedná o subjekt odlišný od vlastníka. Lze v tomto směru uvažovat o jakémsi „propíchnutí vlastnického závoje“ v paralele s propíchnutím korporátního závoje k tomu, aby byl v konečném důsledku odpovědný majitel.

Je taktéž otázkou, zda je tato případná radikální změna jaksi „na pořadu dne“, poněvadž tento problém se ve vědeckém diskurzu prakticky neobjevuje. Zůstává upozaděný, neprobádan a nevyřešen. Avšak je na čase se možností částečné „subjektivizace“ těchto statků, i s ohledem na dluhy, které jsou na tyto statky navázány, zabývat.

Možnosti uplatnění se přímo nabízejí např. u institutu ležící pozůstalosti, která je tvořena majetkem pozůstalého a přechází na dědice i s dluhy, které jsou na ní navázány.

3. Nové pojetí věci

V OZ 1964 definice věci v právním smyslu zcela chyběla. Karel Eliáš tento fakt nazývá důsledkem primitivního materialismu⁶⁶, který byl odůvodněn tehdejší doktrínou argumentem, že „*věc je přírodní fakt, kterému nepřísluší právu definovat*“⁶⁷. Ačkoliv obecná definice věci absentovala^{68 69}, rozdělení věci dle druhu na movité a nemovité, definice součásti věci, definice příslušenství věci a vymezení stavby v OZ 1964 zakotveno bylo⁷⁰.

Pojem věci však byl postupem času vymezen doktrínou, a to jako „*hmotné předměty, které jsou ovladatelné a slouží potřebám lidí*“⁷¹.

Věc je nyní nově definována v občanském zákoníku v ustanovení paragrafu 489 jako:

„vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí“.

Pojem věci v právním smyslu je tedy vystavěn na třech základních znacích:

- a) rozdílnost (odlišnost) od osoby,
- b) schopnost sloužit potřebě osob, tj. užitečnost,
- c) ovladatelnost.⁷²

Přičemž všechny tři zmíněné znaky jsou pro vymezení věci v právním smyslu podstatné a musí být splněny současně (kumulativně).⁷³

Tvůrci OZ se dle důvodové zprávy pro tento široký koncept rozhodli na podkladě vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, poněvadž považují toto vymezení za

---

⁶⁶ Viz Právní rozhledy, 15. Ročník, 4/2007, K. Eliáš, Věc jako pojem soukromého práva, str. 119.

⁶⁷ Kratochvíl Z. a kol. Nové občanské právo. 1 Vydání. Praha : Orbis 1965, str. 186.

⁶⁸ S výjimkou dříve platného zákona č. 101/1963 Sb., o mezinárodním obchodu, (zrušen k 1.1.1992 obchodním zákoníkem), který v ustanovení § 13 definoval věci jako „*hmotné předměty a ovladatelné přírodní síly, které slouží potřebám lidí*“.

⁶⁹ Je poněkud paradoxní, jak uvádí Eliáš in ELIÁŠ, Karel, Věc. Pozitivistická studie. *Časopis právník*, 1992, č. 8, str. 699, že ačkoliv věc definována nebyla, samotný pojem věci byl použit ve zhruba 140 ustanoveních, což při rozsahu OZ 1964 znamenalo téměř čtvrtinu celého kodexu.

⁷⁰ Viz ustanovení § 119 OZ a následující.

⁷¹ Viz HOLUB, Milan a kol. Občanský zákoník, komentář, 2. Aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde, 2004, *Zákony – komentáře*, str. 261; shodně s JEHLÍČKA, Oldřich, Jirí ŠVESTKA a Marta ŠKÁROVÁ. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, xxiv, 1195 s. Beckova edice Komentované zákony, str. 352.

⁷² THONDEL, ZUKLÍNOVÁ in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, 1, ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s. 372.

⁷³ Tamtéž str. 373.

nejlépe vyhovující ústavnímu pořádku⁷⁴ a zároveň i naplněním závazků z mezinárodních smluv, jimiž je ČR vázána⁷⁵.

Možnosti úpravy byly, při ohlédnutí se do okolních zemí, dvojí. První možností (případ Německa - § 90 BGB⁷⁶ a Polska) bylo vymezit věc v právním smyslu úzce, jen jako hmotné předměty (tzv. „úzké pojetí“). Či naopak zvolit vymezení široké, které pokrývá diametrálně rozsáhlejší výšeč statků, které lze za věc v právním smyslu označit (rakouské pojetí - § 285 ABGB).

Logickým důvodem zvolení tohoto širokého vymezení je taktéž všeobecný technologický pokrok, kdy právo a zejména právní praxe musí mít prostředky pro nakládání s patenty, investičními nástroji, licencemi a podobnými výdobytky moderní doby, které v době přijetí předchozích občanských zákoníků neexistovaly.

---

⁷⁴ Zejména s důrazem na článek 11. odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Viz Předpis č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁷⁵ např. Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví; viz její článek 1 odst. 2: „*Předmětem ochrany průmyslového vlastnictví jsou patenty na vynálezy, užité vzory, průmyslové vzory nebo modely, tovární nebo obchodní známky, známky služeb, obchodní jméno a údaje o provenienci zboží nebo označení jeho původu.*“.

⁷⁶ Německé znění: „Sachen im Sinne des Gesetzes sind nur körperliche Gegenstände.“. Anglické znění „Only corporeal objects are things as defined by law.“. Překlad autora „Jen hmotné věci jsou věcmi v právním smyslu.“.

3.1 Nominalita

Bylo-li účelem tvůrců OZ vymezit věc co nejširším způsobem, je možné namítnout, že nebylo nutné stanovovat podmínku užitečnosti či podmínku ovladatelnosti, kterou je nyní také nutno splnit k tomu, aby mohl být statek definován jako věc v právním smyslu.⁷⁷

K. Eliáš však toto pojetí obhájí tím, že definice věci v právním smyslu je vždy definicí ryze nominální, nikoliv reálnou⁷⁸.

Tento poznatek je pro definici věci v právním smyslu důležitý a zcela stěžejní pro jakékoliv juristické uchopení institutu věci v právním smyslu. Nominalita není u definice věci nic nového, právě naopak - byla doktrínou uznávána již za účinnosti OZ 1964 s odůvodněním, že:

„Pojem věci v právním slova smyslu není zcela totožný ve smyslu fyzickém.“⁷⁹

Tudíž to, co v reálném světě považujeme zcela jistě za věc, nemusí být považováno za věc v právním smyslu a paradoxně i naopak.⁸⁰

Navíc, jak uvádí Tégl⁸¹ – *je třeba předeslat, že bez ohledu na to, jak je věc právem uchopena (v širším či užším smyslu), nelze mluvit o neměnnosti (uzavřenosti) množiny prvků, které pod pojem věc spadají. To, co je věcí v právním smyslu, je závislé především na rozvoji lidské společnosti a na stupni jejího vědeckotechnického pokroku. Proto dnes mezi věci běžně řadíme takové entity, které ještě před několika desítkami let uvedenou charakteristiku nesplňovaly (počítač, mobilní telefon, zaknihovaný cenný papír, jaderná energie). Množina prvků vyhovujících pojmu věci je proto stále otevřená a proměnlivá.*

---

⁷⁷ Viz důvodová zpráva k OZ str. 118: „Věcí je vše, co člověk jako bytost nadaná rozumem může podrobit své vůli. Také ovladatelnost je třeba chápat jako kategorii objektivní a obecnou, nikoli tedy ve vztahu ke konkrétnímu jednotlivci nebo ke konkrétní situaci.“

⁷⁸ Viz Právní rozhledy, 15. ročník, 4/2007, K. Eliáš, Věc jako pojem soukromého práva, str. 119; shodně také Důvodová zpráva k OZ, str. 117.

⁷⁹ V. Knapp in Knapp V., Plank K., a kol. Učebnice československého občanského práva. Svazek 1.1 vydání Praha, Orbis 1965, str. 148: „pojem věci v právním slova smyslu není zcela totožný ve smyslu fyzickém.“

⁸⁰ Shodně také I. Telec, právní rozhledy 12/2011, Duševní vlastnictví a jeho vliv na věc v právním smyslu str. 444.: „Na výrazu věc v právním smyslu, je podstatné to, že se jedná o právní chápání věci. To znamená, že máme na mysli účelové pojetí věci (právního předmětu) v jeho právním významu, který právě proto, že je „právní“, se může lišit od toho, co běžně rozumíme slovem „věc“ v obecném jazyce, kdy věc spojujeme jen s materiálem, třeba se židli. Nikoliv ale již s průmyslovým vzorem na vnější vzhled židle (design) spočívající např. v jejím tvaru.“

⁸¹ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 198.

Institut věci v právním smyslu tak můžeme chápat jako jakousi platformu, která se uplatní jen na statky splňující podmínky stanovené zákonem (odlišnost od osoby, užitečnost a ovladatelnost). Při splnění těchto podmínek se tedy bude na daný statek vztahovat občanský zákoník se všemi z toho vyplývajícími důsledky, např. v procesní či jiné oblasti, které na tuto věc v právním smyslu dopadají.

Důvodová zpráva v souvislosti s tímto institutem podotýká nutnost přesného používání terminologie. Termín „věc“ je v OZ důsledně používán pro institut „věc v právním smyslu“, a pro ostatní vyjádření se používá termín „záležitost“, který vzhledem k aktuální právní úpravě lépe odráží smysl jazykového vyjádření⁸².

Tato nutnost přesné terminologie, respektive její porušování, již bylo K. Eliášem kritizováno v souvislosti s OZ 1964⁸³, který používal pojem „věc“ na místech, kde by byl přílehavější jazykový obrat „záležitost“⁸⁴.

Telefonní hovor, u kterého bylo za účinností minulého občanského zákoníku judikatorně dovozeno, že věcí není, s odůvodněním, že: „*telefonní hovor má povahu telefonní služby, jež spočívá v zajišťování přepravy mluvené řeči v reálném čase mezi koncovými body telekomunikační sítě*“⁸⁵, tak nyní splňuje všechny podmínky k tomu, aby byl za věc v právním smyslu považován⁸⁶. Ačkoliv pro člověka bez právního vzdělání je tato skutečnost absurdní.

Při pohledu do minulosti však zjistíme, že tato nominalita věci není v našem právním řádu novinkou.

Jedním z důkazů, že nominalita byla již za první republiky respektována a důsledně aplikována, je i judikát týkající se ošetřování zraněné osoby jinou soukromou osobou. V něm tehdejší Nejvyšší soud dospěl k závěru, že „*Věcí ve smyslu § 1041 o. z. o. jest vše,*

---

⁸² Důvodová zpráva k OZ, str. 23.

⁸³ ELIÁŠ, Karel, Věc. Pozitivistická studie. *Časopis právník*, 1992, č. 8, str. 702.

⁸⁴ Např. dle Eliáše ustanovení § 701 OZ 1964: „*Běžné věci, týkající se společného nájmu bytu, může vyřizovat každý ze společných nájemců. V ostatních věcech je třeba souhlasu všech; (...)*“ dále srovnej např. ustanovení § 724 OZ 1964 „*Příkazní smlouvou se zavazuje příkazník, že pro příkazce obstará nějakou věc nebo vykoná jinou činnost.*“; dále podobně ustanovení § 733; 735; 836 OZ 1964.

⁸⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 8. 1998 sp. zn. 3 Tz 71/98.

⁸⁶ Podobně například *Telec in TELEC*, Ivo, Držba informací. *Právní rozhledy*. 2014, č. 4, str. 115 rozebírá držbu kuchařského receptu na rybí polévku jako statek, který je nyní považován za věc v právním smyslu.

co může být předmětem práva, tudíž také věci nehmotné. Spadá sem zejména osobní námaha, práce, již bylo v něčí prospěch použito.“⁸⁷.

Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí vyvrací závěry odvolacího soudu, jenž považoval za věci jen věci hmotné a prohlašuje tento závěr za „*jdoucí proti duchu zákona*“, s dodatkem, že: „*pokud má předpis vyhovět svému účelu a zásadě slušnosti, na niž spočívá, nutno vykládati výraz "věc" v nejširším smyslu slova a považovati za věc vše, co může být předmětem práva, tedy také věci nehmotné.*“.

Ustanovení § 285 tehdy platícího obecného občanského zákoníku, obsaživším definici věci, znělo:

„Všechno, co od osoby je rozdílné a slouží k potřebě lidí, sluje věc v právním smyslu.“.

Tato definice je, až na mírné stylistické odchylky, prakticky totožná s definicí aktuální v OZ. Což naznačuje, že při správné aplikaci tohoto ustanovení je na místě stejně široce pojatý výklad i nyní.

Je na obecných soudech, jak se k této problematice postaví či lépe řečeno zda tuto nominalitu dostatečně reflektují. Procesní průběh výše uvedeného judikátu, v němž odvolací soud nominalitu zcela opomněl, naznačuje možné budoucí problémy. A to zvláště při doposavad jasném laickém i právním vymezení např. toho, že telefonní hovor či péče o nemocného věcí není.

Tudíž, přestože je tato nominalita jakýmsi návratem k tradičnímu civilistickému základu na našem území a lze tento návrat považovat za správný i s ohledem na obecný vývoj definice věci v jiných evropských státech či z důvodu souladu právního řádu s mezinárodními smlouvami, přesto zůstává otázkou, jak budou obecné soudy, po více než 60 letém období „ne-nominality“, k tomuto aspektu přistupovat. A zda tato problematika nezůstane, minimálně do dob vydání prvních stěžejních judikátů, pro soudce a samozřejmě i další subjekty spíše velkou neznámou. Což vede k narušení právní jistoty, jenž je hlavním předmětem kritiky u tohoto institutu.⁸⁸

---

⁸⁷ Rozhodnutí NS R I 808/27, Vážný č. 7348.

⁸⁸ STUNA, Stanislav a Jiří ŠVESTKA. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. Ročník 2011 č. 10 str. 366; dále např. F. Melzer, *Časopis právník* č. 11. ročník 2007, Pojem věci v návrhu občanského zákoníku, str. 1227 - 1228.

Tato kritika však, dle mého názoru, není oprávněná. Určitá míra narušení právní jistoty je při přijetí zákonů takto rozsáhlého typu zcela přirozená. Stejně jako je přirozený určitý aspekt „změny pravidel hry“, která s rozsáhlejšími novelizacemi či novými kodexy zákonitě musí nastat a nelze se jí vyhnout.

Nové pojetí věci je příčinou mnoha doktrinálních sporů, kteréžto však zpravidla nezasahují zásadním způsobem do právní praxe nebo mezi neodbornou veřejnost. Proto např. názor Stuny⁸⁹, že toto nové pojetí může vést k narušení demokratických základů státu, lze považovat za snad až hysterický.

Základním argumentem tvůrců zákona, který je dle mého názoru schopen potlačit jakoukoliv kritiku širokého pojetí, je hledisko ústavního pořádku a jeho souladu se zákony. Či konkrétně, jak zmiňuje Eliáš⁹⁰ - pokud zvláštní zákony jako např. z o kapitálovém trhu zná např. vlastnictví swapu, je nelogické, aby byl občanský zákoník postaven proti této tezi a nepromítnul jí do své úpravy. A to právě v nejpříhodnější době vydání nového občanskoprávního kodexu.

Soulad s ústavním pořádkem a mezinárodními smlouvami, potažmo i soulad s referenčním rámcem, je stěžejním a zcela zásadním argumentem používaným k obhajobě správnosti širokého pojetí věci, a to ať už z řad tvůrců zákona či odborné veřejnosti.

Je možnou otázkou, nakolik by se měly ostatní normy tomuto souladu podřídít a do jaké míry. Dle mého názoru je však tento soulad nutný ve zcela absolutním měřítku. Je totiž nutné si uvědomit sílu ústavního zákona, jemuž by mělo být podřízeno v co nejvyšší míře každé ustanovení občanského zákoníku, a to způsobem, který nevzbuzuje o tomto souladu jakoukoliv pochybnost.

Melzer⁹¹ na nové pojetí vznáší kritiku, když rozebírá „náklady změny právní regulace“ u tohoto institutu a vyjmenovává náklady z této změny plynoucí pro adresáty norem či osoby právo aplikující (např. změnou formulářů, školení pracovníků, tvorbu ustálené judikatury). Dále argumentuje narušením právního vědomí těchto subjektů a z těchto

---

⁸⁹ STUNA, Stanislav a Jiří ŠVESTKA. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. Ročník 2011 č. 10 str. 366.

⁹⁰ K. Eliáš, *Právní rozhledy* č. 11/2011, Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (také o abstrakci v právním myšlení), str. 411.

⁹¹ F. Melzer, *Časopis právník* č. 11. ročník 2007, Pojem věci v návrhu občanského zákoníku, str. 1227 - 1228.

premis vyvozuje, že tato změna není změnou vhodnou. A dodává, že by byla vhodnou v případě, kdyby poskytovala úpravu mnohem racionálnější, efektivnější, hospodárnější a lépe chránící právní principy než úprava dosavadní, což se dle jeho názoru neděje⁹².

Názor, že široké pojetí nenaplní lépe právní principy, považuji za mylný, a to právě kvůli nutnosti souladu občanského práva s ústavním pořádkem, potažmo i s ostatními předpisy, jak výše konstatuje Eliáš.

Navíc, pro laickou veřejnost nepředstavuje tato změna nijak zásadní důsledky. Běžný právní styk nebude, dle mého názoru, touto změnou nijak narušen. Běžný věřitel vlastníci pohledávku se jen ztěžší dostane při jejím uplatňování či vymáhání k myšlenkovým konstrukcím či nutnosti vyřešit její věcný či nevěcný charakter v občanskoprávním smyslu.

Uvedená změna, ať je důležitost definice věci v právním smyslu jakkoliv významná, vzbuzuje nejvíce rozruchu zpravidla jen ve sféře právní vědy, nikoliv však v diskuzích týkajících se podnikání, právního styku či právní praxe.

Pro srovnání – občanský zákoník vnesl do oblasti nájmu bytů převratné změny a z toho vyplývající narušení právní jistoty. To s sebou nese nezanedbatelné náklady u mnoha subjektů⁹³. Nová úprava nájemních vztahů změnila pohled mnoha investorů – i jednotlivců – na rentabilitu tohoto druhu podnikání a často změnila jejich investiční rozhodnutí v souvislosti s nájemními byty⁹⁴.

Přijetím „nového“ občanského zákoníku došlo taktéž k zásadním změnám v oblasti spoluvlastnictví a možnostem nakládání se spoluvlastnickým podílem. Vlivem teorie právního panství má nyní spoluvlastník po 6 měsících od vzniku spoluvlastnictví možnost nakládat se svým podílem neomezeně dle své vůle (ustanovení § 1124 OZ a násl.).

Tato změna vyvolala nemalé narušení právní jistoty a podstatně „změnila pravidla hry“, a to způsobem, který se výrazně dotýká subjektů práva.

---

⁹² Je však nutno vzít v potaz, že tento článek F. Melzera (viz výše) byl napsán v roce 2007, tudíž 5 let před vydáním „nového“ občanského zákoníku a mnoho změn v té době v oblasti věcných práv nebylo doposad zaneseno, což Melzer sám uznává v závěrečné poznámce pod čarou na konci článku, str. 1229 tamtéž.

⁹³ Např. Občanské sdružení majitelů domů, bytů a dalších nemovitostí v ČR a jejich uspořádání cyklu přednášek na téma nájmu v občanském zákoníku, dostupné z: <http://www.osmd.cz/prednasky-1404037389.html>.

⁹⁴ A to zpravidla ve směru odrazení od tohoto typu investice vzhledem k legislativním změnám proběhnutým v této oblasti.

Změn, které „nový“ občanský zákoník přinesl a kteréžto zásadnějším způsobem zasáhly do právních vztahů, je však mnohem více a samy o sobě by mohly být předmětem jiné samostatné práce.

Neshody, které široké pojetí způsobuje, však jakoby zůstávaly za dveřmi občanskoprávních kateder, vědeckých diskuzí a komentářů, snažících se popsat co nejpodrobněji podstatu jednotlivých ustanovení. Avšak zpravidla nejsou předmětem diskuze v kruzích investorů, podnikatelů či ani advokátů a obecně osob s právem jinak profesně spjatých.

Nedá se tudíž přitakat tvrzení, že nové pojetí způsobí výrazné či jakkoliv zásadní narušení právní jistoty. Natož v souvislosti s kodexem, který sám o sobě – zcela logicky a přirozeně – s sebou určité narušení právní jistoty nést musí. Avšak věc v právním smyslu není v tomto ohledu vhodným terčem.

Nelze se pak divit ani lakonickým argumentacím tvůrců zákona, kteří vyvracejí tuto kritiku spíše s určitým stoickým nadhledem než by se pouštěli do hluboké vědecké argumentace.⁹⁵

Jediným potencionálním problémem, který spatřuji v této v souvislosti, je, jak jsem již výše naznačil, budoucí přístup soudců k tomuto pojetí. Je velmi nabízející se představit si soudní spor, jehož meritem, či minimálně jedním z předpokladů řízení, bude věcněprávní aspekt určitého statku a jeho věcná či nevěcná podstata.

Soudci, ať už obecných či krajských soudů, jež studovali a doposud praktikovali právo, v němž převládalo pojetí úzké, mohou mít problém s určitým „vcítěním se“ do nominálního aspektu věci, jak je definován nyní.

Což může vést, stejně jako v případě výše uvedeného prvorepublikového judikátu⁹⁶, k nutnosti využití vyšších soudních instancí, a tím samozřejmě k vyšším nákladům pro účastníky tohoto řízení.

---

⁹⁵ Srovnej např. s ELIÁŠ, Karel. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11.

⁹⁶ Rozhodnutí NS R I 808/27, Vážný č. 7348.

3.1.1 Instrumenty finančního trhu a hypotéka

Pojďme se ale nyní odprostit od kritických ohlasů a vrátit se k aspektu nominality se zaměřením na oblast finančních trhů, potažmo finančních instrumentů na těchto trzích se vyskytujících, např. instrument „prodej na krátko“.

Tento finanční instrument⁹⁷, který je založen čistě na „sázce“ na pokles určitého aktiva v čase, neslouží žádné potřebě lidí. Je fikcí. Uměle vymyšlen v rámci investičního investování za účelem spekulace. Při pominutí případného výdělku či prodělku držitele tohoto instrumentu či zbytku trhu, je užitečnost či dokonce ovladatelnost tohoto instrumentu prakticky nulová. V reálném světě nevytvářející žádnou hodnotu, nijak nevyvěrající do reality, nijak neohraňovaná a bez přídatných softwarů či systémů spravujících burzovní systém neexistující „věc“.

Dle důvodové zprávy rozhoduje o případné užitečnosti věci lidská vůle, poznání a schopnosti člověka.⁹⁸ Ponechme ale na moment stranou úvahy týkající se užitečnosti věci – zvláště když byl prodej nakrátko zakázán v mnoha zemích EU s poukazem na uchování stability trhu.¹⁰¹

Tento finanční instrument, sloužící ke spekulaci na pokles aktiva, je založen na půjčení si podkladového aktiva investorem za úplatu a jeho okamžitým prodejem na trhu. Následný vývoj, zpravidla akciového trhu, investor zhodnotí a do určité doby musí podkladové aktivum vrátit vypůjčitel – tudíž opět podkladové aktivum nakoupí a vrátí ho. Avšak – věcný prvek celé této operace je nulový.

Prodej nakrátko je tak v konečném důsledku spíše jakýmsi vymyšleným „herním motivem“, který byl vymyšlen a umožněn burzami a skládajícím se ze čtyřech obligací – půjčky, prodeje, koupě a vrácením podkladového aktiva.

---

⁹⁷ Technika spekulace na pokles cen na trzích se nazývá jako tzv. shortování neboli obchodování na krátko. Spekulace na pokles je přesným opakem nákupních příkazů. Běžně se obchod na trzích začíná nákupem a po zhodnocení nastává prodej. Při shortování je prvotním obchodním příkazem prodej finančního aktiva a obchod je ukončen zpětným nákupem stejného množství stejného finančního aktiva. Zisk z celé transakce je pak logicky roven rozdílu mezi prodejní vyšší cenou a nákupní nižší cenou. Celá strategie funguje na principu půjčky finančního aktiva od brokera, které následně obchodník zpětným nákupem vrátí.

⁹⁸ Viz důvodová zpráva k OZ, str. 118: „o tom, co je užitečné, a co tedy je vzhledem k tomu věcí, rozhodují lidská vůle a poznání i schopnosti člověka.“.

¹⁰¹ Viz nařízení Evropského parlamentu a Rady EU, č. 263/2012 ze dne 14. Března 2012 O prodeji na krátko a některých aspektech swapů úvěrového selhání.

Následný výdělek či prodělek není způsoben věcí. Prodej nakrátko je tak spíše označením několika obligací, jakousi „možností“, kterou investor zvolí z nepřeborného množství ostatních.

Pojďme ale tento instrument srovnat s futures¹⁰². Ten je, na rozdíl od prodeje nakrátko, v důvodově zprávě výslovně zmíněn jako statek, který se novou úpravou stává věcí v právním smyslu¹⁰³.

Futures sám o sobě je zjednodušeným názvem pro futures contract, což znovu spíše naznačuje ne-věcnou povahu tohoto instrumentu. Zde se však objevuje určitý rozdíl.

Představíme-li si futures jako závazek, např. pěstitele kávy, jenž se rozhodl svou sklizeň prodat na komoditním trhu¹⁰⁴, můžeme opět dojít k závěru, že se jedná o obligační plnění tohoto pěstitele vůči investorovi, který se naopak koupí futures zavazuje k odebrání tohoto plnění.

Avšak – můžeme si futures představit jako věc. Ano, poměrně fiktivní, pohybující se na hraně nominality, opět vytvořenou trhem jako takovým, avšak stále jako věc. Věc, která jakoby „uvnitř“ sebe obsahuje obligaci.

Futures je při této představě věcí – jakýmsi pojítkem – mezi pěstitelem a odběratelem daného plnění. Je běžné, že futures kontrakt vystřídá spoustu majitelů než dojde k samotné výměně zboží – tomu však napomáhá právě tato věc, bez níž by to nebylo možné.

Futures je odlišný od osoby, ovladatelný (ve smyslu nákupu/prodeje) a zcela bezesporu slouží potřebě lidí. Ať už se jedná o prospěch osob, které chtějí předem najít odbyť pro svou úrodu, či naopak těm, kteří hledají možnosti koupě. Umožňuje uzavřít obchod mezi

---

¹⁰² Futures je standardizovaný forward obchodovaný na derivátové burze. Prakticky se jedná o kontrakt na vypořádání (výměnu, dodání) podkladových nástrojů k určitému datu v budoucnosti, přičemž vypořádání je delší než je zvyklost na spotovém trhu. Může se jednat o výměnu pevné částky v hotovosti v jedné měně za dosud neznámou částku v hotovosti či případně za dluhový cenný papír a to v téže měně (úrokový futures), o výměnu pevné částky v hotovosti v jedné měně za pevnou částku v hotovosti v jiné měně (měnový futures) za akciový nástroj (akciový futures) či za komoditní nástroj (komoditní futures). Citováno z JÍLEK, Josef. *Finanční a komoditní deriváty v praxi*. 2., upr. vyd. Praha: Grada, 2010, 630 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3696-9, str. 49.

¹⁰³ Viz důvodová zpráva k OZ, str. 117.

¹⁰⁴ Komoditní burzy jsou charakteristické tím, že se na nich obchoduje stejnorodé, neboli zaměnitelné „zboží“ (především jde o suroviny či o výrobní polotovary), jež lze standardizovat a v návaznosti na to i obchodovat bez fyzické přítomnosti. Citováno z REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 760 s. Partners. ISBN 978-80-247-3671-6, str. 125.

subjekty, jež by se jinak nesetkali a navíc samotný futures trh dává globální přehled o cenách zboží konkrétních komodit.

Všechny zmíněné názory týkající se „*neexistence*“, „*absence substrátu*“ či „*substance*“ u těchto statků, jež mají za cíl popření věcného aspektu těchto statků, odporují jedné věci – úmyslům tvůrců zákona. Cílem tvůrců OZ bylo zahrnout do pojetí věci v právním smyslu i tyto nehmotné statky spjaté s finančními trhy, a to bez nutnosti ad hoc zkoumání, zda zrovna konkrétní typ finančního instrumentu splňuje požadované podmínky či nikoliv.

Nalézt argumentační hledisko, z něhož by vyplývalo, že je např. instrument „prodej na krátko“ věci v právním smyslu, není paradoxně natolik složité.

Vyjdeme-li z premisy, že pohledávka je dle nového pojetí věci v právním smyslu a „prodej na krátko“ je souhrnem několika takových závazků a pohledávek. Při prodeji na krátko má jeden subjekt pohledávku za druhým subjektem k vrácení tohoto podkladového aktiva a subjekt, který si půjčuje toto podkladové aktivum, je naopak nucen provést na trhu operaci ve formě koupě daného podkladového aktiva. Ať už dříve či později, ale fakticky k této operaci – obligaci musí dojít – subjekt tudíž má vůči trhu či případnému brokerovi povinnost tuto operaci uskutečnit. Burzovní systém či broker tudíž má za tímto subjektem pohledávku – k jejímuž splnění ho může donutit právními prostředky.

Můžeme tedy na prodej na krátko a na ostatní instrumenty finančního trhu, případně i budoucí, jež se v rámci burzovního obchodování vyvinou, pohlížet optikou věci – hromadné.

Podobně můžeme nahlížet na opci - jako na instrument, který je věcí v právním smyslu. A to z důvodu, že je tvořen pohledávkou, kterou má určitá fyzická osoba (manažer, generální ředitel podniku ap.) vůči určité společnosti.

Stejně tak u dluhopisu či swapu¹⁰⁵, který je přímo ideálním příkladem, kdy oba subjekty jsou zároveň v postavení dlužníka i věřitele. Oba tudíž mají pohledávku a tyto dvě pohledávky v souhrnu tvoří tento finanční instrument, který je věcí hromadnou.

---

¹⁰⁵ Swap je OTC derivát s vypořádáním (výměnou, dodáním) podkladových nástrojů ve více okamžicích v budoucnosti. Obvykle se jedná o vypořádání v hotovosti. Prakticky se jedná o kontrakt na výměnu podkladových nástrojů k určitým okamžikům v budoucnosti, tj. představuje několik forwardů s postupnou výměnou podkladových nástrojů. Vypořádání může být čisté (např. po započtení úrokových plateb a jistin). Může se jednat o výměny pevných částek v hotovosti (či případně neznámých částek v hotovosti) v jedné

Přijmeme-li názor, že jsou tyto instrumenty věcmi, potažmo v některých případech věcmi hromadnými - musíme se logicky ptát, kdo je vlastníkem tohoto souboru věcí. Atribut hromadné věci totiž zahrnuje i fakt, že soubor daných věcí náleží téže osobě.

Institut hromadné věci slouží zejména pro usnadnění právního styku. Hromadná věc není věcí v pravém slova smyslu, ale fikcí, kdy se za jednu věc považují věci dvě či více, na které se pro zjednodušení právního styku nahlíží, jako by se jednalo o věc jedinou.¹⁰⁶ Kdo je tedy vlastníkem těchto instrumentů? Možnosti jsou dvojí.

Při použití swapu, sloužícímu k výměně jednoho podkladového aktiva za druhé, se jedná o souhrn dvou pohledávek dvou subjektů, kteří jsou zároveň dlužníci i věřitelé. Tyto dvě pohledávky tedy tvoří v souhrnu onen swap. Přijmeme-li premisu, že tyto subjekty jsou spoluvlastníky tohoto swapu, narazíme na mnoho důvodů, které tento závěr, ať už zcela či částečně, vylučují.

Ustanovení § 1116 stanoví, že se spoluvlastníci považují za jednu osobu a nakládají s věcí jako jediná osoba. To je v tomto případě fakticky nemožné. Subjekty A a B nemohou s daným instrumentem nakládat jako jediná osoba a nelze je v rámci tohoto výměnného obchodu považovat za jedinou osobu, poněvadž jejich zájmy jsou zcela opačné orientace.

Stejně tak dojdeme k rozporu při aplikaci ustanovení § 1117, jež prohlašuje, že každý spoluvlastník má právo k celé věci, což je znovu závěr, který v tomto případě nemůže obstát. Tuto tezi taktéž logicky vylučují ustanovení paragrafu 1122 či 1123 a četná ustanovení týkající se správy společné věci.

Je evidentní, že pro tyto případy nelze možnost spoluvlastnictví vůbec brát v úvahu.

Jediným možným vlastníkem těchto instrumentů tak může být tvůrce trhu. Potažmo subjekt poskytující investiční služby dle zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.

---

měně za dosud neznámé částky hotovosti, a to v téže měně (úrokový swap či úvěrový swap), o výměnu pevných či dosud neznámých částek hotovosti v jedné měně za pevné či dosud neznámé částky hotovosti v jiné měně (měnový swap), za akciové nástroje (akciový swap) či za komoditní nástroje (komoditní swap). Citováno z JÍLEK, Josef. *Finanční a komoditní deriváty v praxi*. 2., upr. vyd. Praha: Grada, 2010, 630 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3696-9, str. 50.

¹⁰⁶ Kindl in *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2., str. 1182.

Totožným způsobem, při použití institutu věci hromadné, však můžeme vyvodit hmotnou podstatu hypotéky jako věci dle OZ, která by byla ve vlastnictví banky tento produkt poskytující.

Hypotéka, jak je tento institut definován v právním řádu, je ve skutečnosti jen druhem úvěru. Úvěrem, který je definován v ustanovení § 28 odst. 3 zákona č. 190/2004 Sb., (zákon o dluhopisech), takto:

„Hypoteční úvěr je úvěr, jehož splacení včetně příslušenství je zajištěno zástavním právem k nemovité věci, když pohledávka z úvěru nepřevyšuje dvojnásobek zástavní hodnoty zastavené nemovité věci. Úvěr se považuje za hypoteční úvěr dnem vzniku právních účinků zástavního práva. Pro účely krytí hypotečních zástavních listů lze pohledávku z hypotečního úvěru nebo její část použít teprve dnem, kdy se emitent hypotečních zástavních listů o právních účincích vzniku zástavního práva k nemovité věci dozví.“

Pojďme ale na hypotéku nahlédnout zcela jiným „věcněprávním pohledem“.

Hypotéka jako produkt spočívá ve vydání hypotečních zástavních listů¹⁰⁷ ¹⁰⁸, které dodávají bance likviditu. Tyto prostředky jsou následně poskytnuty žadatelům, kteří je používají k financování svého bydlení.

Tento produkt však v širším měřítku obsahuje další závazky a činnosti - odhad znalce nemovitosti, práci úředníků banky na zajištění tohoto úvěru, emisi hypotečních zástavních listů, schválení hypotéky a následný poplatek zaplacený žadatelem za toto schválení, případné povinné založení účtu u této banky, povinné pojištění nemovitosti, pojištění proti neschopnosti splácet atd..

Pohlédneme-li na hypotéku touto optikou, jakožto na soubor všech těchto činností a závazků, dojdeme k závěru, že všechny tyto činnosti tvoří ve svém souhrnu „hypotéku – věc hromadnou“.

---

¹⁰⁷ Jedná se o specifický druh dlouhodobých bankovních obligací, které mohou zpravidla emitovat pouze tkz. „hypoteční banky“, jimž byla k tomuto účelu udělena speciální licence. Jejich základní odlišností proti standardním bankovním obligacím je to, že peněžní prostředky, které banka prodejem hypotečních zástavních listů (hypotečních obligací) získá, mohou být použity výhradně na poskytování hypotečních úvěrů. Viz REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 760 s. Partners. ISBN 978-80-247-3671-6, str. 112.

¹⁰⁸ Či půjčením prostředků na mezibankovním trhu, pomejme však tuto možnost pro tento konkrétní případ.

Banka bude, stejně jako tvůrce trhu či burza cenných papírů – zprostředkovatelem. Jakýmsi „převodním místem“, stejně jako je za převodní místo definován v ustanoveních paragrafu 2 odst. 2 zákona o podnikání na kapitálovém trhu regulovaný trh, mnohostranný obchodní systém, tvůrce trhu či zahraniční převodní místo. A zároveň bude vlastníkem této hypotéky jako věci z pohledu OZ.

Přijetím této teze by jakýkoliv bankovní, investiční či jiný produkt byl považován za věc ve smyslu OZ. Věcí, která by obsahovala z hlediska OZ veškeré činnosti a závazky vyplývající či jakkoliv související s tímto produktem a jeho poskytnutím (např. práce obchodního zástupce, jenž produkt nabízí a jeho provize obsažená ve složce produktu).

Praktické dopady jsou zřejmé. Při krachu burzovního systému či tvůrce trhu vlastním finanční instrumenty bude výrazně zjednodušen jejich převod k jinému tvůrci trhu či burze. Ta poté bude moci tyto obchody dále zprostředkovávat a dokončit jednotlivé úseky právních jednání týkajících se těchto instrumentů.

Podobně u hypotéky při její refixaci u jiné banky či v případě krachu banky a nutnosti převodu těchto hypoték na jiné subjekty. Při nahlížení na hypotéku jako na věc v právním smyslu bude nakládání s ní značně zjednodušeno.

Představa zjednodušení převodu hypotéky při refixaci do jiné banky je lákavá a právní styk v této oblasti velmi zjednodušující. Na rozdíl od aktuálního postupu, kdy je nutno celý úvěr u původní banky splatit a absolvovat všechny procedury znovu.

Využití těchto cest by však skýtalo nemalá úskalí. Prvním je otázka zástavního práva k nemovitosti, na niž ale OZ obsahuje řešení, a to v novém institutu uvolněné hypotéky v ustanovení § 1380 OZ a násl.; a dále také v novém institutu záměny neboli konverze zástavního práva zakotvenou v ustanoveních § 1385 a násl..

Zástavní právo k nemovitosti by tudíž tento převod zřejmě pozdrželo, avšak praxe by se díky těmto novým instrumentům s tímto aspektem převodu nakonec pravděpodobně vypořádala.

Další důležitou záležitostí je však ochrana věřitele hypotečního zástavního listu. Ta by se při zjednodušeném převodu hypoték mezi bankami - a tím způsobené volatility hodnoty zajištěného krytí pohledávky z hypotečních úvěrů - snížila. To by logicky vedlo k vyšším výnosům z těchto cenných papírů, avšak staly by se investicí mnohem méně

konzervativní. Logickým důsledkem tohoto posledního závěru by taktéž bylo zřejmě zdražení hypoték, vzhledem k nutnosti vyplácet vyšší výnosy věřitelům těchto cenných papírů.

Ideálním příkladem, na němž lze toto zjednodušení demonstrovat, je převod běžného bankovního účtu mezi bankami. A to ať už důvodu krachu bankovní instituce, při němž je tento vklad na běžném účtu pojištěn státem¹⁰⁹, či převodu ze spotřebitelských důvodů. Stejně tak by bylo možno postupovat u povinného pojištění. Klient by tak nemusel tento produkt rušit a znovu obnovovat u jiného subjektu, poněvadž by byl převeden spolu s peněžními prostředky.

Problematika účtu jako věci je v odborném diskurzu aktuálně, pokud je autorovi známo, probírána jen na jednom místě, a to v souvislosti s účty týkající se cenných papírů¹¹⁰. Autoři se však přiklánějí k závěru, že účet není věcí v právním smyslu, a to v návaznosti na důvodovou zprávu. Ta doprovází ustanovení § 489 větou: „*věcí v právním smyslu je to, čeho se mohou týkat subjektivní majetková práva, především právo vlastnické. Obecně je pro věc v právním smyslu typické, že si ji lze přivlastnit*“, z čehož dovozují, že účet není věcí v právním smyslu.

S tímto názorem se nestotožňuji. Mám za to, že široké pojetí pojímá i tyto statky do okruhu věcí v právním smyslu, zvláště při čerpání poznatků z prvorepublikové doktríny. Široké pojetí obecně považuje za věci v právním smyslu i statky, které mají mnohem nominálnější povahu než bankovní účet. Samotní autoři však konstatují svůj závěr spíše nejistě a sami uznávají, že vyřešení této otázky je úkolem budoucí judikatury.

Široké pojetí přináší tudíž do praxe velmi zajímavou modifikaci. Statky, o jejichž převodu, vydržení apod. by za jiných podmínek nemohla být řeč - poněvadž se pro právo ve svém souhrnu jeví ve věcněprávní rovině jako neexistující - by mohly být, při aplikaci těchto tezí, předmětem soukromoprávních vztahů.

Je na místě uvést, že se zpravidla jedná o statky splňující kritérium hromadné věci - jsou složeny z mnoha činností, závazků, úkonů apod., a právě proto mohou ve svém souhrnu nabýt podstatu majetkového statku, a to právě ve formě věci hromadné.

---

¹⁰⁹ Viz zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ustanovení § 41a a následující.

¹¹⁰ MAREK, Radan. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxx, 431 s. Beckovy komentáře. Str. 76-78.

Nové pojetí věci tak, spolu s institutem hromadné věci, nově umožňuje převádět statky, na něž je navázána určitá činnost či jiné atributy, které nyní, čerpáme-li z prvorеспублиkové doktríny, spadají do institutu věci v právním smyslu.

Otázka, zda je vůbec vhodné chtít, ať už v zájmu snížení administrativních nákladů či zjednodušené možnosti převodu hypotéky či jiných produktů, aby byl tento transfer natolik zjednodušen, je určitě na místě.

S ohledem na nedávnou hypoteční krizi v USA, kterou způsobily právě hypoteční úvěry respektive jejich neregulace a nedostatečný dohled, jenž vyústil až v prodej toxických aktiv bankou Lehman Brothers a následnou globální krizi, je určitá obezřetnost na místě. A to s otázkou, zda by při tomto pohledu na hypotéku či ostatní podobné produkty jakožto na věci v právním smyslu, které lze převést tímto zjednodušeným způsobem, nemohlo dojít k podobnému prodeji toxických aktiv ve formě hypoték či jiných produktů i u nás.

Je vhodné dát v tomto kontextu prostor také relevantní kritice. Tégl např. uvádí: „*chceme-li se držet široké koncepce věci, musíme si uvědomit, že její bezbřehost přináší četná praktická rizika, resp. absurdní důsledky a to především ve vztahu k aplikaci ustanovení o věcných právech.*“¹¹¹. A dále pokračuje: „*Zdá se však, že úzké chápání věci, které je cestou analogie v některých případech rozšiřováno o nehmotné předměty, představuje pro praxi menší riziko a lépe navazuje na dělení majetkových práv na absolutní a relativní. Rozšiřuje-li se totiž aplikační dopad ustanovení o věcech hmotných i na nehmotné entity, vyžaduje to zpravidla vyšší míru argumentace a pečlivější vážení všech následků.*“¹¹².

Tato kritika je, vzhledem k výše uvedenému, zřejmě částečně oprávněná. Široké pojetí jednoznačně vede k určité bezbřehosti, pokud si uvědomíme počet statků, jimž jsou přiřknuty věcněprávní vlastnosti a nemusí tomu tak být vždy ku prospěchu věci (např. v oblasti autorského práva, jak bude dále rozebíráno).

Avšak, jak sám Tégl dále uvádí¹¹³ - nelze říct, že by jedna z možných konstrukcí (ve smyslu širokého či úzkého pojetí věci) byla „správnější“ či „teoreticky čistší“ než druhá.

---

¹¹¹ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 199.

¹¹² Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 199.

¹¹³ Tamtéž.

Úzké pojetí stejně jako široké má své výhody a nevýhody, a nelze jednoznačně určit, že jedna z těchto dvou cest je jediná správná. Přesto je nutno uznat, že široké vymezení přináší řadu problematických aspektů, se kterými se bude muset praxe, doktrína a zejména judikatura vyrovnat. Jedním z těchto aspektů je právě zmiňovaná bezbřehost, která, jak již bylo řečeno, může vést místy k absurdním důsledkům.

Lze za ně považovat i to, že hypotéka, jak jsme si jí výše nadefinovali - tzn. celý proces od podání žádosti se všemi následnými úkony, ať už banky či dlužníka - může být v celkovém souhrnu dle nové definice považována za hromadnou věc. Což potvrzuje i uvedený prvorepublikový judikát, jenž stanoví, že osobní námaha a práce je věcí v právním smyslu¹¹⁴.

Benefitem, který částečně vyvažuje nevýhody širokého pojetí na našem území, je existující judikatura z dob první republiky. Ideologicky se taktéž jedná o jakýsi návrat k období, v němž nebylo tuzemské právo ovlivněno sovětským – což taktéž přirozeně stírá a oslabuje jakoukoli kritiku širokého pojetí.

Je však nutno podotknout, že v případě neexistence tohoto pojetí na našem území před rokem 1950, by byly tyto kritické argumenty zřejmě výrazným důvodem k přehodnocení vhodnosti této úpravy.

Jak však Tégl dále uvádí¹¹⁶ - úzké pojetí věci na rozdíl od bezbřehosti širokého, s sebou přináší problém právě opačný, kdy nehmotné statky, které nezapadají do konceptu úzkého pojetí, jsou poté judikatorně či doktrinálně za věci prohlašovány či jim jsou určité věcněprávní atributy přiřknuty, poněvadž praxe vyžaduje, aby s těmito statky bylo možno pracovat. Ideálním příkladem je obchodní podíl či podíl člena v bytovém družstvu, u nichž bylo judikováno^{117 118}, že jsou způsobilé být předmětem vydržení – tudíž vlastností, která má ryze věcněprávní charakter.

Vede to k úvaze, zda není vhodnější pojmout tyto statky rovnou ze zákona skrz široké pojetí do věcněprávní oblasti, a jít tak těmto statkům, jako např. výše zmiňovaným

---

¹¹⁴ Rozhodnutí NS R I 808/27, Vážný č. 7348.

¹¹⁶ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264., str. 198.

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2007, sp. zn. 29 Odo 1216/2005 (právní věta: „Obchodní podíl lze vydržet jako věc movitou.“).

¹¹⁸ Viz právní věta rozhodnutí NS 29/Cdo 3038/2011 ze dne 17.05.2012 – „Práva a povinnosti spojené s členstvím (členský podíl) v bytovém družstvu lze vydržet jako věc movitou.“

finančním instrumentům, jaksi „naproti“ jejich věcněprávnímu uznání, a poté s nimi v rámci práva pracovat. Což považuji za mnohem vhodnější a přímočařejší cestu, i s ohledem na společenský rozvoj, který přímo bují výskytem nových a nových entit s nehmotným charakterem a nutností jejich právního ukotvení. Na rozdíl od pojetí úzkého, jehož řekneme určitý tradiční ráz se může, právě s ohledem na společenský rozvoj, jevit místy až zastaralým, a ve svém důsledku může v budoucnu vést k většímu narušení právní jistoty, než k jakému zdánlivě nyní vede změna k pojetí širokému¹¹⁹.

3.1.2 Pohledávka jako věc

„To, co je nám na základě nějakého závazkového vztahu dluženo, je většinou také hmotné, například pozemek, otrok či peníze.“¹²⁰

Pohledávka, respektive její věcněprávní status, vyvolává mnohá pozdvižení ve vědeckoprávním diskurzu. Avšak nebylo tomu jinak ani v době prvorepublikové, a nelze říci, že by ohledně její věcněprávní podstaty nepanovaly spory např. i v rakouské civilistice.

Hlavním kamenem úrazu, který představa pohledávky jako věci v právním smyslu představuje, je skutečnost, že pohledávka je přirozeně pojímána jakožto oprávnění věřitele, a nikoliv jako statek - věc v právním smyslu.

Je kritizována, stejně jako byla i v období prvorepublikovém, tendence stírání rozdílů mezi absolutními a relativními právy, které široká definice věci v případě pohledávky bezesporu způsobuje¹²¹.

Toto narušení římskoprávních základů a setření romanistické koncepce oddělení absolutních a relativních práv, v případě věcněprávního aspektu pohledávky, často

---

¹¹⁹ Shodně také I. Telec in TELEC, Ivo, Držba informací. *Právní rozhledy*. 2014, č. 4, str. 121: „Závěrem lze celkově stručně shrnout, že obnovení romanistického pojetí věci v právním smyslu, k němuž u nás došlo v r. 2012 a které je známe i u některých jiných současných právních řádů, je zásadní měrou příhodné právě pro soudobou informační společnost, protože právně počítá s držbou informací, aniž by k nim musela být pokaždé státem přiznána absolutní majetková práva, včetně ochrany této držby a jejího převodu. Za příklad nám mohou posloužit třeba doménová jména nebo know-how. Proto je občanský zákoník v informačním směru výrazně moderním předpisem.“

¹²⁰ *Justiniánské Instituce: Iustiniani Institutiones*. vyd. 1. v Praze: Karolinum, 2010, 411 s. Fontes iuris romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 109.

¹²¹ Viz STUNA, Stanislav a Jiří ŠVESTKA. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. Ročník 2011 č. 10 str. 367: „Tento legislativní přístup v Návrhu vede ve svých důsledcích navíc k nežádoucímu rozdílu mezi věcnými právy na straně jedné a závazkovými právy na straně druhé s nikoliv plně domyšlenými důsledky, které z toho mohou pro praxi vyplývat (...).“

nerozporují ani největší zastánci širokého pojetí. Je totiž z určitého úhlu pohledu neoddiskutovatelné a pravdivé.

Kritické hlasy, zaměřené na stírání rozdílu mezi absolutními a relativními právy, však opomíjí jeden stěžejní fakt. A to, že věcněprávní atribut těchto statků je korigován ustanovením paragrafu 979. Ten stanoví, že se na práva použijí ustanovení o věcných právech „*jen potud, připouští-li to jejich povaha a neplyne-li ze zákona něco jiného*“.

Toto ustanovení je přímo inspirováno italskou civilní úpravou, konkrétně článkem č. 813 Il Codice Civile Italiano¹²².

Na pohledávku či jakékoli jiné právo se tedy použijí v určité míře ustanovení hlavy druhé OZ, týkající se věcných práv, avšak nikoliv do té míry, aby byla setřena či zcela vymazána jejich relativní podstata. Což je samo o sobě, z přirozené podstaty těchto instrumentů, vyloučeno.

Jejich relativní podstata tudíž *přežívá* i přes absolutní aspekt, který nyní tyto práva navíc nabývají. Absolutní a relativní práva, která novou úpravou na pohledávku dopadají, tak působí paralelně - vedle sebe. Avšak zásadním způsobem se neovlivňují ani nijak neruší jedno od druhého.

Ke stírání rozdílu tudíž nedochází, či jen minimálně a v omezené míře, která reflektuje povahu a rozdílnost věcných a relativních práv. K čemuž slouží právě ustanovení § 979.

Na pohledávku tak budou např. dopadat, ať už v omezené či plné míře, ustanovení týkající se držby, avšak z její přirozené povahy jí logicky nelze nalézt či vyvlastnit.

Argument, že tento krok k širokému vymezení vede k nedomyšleným důsledkům, se zdá právě u držby zcela lichým. Nově zakotvené široké pojetí má evidentní dopad na ustanovení týkající se držby – např. ustanovení § 988 „*držet lze právo (...)*“, ustanovení § 987 „*držitelem je ten, kdo vykonává právo (...)*“, ustanovení § 992 „*kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává (...)*“ aj.. Ustanovení týkající se držby tedy byla k nové koncepci širokého pojetí přizpůsobená v plné míře.

---

¹²² Originální znění ustanovení zní: „Salvo che dalla legge risulti diversamente, le disposizioni concernenti i beni immobili si applicano anche ai diritti reali che hanno per oggetto beni immobili e alle azioni relative; le disposizioni concernenti i beni mobili si applicano a tutti gli altri diritti”.

Krátká účinnost OZ a prozatímní absence rozhodnutí nejvyšších soudů nás nutí, zvláště při téměř totožném vymezení věci, vzít jako podklad již existující judikaturu prvorepublikovou. Ta by nám mohla nastínit vodítko, jak přistupovat ke konceptu pohledávky jako věci, a do jaké míry tento koncept, zejména v praktické rovině, zohlednit.

Vhodným příkladem, který by mohl sloužit jako vodítko k tomu, jak by se mohla s novým širokým pojetím vypořádat aktuální judikatura a doktrína, v souvislosti s pohledávkou, může být např. judikát Nejvyššího soudu ZM II 87/27, Vážný č. 2934 tr. z roku 1927, jehož právní věta zní:

„'věcmi' ve smyslu zákona jsou věci hmotné i nehmotné, zejména i práva a pohledávky: „předmětem majetkovým“ jest vše, co je v době vedené nebo hrozící exekuce dlužníkovým vlastnictvím. (...)“.

Dokladem toho, jak dalece sahají možnosti nominality, je skutečnost, že v tomto konkrétním případě bylo za pohledávku, potažmo za věc v právním smyslu, považováno, že se žalovaný vzdal práva na povinný díl, potažmo veškerých dědických nároků na pozůstalost svých rodičů.

Toto právní jednání považoval věřitel, ve světle tehdejšího právního řádu, za hodno zažalovat jako jednání naplňující znaky maření exekuce, kterého se však lze dopustit jen na věcech movitých či nemovitých (respektive jen na věcech v právním smyslu)¹²³.

Za věc tak nebylo považováno jen nehmotné právo, jako např. služebnost, ale v tomto případě dokonce i to, že se dlužník vzdal možnosti v budoucnu práva a majetek nabýt.

Dalším rozhodnutím, které výstižně dokládá, jak dalekosáhlý dosah měla nominalita v prvorepublikovém pojetí, je judikát NS R II 170/43, Vážný č. 18594, obsaživší právní větu:

„Živnostenské oprávnění je způsobilým předmětem soukromého vlastnictví a lze se domáhati pořadem práva jeho ochrany proti bezprávnému zásahu.“.

Tento spor je v celém svém procesním postupu přímo obrazem rozpolcenosti nejen prvorepublikové doktríny na koncept pohledávky jako věci v právním smyslu. Zároveň

---

¹²³ Dále viz rozhodnutí NS Zm II 87/27, Vážný č. 2934 tr. In Lavický, P.; Polišenská, P.: Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 89 – 90.

však podepírá mnou výše uváděný názor o možném narušení právní jistoty v souvislosti s rozhodováním soudů, respektive schopnosti soudců se do nového nominálního pojetí věci „vcítit“.

Prvorepublikoví soudci byli v širokém pojetí věci jaksí „juristický vychování“, a přesto nominální aspekt přinášel zejména na prvoinstančních soudech mnohá nesprávná rozhodnutí. Ta musela být opravnými prostředky napravena, zpravidla argumentací mířící na nesprávnost posouzení věcněprávního aspektu statku, a to s ohledem na nominalitu věci. Ale zpět k rozhodnutí.

Soud prvního stupně vyslyšel námitku nepřípustnosti pořadu práva s tím, že: „(...) *řeznická živnost nemůže býti předmětem vlastnického práva, ježto ji nelze nabytí způsoby uvedenými v 3. až 5. hlavě druhého dílu a 4. hlavě třetího dílu občanského zákoníka, nýbrž propučením ze strany živnostenského úřadu.*(...)“.

Nejvyšší soud však ve svém rozhodnutí konstatoval výše uvedenou právní větu o způsobilosti živnostenského oprávnění býti předmětem vlastnictví. Ve svém odůvodnění vyvrátil námitku, že výkonem veřejného práva je jen udělení živnosti, a nikoliv „*práva nároky a závazky, které někomu vznikají z důvodu vlastnictví k živnosti vůči třetím osobám.*“. Jazykový obrat „*vlastnictví k živnosti*“ soud ve svém odůvodnění dále na mnoha místech používá.¹²⁴

Rozhodnutí poskytuje určité vodítko, jak přistupovat ke statkům a určit jejich věcněprávní povahu. Široké pojetí je koncipováno tak, že člověk vlastní určitý majetek – ať hmotný, nehmotný či jiný. Pokud tedy je člověk nositelem živnostenského oprávnění – které mu samo o sobě přináší prospěch – možnost podnikat apod. – je nejen nositelem, ale zároveň majitelem tohoto oprávnění a všech závazků z něj vyplývajících. Živnostenské oprávnění tak je, na základě těchto premis, způsobilé být věcí v právním smyslu.

Pojďme ale po prvorepublikové judikatuře nahlédnout také do prvorepublikové civilistické doktríny. Největšími zastánci konceptu pohledávky jako věci v právním smyslu byli zejména Sedláček a Rouček¹²⁵. Zásadními odpůrci této teorie byli naopak Randa, Unger a mnozí další, zejména civilisté inspirovaní německou úpravou.

---

¹²⁴ Viz rozhodnutí NS R II 170/43, Vážný č. 18594 in Lavický, P.; Polišenská, P.: Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 93 - 94.

¹²⁵ Oba jako hlavní autoři komentáře k československému obecnému zákoníku občanskému a občanskému právu platnému na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.

Ačkoliv bylo široké pojetí zakotveno v prvorepublikovém obecném občanském zákoníku, jeho zastánci byli spíše v menšině.

Randa, i přes tehdejší ustálenou judikaturu a výklad, považoval za nanejvýš nutné vzít zcela metodologicky v potaz, zda vůbec může existovat vlastnictví k právu ex lege. Problém pohledávky či obecně práv a jejich věcněprávní podstaty považoval za daleko hlubší, přesahující prostý výklad textu zákona. Odkazoval k právním principům, na nichž je občanské právo či obecně právo postaveno, a tím tento výklad zpochybňoval jako právní nelogismus a tautologii.

Dle Randy nelze považovat pohledávku za věc, s odůvodněním, že se jedná o logickou právní nemožnost mít právo k právu, viz – „*Kde jest při právních takové substanci? (...) Mluví-li se o vlastnictví k právům, jest to buď tautologie – buď právní nemožnost. (...) „Vlastnictví k právům“ jest fráze, znamenající tolik co: „právo k právu“, čili „moc právní k moci právní“. Pravíme-li, že jest kdo vlastníkem služebnosti nebo pohledávání, chceme tolik říci, že mu právo služebnosti nebo pohledávání náleží.*¹²⁶“.

Zastánci širokého pojetí se naopak příliš nezabývali interpretací právních zásad a vydali se cestou krajní normativity. Svůj pohled na pohledávku jako věc podepřeli ryze textem zákona, z něhož logicky došli k závěru, že pohledávka je věcí v právním smyslu.

Karel Eliáš¹²⁷ se vyjádřil v článku „Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (také o abstrakci v juristickém myšlení)¹²⁸“ na otázku Randovy mnohokrát omílané tautologie a vůbec obecně k otázce vlastnictví pohledávek a ostatních práv jednoznačně.

Na konstrukci A. Randy, že mít právo k právu je právní tautologií, kontruje názorem, že samotný A. Randa by dnes uznal nesoulad úzkého pojetí s dnešní realitou, narozdíl od, jak Eliáš poznamenává, „doby páry“.

K. Eliáš argumentuje tím, že pokud zákon o podnikání na kapitálovém trhu zná vlastnictví swapů, úprava týkající se průmyslového vlastnictví zná vlastnictví ochranné známky apod., je nesmyslné, aby byl občanský zákoník postaven proti této tezi.

---

¹²⁶ RANDA, Antonín. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, [581] s. Klasická právní díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, str. 22.

¹²⁸ ELIÁŠ, Karel. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11., str. 411.

Věcněprávní aspekt pohledávky odůvodňuje všeobecným lidským pokrokem, jemuž se právo jen přizpůsobuje. Např. i tím, že lze vlastnit mnohé nehmotné statky, které často existují, více či méně, na hranici abstraktnosti, či za ní, a neobsahují žádný hmotný substrát. Nutnost hmotnému substrátu k tomu, aby mohl být statek považován za věc v právním smyslu, považovali prvorepublikoví odpůrci širokého pojetí za klíčový.

Na doktrinální obranu konceptu pohledávky jako věci, se snahou nalézt její „hmotný substrát“, argumentoval Sedláček tím, že věcný „substrakt“ pohledávky činí v její aktivní legitimaci, čili možnosti domáhat se práva u soudu¹²⁹.

Přijetím Sedláčkovy teze však dospíváme opět k určitému tříštění a vytváříme dva druhy pohledávek - jedny, mající věcnou podstatu, druhé nikoliv. Pohledávky z her či jiná naturální plnění by totiž nebyly věcmi v právním smyslu pro jejich nevynutitelnost státní mocí.

OZ používá v ustanoveních o sázce, hře a losu pojem pohledávka (viz § 2877, 2878 OZ), avšak jedná se o pohledávku ve formě naturální obligace. Přijmeme-li tezi, že věcněprávní aspekt pohledávky tvoří její aktivní legitimace, nebude tudíž teze pohledávky jako věci platit u naturálních obligací.

Věřiteli však přesto vyplývají z naturální obligace určitá oprávnění – jedná se o tzv. soluti retentio (právo podržet splněné). Naturální obligace je obligací, při které *vzniká řádný dluh, dlužník* však za dluh *neručí*.¹³⁰

Na základě Sedláčkovy teze dojdeme k závěru, že pohledávka je věcí obsaživší v sobě aktivní legitimaci k uplatnění práva z ní vyplývajícího. Avšak její věcněprávní charakter logicky zaniká v momentě ztráty této aktivní legitimace.

Jak pak ale přistupovat k pohledávkám promlčeným či prekludovaným? Dochází procesním úkonem - námitkou promlčení - k zániku věci? Je věcněprávní podstata

---

¹²⁹ SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo*: Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxiv, 426, iv, 58, 79 s. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-758-2, str. 32 – „*Tato konstrukce neodporuje doslovu obč. zák., který pojímá subj. právo jako moc právem poskytnutou. Pro nás je pojem tento určen tak, že musíme mít právem stanovenou aktivní legitimaci, žádati na druhém nějaké plnění. Toto „žádání plnění“ je majetkovou hodnotou, která je předmětem vlastnictví – věci nehmotnou. (...) Substance věci hmotné je dána určením hmoty k potřebě lidské (prostředek – účel), substance věci nehmotné je dána aktivní žalobní legitimací na nějaké plnění.*“.

¹³⁰ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. vyd. 2. dopl. a přeprac., v nakl. C.H.Beck vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1. str. 230.

promlčených pohledávek tedy navázána jen na to, zda dlužník námitku vznese či nikoliv? A je vůbec vhodné takto „mísit“ procesněprávní úkony s takto zásadními hmotněprávními následky? A jak se tento vacherlatý koncept vůbec „snese“ s povahou věcných práv, které mají mít absolutní a kogentní charakter a v protikladu k relativním právům nést znaky určité stability.

Přijmeme-li tuto tezi - věcněprávní charakter pohledávky námitkou dlužníka zaniká. Dochází k zániku věci. Případné následné plnění je však plněním naturální obligace a jedná se o plnění řádné - relativní povaha pohledávky tudíž jakoby „přežívá“ její povahu absolutní. Zatímco u pohledávek z naturálních obligací má pohledávka jen relativní povahu, avšak nikoliv absolutní.

Sedláčková teze jasně ukazuje způsob obhajoby širokého pojetí v dobách prvorepublikových, kdy byl dáván důraz na hmotný substrát. Tento důraz je však v doktríně a právu dnešním, dle mého názoru zejména vlivem celkového technologického pokroku, spíše upozaděn a přestal být nutným předpokladem pro vymezení určitého statku jako věci v právním smyslu¹³¹.

Úmysl tvůrců OZ je však vyjádřen jasně - pohledávka má být považována za věc ve smyslu práva. Pojdme se tedy pokusit nalézt argumenty, které by tento názor o právní tautologii vyvrátily a pokusili se dojít k přijatelnému stanovisku. Jedno z nich už bylo naznačeno výše, popisující možnosti paralelního účinku relativních a absolutních práv.

Tudíž - při pohledu na pohledávku jako na věc v právním smyslu - má věřitel absolutní právo k pohledávce jako k věci. Vlastní jí a může s ní nakládat jako s věcí, se všemi z toho vyplývajícími oprávněními a následky. Z tohoto absolutního práva věřiteli vyvěrá právo relativní vůči konkrétnímu dlužníku, který má vůči němu dluh. Ke stírání mezi absolutními a relativními právy, jak již bylo řečeno, nedochází. Obě tyto práva fungují vedle sebe - paralelně - aniž by se navzájem ovlivňovaly či jakýmkoliv způsobem narušovaly.

K. Eliáš se ke stírání rozdílu mezi relativními a absolutními právy vyjadřuje prakticky totožně s nastíněnou tezí – *„pohledávku má věřitel za dlužníkem – jejich vzájemná subjektivní práva a povinnosti se řídí závazkovým právem. To stanoví, jak pohledávka*

---

¹³¹ I jak je vymezeno v předešlých kapitolách, finanční instrumenty žádný hmotný substrát zpravidla neobsahují a přesto jsou věcmi v právním slova smyslu.

*vzniká, jak a kdy musí dlužník plnit věřiteli na jeho pohledávku svůj dluh. O splnění pohledávky může věřitel žalovat zásadně jen dlužníka. Pohledávka je však také jeho majetkový objekt a věc v právním smyslu součástí věřitelova jmění, tedy i objekt jeho vlastnictví.“*¹³²

Pojem „být objektem vlastnictví“ či „součástí věřitelova jmění“ slouží jako jakési vodítko při posuzování „věcnosti“ či „ne-věcnosti“ určitého statku jakožto věci či „ne-věci“ v právním smyslu.

Pokud je určitý statek způsobilý být majetkem určitého subjektu - je statkem, který přináší svému vlastníku prospěch, ať už se jedná o živnostenské oprávnění či např. právo na výživné, ač doposud nezažalované, ale přesto způsobilé přinést subjektu třeba i v budoucnu majetkový prospěch - bude se jednat o věc v právním smyslu.

Ačkoliv K. Eliáš toto vodítko velmi protěžuje, Randa ho nepovažoval za správné a považoval vůbec koncept vlastnictví k nehmotným statkům jako pojem vlastnictví v neprávním smyslu, avšak ve smyslu majetku, který však nepovažuje v právním řádu za jakkoliv určující.

Jak Randa uvádí – „Zmiňuje-li se zákon v §§ 427 a 1424 o vlastnictví k právům a v § 1030. o vlastnictví živnosti, užívá se tu patrně slova vlastnictví v širším neprávnickém smyslu, totiž ve smyslu majetku (...) Užívání pojmu vlastnictví v tomto dvojsmyslu – brzy ve smyslu plné právní moci nad věcí hmotnou, brzy ve smyslu majetku – nelze schváliti, ano snad k nebezpečnému omylu svádí, že předpisy zákoníka týkající se jediného vlastnictví v pravém, technickém smyslu slova (...) i k vlastnictví v širším smyslu – tedy ku všemu právům se vztahují.“¹³³

Dle Randy nebylo možné uvažovat v naprosto základních principech o jakémkoliv vlastnictví k právu. Randa jako zastánce úzkého pojetí si možnost vlastnictví práva jako věci v právním smyslu nedovedl vůbec představit ani uznat. Sám byl představitelem jakéhosi přirozenoprávního hlediska, kdy je vlastnictví z podstaty možné jen k věcem

---

¹³² Eliáš, Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (také o abstrakci v juristickém myšlení), str. 411.

¹³³ RANDA, Antonín. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, [581] s. Klasická právnícká díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, str. 22.

hmotným.¹³⁴ A tak, i přes existenci pozitivního práva zakotvujícího vlastnictví k nehmotným statkům, považoval tento koncept za zcela nesprávný. Stejně argumentoval Krčmář¹³⁵.

Podobnou paralelu k pohledávce a ostatním nehmotným statkům Randa dále nalézá ve statech duševního vlastnictví a pokračuje výčtem výsad, patentů a vynálezů, které taktéž nepovažuje za věci v právním smyslu¹³⁶.

Pojďme ale některé jeho argumenty znovu rozebrat a pokusit se nalézt k této otázce schůdná stanoviska.

Mít „právo k právu“ není z určitého úhlu pohledu natolik nelogické. Obsahem vlastnického práva je právo věc držet, užívat, požívat její plody a úžitky, právo s věcí nakládat či jí zničit, avšak z povahy věci – tyto konkrétní partikulární práva v určitém smyslu z vlastnického práva vyplývají. Jsou obsahem vlastnického práva, ale mohou být také zajištěny pomocí jiných institutů např. služebnosti, držbou ap..

Finální právo věc požívat či držet tak musí být v původní instanci podepřeno právem jiným, absolutním - vlastnickým. Můžeme tedy nahlížet na pohledávku z tohoto hlediska, jako na věcný institut – předmět vlastnictví – z něhož však vyplývají práva relativní. Z práva absolutního, které má věřitel k pohledávce, tak vyplývají práva relativní, které má vůči dlužníkovi.

Práva absolutní a relativní tak působí vedle sebe, jakoby paralelně. Ke stírání nedochází, či dochází jen *de iure* či „na papíře“, ale nikoliv fakticky. Reálně dochází jen k právnímu „zhmotnění“ pohledávky jako věci v právním smyslu a jejímu zařazení do majetkové podstaty věřitele.

Paralelu můžeme nalézt u institutu práva stavby. Tento institut je, ať už doktrínou či judikaturou, považován za věc (nemovitou) v právním smyslu, a to ačkoliv se jedná o

---

¹³⁴ Viz tamtéž, str. 10. „*Předmětem vlastnického práva jsou vůbec všechny věci hmotné, kteréž jsou předmětem právního obchodu.*“.

¹³⁵ KRČMÁŘ, J., Právo občanské II. Práva věcná. Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 136 – „*„předpisy o právu vlastnickém jsou dány se zřetelem k věcem hmotným, čili jak se říká, předmětem vlastnictví jsou věci hmotné. Obč. zák. nazývá sice vlastnictví leckde právní poměr, že někdo je subjektem jiného práva než vlastnictví, ale nejde tu o vlastnictví v takovém smyslu, v jakém se toto slovo vůbec vyskytuje v kap. II – V prvého oddělení II. dílu obč. zák. a ustanovení o vlastnictví v tomto posledním smyslu se vztahují jen na věci hmotné.*“.

¹³⁶ RANDA, Antonín. I. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, [581] s. Klasická právní díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8, str. 22-23.

oprávnění (pohledávku). Z práva stavby však, ač se jedná o právo absolutní, vyplývají práva relativní vůči různým individuálně určeným subjektům.

Přijmeme-li tezi pohledávky jako věci – jaké z toho plynoucí následky lze vlastně očekávat v právní praxi? Cui bono? V čem je věřitel zvýhodněn?

Představme si dědice, který jednostranným pořízením pro případ smrti zdědí skupinu pohledávek, jež mají věcnou povahu.

Dostává do rukou dva nové instrumenty na obranu svých práv – žalobu vindikační a negatorní. Ty může použít v případě, kdyby někdo jeho pohledávky zadržoval, ať už dosavadní držitel pohledávky či kdokoli jiný.

Dědic tak nepotřebuje mít např. danou směnku fyzicky u sebe. Je totiž **majitelem** daného oprávnění, které na něj bylo převedeno pořízením pro případ smrti a toto oprávnění je jeho **majetkem**.

Tato teze silně konvenuje s argumenty tvůrců zákona o lepším sladění nového pojetí s ústavním pořádkem, a to v souvislosti s článkem 11 Listiny základních práv a svobod. Zároveň však opravdu reálně poskytuje dědici lepší možnost ochrany jeho práv.

Na stranu druhou, pokud dědic a zároveň dlužník v jedné osobě nabyde odkazem pohledávku, v níž má postavení dlužníka, smrtí věřitele ztrácí pohledávka svůj věcněprávní charakter.

Ačkoliv věcněprávní podstata pohledávky proniká do právních řádu celé Evropy, je otázkou, nakolik je tento aspekt využitelný v praxi či vůbec skloubitelný s ostatními všeobecně platícími právními principy.

K. Eliáš spatřuje základ kritiky, snášející se na koncept pohledávky jako věci, v neschopnosti právní vědy uznat a strávit tento abstraktní konstrukt. Je otázkou, nakolik je tento argument validní. Nakolik se v konečném důsledku jedná o určité „zkonstatnění“ právní vědy, jež se křečovitě drží starých schémat a nakolik se jedná o obranu právních zásad, na nichž byla právní věda vybudována, a jenž by neměly být narušovány neprověřenými či nepromyšlenými schématy a koncepty, které by mohly vést k zásadnějším problémům a nesrovnalostem.

K doktrinálním sporům ohledně nového širokého pojetí věci je taktéž příhodné uvést názor K. Eliáše, vyjádřený v rozhovoru s týdeníkem Ekonom ze dne 6.8.2015¹³⁷, v němž prohlašuje, že: „*S většinou problémů, o nichž se spekuluje, si praxe poradí. Mezi akademiky zpochybňujícími některá ustanovení jsou často ti, kteří chtějí prezentovat vlastní ego, jiní si vyřídít i osobní účty, další teskní po světě, jež zákoník vědomě opustil.*”.

Rozhovor týkající se připravované „technické novely“ občanského zákoníku z popudu R. Pelikána a P. Čecha se neměl v úmyslu jakkoli dotknout pojetí věci v právním smyslu, přesto názor K. Eliáše jakoby naznačoval určitou povznesenost nad doktrinální „malichernosti“, kterou nastupivší občanský zákoník působí, a to i v oblasti věcných práv, potažmo v novém pojetí věci.

Ačkoliv samotná tato práce je dokladem toho, že nové pojetí přináší do právního řádu mnoho nejasností a problémů, případně nekonceptností, pokaždé se však jedná o záležitosti, které, i přes důležitost pojmu věci v právním smyslu, s největší pravděpodobností nepřesáhnou nijak zásadně do právní praxe a zůstanou spíše „akademickými bitvami“.

Tento styl obhajoby jakoby se odrážel i v jednotlivých člancích, jejichž účelem je obhájit nové pojetí věci v právním smyslu. Tudíž ačkoliv samotný fakt pohledávky jako věci působí v právní vědě mnohá pozdvižení, K. Eliáš jakoby povzneseně dodává, že kouzlem nechtěného samotný podnikatel či věřitel sám od sebe a zcela přirozeně tvrdí, že má, tudíž vlastní, pohledávku¹³⁸.

3.1.2.2 Pohledávka jako věc v právním smyslu shrnutí

Věcněprávní aspekt pohledávky lze uznat, ovšem jedná se vždy spíše o uznání *pro forma*, poněvadž věcněprávní rovina pohledávky není vždy použitelná s plnými důsledky. Tégl¹³⁹ k tomu doplňuje, že i v rakouské nauce převažuje mínění, že o vlastnictví pohledávek lze mluvit pouze obrazně.

---

¹³⁷ Dostupný z: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-64484960-elias-ministerstvo-opet-priblizuje-obcansky-zakonik-k-50-letum>, navštíveno dne 1.9.2015.

¹³⁸ ELIÁŠ, Karel. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11., str. 412.

¹³⁹ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, 1264 str. 201.

Lze dospět k závěru, že pohledávka má věcný charakter a je věcí v právním smyslu. Tento její aspekt však bude v teoretické, koncepční a právně principiální rovině skrývat vždy mnoha úskalí a v jejím plném rozsahu povede místy k absurdním závěrům.

U tématu pohledávky jako věci v právním smyslu se bezesporu nelze vyhnout doktrinální kritice, ať už částečně či plně relevantní. Ta se však zákonitě na ustanovení zakotvující takto revoluční a pro mnohé zcela bludný koncept musí snést, už jen z důvodu narušení jakýchsi nedotknutelných pravd, která jsou touto tezí zpochybňována.

Důležitým je u tohoto tématu ustanovení § 979 OZ. To funguje jako určitý korektiv, kterým je silně korigován věcněprávní aspekt pohledávky, čímž se zabraňuje faktickému stírání rozdílu mezi absolutními a relativními právy. A který taktéž sám o sobě naznačuje, že věcněprávních aspektů pohledávky bude využito jen tam, kde to má reálný smysl a opodstatnění, a nikoliv v celé šíři věcných práv, jak je tomu u ryze hmotných statků.

Je na judikatuře, jak se s nastalou situací vypořádá. S největší pravděpodobností vezme za podklad bohatou prvorepublikovou judikaturu a pohledávku definuje jako věc s doprovodným odůvodněním, v němž přestře hlavní obrysy nového konceptu.

Stojí za povšimnutí že případy, které v oblasti definice věci v právním smyslu doputovaly po procesní stránce až na samotný vrchol soudní hierarchie, tam doputovaly právě z důvodu, že nižší soudy nebyly schopny uznat věcněprávní charakter určitému statku, jenž měl věcněprávní charakter ze zákona mít.

Koncept pohledávky jako věci v právním smyslu a všechny dopady s tímto krokem spojené jsou otázkou rozsáhlou, vyžadující podrobnou doktrinální diskuzi. Během prvorepublikového období byla koncepce širokého vymezení věci hájena zejména pozitivistickou doktrínou, avšak už vzhledem k úvodu této práce, kde je definice věci nastíněna jako určitá platforma, která zahrnuje určité statky splňující dané podmínky, je důležité si uvědomit, že na samotnou definici věci a otázky s ní spojené lze nahlížet vždy a výhradně jen z hlediska pozitivistického. Přirozenoprávní či jakékoliv jiné nazírání na definici věci a otázky s ní spojené nemohou vést k uspokojivým výsledkům, už ze samé podstaty výše zmíněných tezí.

Znovu je tudíž nutno zdůraznit, že na věc v právním smyslu lze pohlížet vždy jen jako na konstrukt. Konstrukt vytvořený právní vědou, potažmo zákonodárcem, který slouží čistě

pro potřeby práva a je od reality částečně či zcela odtržen – probíhá a je utvořen v právní realitě, pro potřeby právní praxe a jejího zjednodušení.

Institut věci v právním smyslu je platformou do níž určité, ať hmotné či nehmotné, statky zapadají, a tím se věci, ve zcela izolovaném právním smyslu z hlediska OZ, stávají, či naopak jimi nejsou. A do tohoto řekněme široce otevřeného pytle, do něhož spadají všechny věci dle OZ, nyní spadá i pohledávka, kde se ocitá např. vedle automobilu.

Kritika, že nová definice povede k právní nejistotě až do takové míry, že se stane otázkou politickou¹⁴⁰, bych si dovolil označit za snad až hysterickou. Obzvláště vzhledem k funkčnímu konceptu širokého pojmu věci v mnoha zemích napříč Evropským prostorem.

Kritika Melzera¹⁴¹ či Tégl¹⁴², kteří kritizují čistotu terminologie a jejího vlivu na správnou aplikaci zákona, s tím, že: „*chce-li zákon používat široký pojem věci, pak je tento přístup rozumný jen tam, kde pro všechny věci platí zpravidla stejný právní režim*“¹⁴³, se může jevit oprávněnou. Avšak široké pojetí věci tuto kritiku překonává, a to ze své bytostné podstaty. Ze samotné šíře, již je věc normována, a jejímž účelem je pojmut do tohoto institutu co nejširší okruh statků. Což byl také důvod tvůrců zákona ke zvolení tohoto pojetí k co nejlepšímu naplnění a souladu s článkem 11 Listiny základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami.

Pojmout takto široký okruh statků je široké definici bytostně vlastní a kritika ozývající se z těchto stran směřuje k naprostým základům tohoto pojetí. Pojetí, které můžeme považovat za správné či nesprávné, přinášející určité nejasnosti či naopak benefity, avšak samo o sobě zcela bytostně fungující na těchto principech.

Kritika, která se snáší na široké vymezení věci, měla být však v první řadě vyřčena při přípravě nového kodexu, nikoliv nyní. Aktuální stav široké definice přináší určitá úskalí, kterážto však nejsou nepřekonatelná a nevedou ve svých konečných důsledcích k neúměrnému narušení právní jistoty a právních vztahů. Jedná se více či méně o doktrinální spory, kteréžto jsou však při nahlédnutí do prvorepublikové doktríny tomuto

---

¹⁴⁰ Viz STUNA, Stanislav a Jiří ŠVESTKA. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011 č. 10., str. 368.

¹⁴¹ MELZER, F., Pojem věci v návrhu občanského zákoníku. *Právník* 2007, č. 11, str. 1218.

¹⁴² Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, str. 200.

¹⁴³ Tamtéž.

pojetí více než vlastní, a ve svém důsledku nemají a nemohou mít jednoznačné řešení, kterým by bylo rozhodnuto o jednoznačné správnosti jednoho z těchto dvou řešení.

Skutečností, nad kterou by se měli kritikové širokého pojetí zamyslet, je taktéž fakt, že pojetí úzké přináší problém právě opačný, kdy je nutné souhrn statků spadajících do konceptu věci v právním smyslu fakticky rozšiřovat, ať už formou doktríny, legislativy či judikatury, poněvadž nepokrývá dostatečné množství statků, pro něž je příhodné a pro právní praxi přínosné až nutné, aby do tohoto konceptu spadaly.

Příkladem může být mnohokrát judikována možnost vydržení obchodního podílu¹⁴⁴ a totéž rozhodnutí NS ohledně členství v bytovém družstvu a možností jeho vydržení.¹⁴⁵

146

Do doby vydání těchto judikátů upozorňovala na tuto problematiku Pelikánová: „Komerzialisté narazí na problém předmětu vlastnického práva i v jiném kontextu - v souvislosti s obchodním podílem ve společnosti, zejména ve společnosti s ručením omezeným. I v tomto případě jde o předmět, jež není možno označit za tělesnou věc. Obchodní podíl je tvořen právy a povinnostmi společníka, přičemž obsahuje i nemajetková práva. Obchodním podílem však společník může disponovat. Může ho např. prodat. Nelze akceptovat stanovisko, že obchodní podíl není součástí majetku společníka, že je nelze postihnout výkonem rozhodnutí apod., a to přesto, že naše právní úprava v kontinuitě se socialistickou minulostí nebyla ještě schopna přizpůsobit se dostatečně nové situaci.“¹⁴⁷.

Pelikánová, ačkoliv je jedním z největších kritiků nového občanského zákoníku, považuje příklon k širokému pojetí v OZ za naprosto zásadní změnu k lepšímu¹⁴⁸.

---

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.8.2007, sp. zn. 29 Odo 1216/2005 (právní věta: „Obchodní podíl lze vydržet jako věc movitou.“).

¹⁴⁵ Srovnej s MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 198.

¹⁴⁶ Viz právní věta rozhodnutí NS 29/Cdo 3038/2011 ze dne 17.05.2012 – „Práva a povinnosti spojené s členstvím (členský podíl) v bytovém družstvu lze vydržet jako věc movitou.“.

¹⁴⁷ PELIKÁNOVÁ, I., Úvaha o věcech v právním smyslu, Právní praxe v podnikání, 1995, č. 11. (přidáno podtržení).

¹⁴⁸ Viz Pelikánová, Pelikán in *Občanský zákoník: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2. , Úvod, str. 55.

K úvaze o otázce narušení právní jistoty a dobré víry, v souvislosti s širokým či úzkým pojetím věci v právním smyslu, taktéž vede rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 346/2006 z 11 prosince roku 2007, jehož právní věta zní:

„Účelem institutu vydržení je umožnit nabytí vlastnictví držiteli, který věc dlouhodobě ovládá v dobré víře, že je jejím vlastníkem a uvést do souladu dlouhodobý faktický stav se stavem právním. Z uvedeného plyne, že odmítnutí možnosti vydržet obchodní podíl by znamenalo poskytnout osobám, které jsou v dobré víře, že se staly společníky společnosti s ručením omezeným, menší míru ochrany a také menší míru právní jistoty, než osobám, které jsou v dobré víře o tom, že jsou vlastníky akcií. Vydržení obchodního podílu je podle platné právní úpravy, za analogického použití úpravy vydržení věcí movitých, možné.“

Tento judikát podepírá výše zmíněnou tezi, když přes veškeré doktrinní spory a kritické ohlasy, které se na široké pojetí věci snášejí - ve smyslu narušení právní jistoty, které působí či má způsobit, není široké pojetí paradoxně institutem, který do oblasti věcných práv narušení právní jistoty přináší. Ale naopak - právě proto, že za věc v právním smyslu považuje téměř vše, poskytuje daleko širšímu okruhu statku potřebnou ochranu a věcněprávní status, který umožňuje a usnadňuje nakládání s těmito statky, čímž se právní jistota naopak posiluje.

Úzké pojetí věci vede v konečném důsledku naopak k tomu, že těmto statkům musí být určitý věcněprávní atribut přiřknut judikatorně. Do té doby však tento statek, respektive jeho potencionální věcněprávní vlastnosti, spadají do sféry naprosté právní nejistoty.

K novému širokému pojetí a jeho zde mnohokrát zmiňovaného souladu s ústavním pořádkem, konkrétně s ustanovením čl. 11 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, vyjadřuje Šimáčková názor, se kterým se zcela ztotožnuji, když tvrdí: „v české civilistice se vede poměrně bouřlivá debata o tom, jak je vnímána věc v právním smyslu (věci hmotné a nehmotné). Doposud bývají studenti práv kárání, pokud v souvislosti s pohledávkami či obchodními podíly hovoří o vlastnictví. Z díkce Listiny, Úmluvy a judikatury ESLP je zřejmé, že ochrana vlastnictví i majetku se v ústavněprávní rovině překrývá a neobstojí názor, že je možné vlastnit jen věc, a věc je jen to, „nač je možné si sáhnout“. Předmět majetku je třeba vnímat co nejširším možným pohledem – v ústavněprávní rovině je chráněno vlastnictví věcí hmotných, nehmotných i dalších hodnot, jimiž jsou např. předměty spadající do kategorií průmyslového a jiného

duševního vlastnictví, zaknihované cenné papíry, investiční nástroje typu opcí, swapů futures nebo forwardů či pohledávky.“¹⁴⁹.

3.1.3 Dluh jako věc?

Jak však, při platnosti těchto tezí, přistupovat k dluhu a určení jeho věcné či naopak „nevěcné“ stránky v právním smyslu.

Dluhem je dle OZ povinnost k plnění ze závazku vzniklá¹⁵⁰. Ze závazku tedy vzniká pohledávka, která má věcněprávní aspekt a náleží věřiteli, zároveň vzniká dluh, který označuje dlužníkovu povinnost plnit na pohledávku, kterou má věřitel za dlužníkem.

Pomíňme nominalitu, do jejichž mezí by dluh jako takový mohl spadat, a být tak označen za věc dle OZ. Podmínku objektivní užitečnosti by taktéž splnil – je (za standardních okolností) užitečný jak pro věřitele, který touto cestou může zhodnotit své volné prostředky, tak pro dlužníka, který může využít tyto prostředky k podnikání, či k jakémukoliv jinému účelu či činnosti nesoucí užitek.

Ovladatelnost dluhu se dá, při troše právní argumentace, vyvodit jako jakási možnost dlužníka plnit za určitých podmínek a vůbec obecně *mít ve svém ovládní*, či lépe řečeno ve své vůli to, zda dluh splní či nikoliv, jakým způsobem apod.. Avšak pomíňme i hledisko ovladatelnosti, které by dluh spíše nesplnil, či splnil jen při použití opravdu odvážné interpretace.

Pojďme se ale zaměřit na ostatní aspekty, které by mohly dluh ve věcněprávním pohledu označit za věc v právním smyslu nebo naopak toto označení vyvrátit.

Návrh vychází při vymezení pojmu obchodního závodu z pojmu obchodního jmění, tedy s využitím obsahové provazby na aktiva a pasiva neboli - civilisticky řečeno - na věci a dluhy¹⁵¹. OZ tudíž jakoby implicitně dává vodítko k závěru o neuznání dluhu jako věci v právním smyslu.

---

¹⁴⁹ ŠIMÁČKOVÁ in *Listina základních práv a svobod: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, 906 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 302.

¹⁵⁰ Srovnej důvodová zpráva k OZ, str. 23.: „Osnova se snaží o terminologickou jednotnost, a užívá tedy co možná pro stejné pojmy stejná slova a pro různé pojmy slova různá. Opouští se tudíž např. ztotožňování smlouvy se závazkem nebo závazku s dluhem atp., neboť ani zákon nemůže měnit smysl slov. slovem „smlouva“ se tudíž označuje jen určitá právní skutečnost, z níž vzniká závazek, „závazkem“ se rozumí obligace, „dluhem“ povinnost k plnění ze závazku vzniklá apod..“.

¹⁵¹ Důvodová zpráva k OZ, str. 126.

Pojem dluhu jako věci v právním smyslu se však, nejen v rámci úmyslu tvůrců zákona, ale i v oblasti právních principů, dostává do rozporu, a to zejména s teorií právního panství.

Vlastnictví je ovládáno teorií právního panství, která je občanským zákoníkem silně protěžována - na základě tohoto principu byla např. zcela uvolněna možnost disponovat se spoluvlastnickým podílem¹⁵². A právě potencionální představa dluhu jako věci v právním smyslu se dostává do zásadního rozporu s touto římskoprávní maximou, a to v absolutním měřítku. Rozpor nenastává jen u dluhu, avšak u ostatních statků je tato teorie zpravidla omezená jen do určité míry, ne však zcela vyloučena jako u dluhu.

Teorie právního panství je římskoprávní zásadou vztahující se k oprávnění vlastníka, jehož obsahem je právo věc držet (*ius possidendi*), užívat (*ius utendi*), požívat (*ius fruendi*) či zničit (*ius abutendi*).

Pro římské a z římského práva později odvozované pojetí soukromého vlastnictví je však příznačné, že podstata vlastnictví jako všeobecného právního panství je chápána jako něco, co *překračuje pouhý součet* těchto typických projevů vlastnického vztahu. Její plnost a absolutnost nemůže žádný z těchto projevů zcela vystihnout. Podstata vlastnického vztahu, která je vyjádřena jeho povahou všeobecného právního panství, spočívá tedy v něčem jiném – právě v tom, že vlastník může na věc působit jakkoli, jakýmkoliv myslitelným způsobem; míru tohoto působení nemůže tedy postihnout žádný, byť sebeúplnější výčet jednotlivých projevů vlastnického práva. Jinak řečeno: mluvíme-li o tom, že vlastník věc drží, užívá, požívá atp., není tím ještě vyjádřena podstata vlastnického práva, neboť ta se skrývá v *celkovém, všeobecném a ničím neomezeném působení na věc*.¹⁵³

Všechny právě vyličené znaky vlastnictví jako právního panství – jeho všeobecnost, přímost a výlučnost – je však třeba chápat jako znaky pojmové, teoretické. Dobře si toho byli vědomi již římsští právníci, kteří počítali s tím, že vlastník může být omezen ve svém působení na věc; a to buď tím, že k věci má oprávnění věcněprávního charakteru osoba

---

¹⁵² Ustanovení § 1123 a 1124 OZ a násl..

¹⁵³ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Vyd. 2. dopl. a přeprac., v nakl. C.H.Beck vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1, str. 154.

jiná, anebo tím, že vlastník při výkonu svého vlastnictví naráží na stejně neomezená práva jiných vlastníků k předmětům jejich vlastnictví.

Přijmeme-li tedy tezi, že dluh je věcí v právním smyslu, narazíme na tento římskoprávní institut, který jí zcela a beze zbytku vyvrací.

Dlužník z povahy věci nemůže disponovat s dluhem. Nemůže ho např. převést (bez souhlasu věřitele), nemůže ho zničit (minimálně ne v přeneseném slova smyslu, bez souhlasu věřitele), atd..

Avšak, jak přistupovat k „majiteli“ hypotéky, kterému právě skončila fixační doba úrokové sazby, a velmi lakonicky řečeno „hledá pro svůj dluh nového věřitele“.

Je subjektem, který má dluh. A tento dluh je jakýmsi jeho majetkem, který se snaží na bankovním trhu co nejlépe „udat“. Tento dlužník tedy s tímto dluhem fakticky disponuje a je na trhu žádaným klientem, kterého banky chtějí zlákat na své hypoteční služby, a to právě a jen kvůli dluhu, kterým je zatížen.

V obecném a laickém slova smyslu se jedná o naprosto reálné obchodování s dluhem jako s „věcí“. Obchodování se statkem, který je na trhu žádaný, a o nějž banky velmi dravým způsobem soutěží, aby právě ony mohly být těmi, u nichž bude dlužník dluh plnit.

Není od věci zmínit zásadní dopady, které by dluh jako věc v právním smyslu, v tomto konkrétním případě, způsobil. Hypoteční dlužník by dostal do rukou žalobu vindikační a reivindikační, která by mu mohla posloužit v případě, že původní banka nebude souhlasit s převodem do jiné banky, či bude tomuto převodu jakýmikoliv byrokratickými kroky bránit. Hypoteční dlužník tedy může být v tomto případě považován za jakéhosi kvazi-vlastníka dluhu s dispozičním právem.

Je otázkou, jak již bylo probíráno v podkapitole „věc jako subjekt“, zda aktuální právo a právní praxe nahlíží na subjekty, v tomto případě dlužníky, správně. A zda není pohled na nemovitost zatíženou hypotečním úvěrem jako na jakýsi kvazi-subjekt, jehož součástí je právě dluh, z hlediska práva více vyhovující.

Dluh by tak byl považován za příslušenství věci, které k ní náleží, a dispozice s věcí by automaticky znamenala dispozici s tímto dluhem, stejně jako k tomu dochází při převodu závodu dle nové úpravy.

Možnost dispozice s dluhem však u hypotéky přináší problém jiný – přechod do jiné banky při refixaci je nutně podmíněn souhlasem druhého subjektu, a to ať už stávající či nově nastupující banky.

Dlužník tedy s dluhem disponuje jen velmi omezeným způsobem. Je vždy omezen tím, zda ho jiná banka přijme, zda bude souhlasit s jeho podmínkami apod.. Jeho „dispozice“ s dluhem je tak velmi omezená, přesto nikoliv nulová.

Podobně lze postupovat v situacích vyskytujících se v právu insolvenčním, ať už v případě oddlužení, restrukturalizace či jiných.

Dlužník v těchto situacích má dluh, avšak to, zda mu bude dluh prominut či nikoliv, případně jaká část dluhu bude odepsána, nezáleží nikdy zcela na něm a jeho vůli. Není tudíž splněna podmínka ovladatelnosti, a zároveň znovu dochází k rozporu s teorií právního panství, poněvadž ani insolvenční dlužník nemá možnost s tímto dluhem jakkoliv disponovat.

Narozdíl od pohledávky, kterou může subjekt postoupit či s ní jinak nakládat, v případě dluhu ho může v nejlepším případě řádně a včas splnit, či naopak nesplnit. Avšak jiné dispozice jsou u dluhu z podstaty věci vyloučeny.

Pokud bylo u pohledávky kritizováno stírání rozdílu mezi absolutními a relativními právy, je nutno dodat, že k reálnému setření rozdílu mezi relativními a absolutními právy, a to nikoliv „*jen na papíře*“, ale zcela reálně, by došlo právě v případě, kdybychom přiřknuli dluhu věcněprávní charakter.

Dispozice s dluhem je činností, která vždy vyžaduje souhlas jiného subjektu. Ať už jiné osoby, která hodlá k dluhu přistoupit, převzít ho apod., či velmi často souhlas věřitele v případech jiných. Avšak vždy, při jakékoliv dispozici, je nutno, aby jiný subjekt, často v součinnosti s dlužníkem, učinil určitý právní úkon, který vede ke konkrétnímu účinku (ať už převodu, zániku či jinému), jenž se týká dluhu.

Ovladatelnost, která je u dluhu z podstaty věci vyloučena, teorie právního panství a zmíněné stírání rozdílu mezi absolutními a relativními právy, které by v tomto ohledu zcela jistě nastalo, a to s následky, které samy o sobě nejsou a nemohou být použitelné v praxi, naznačují, že nelze dojít k jinému závěru než, že dluh není věcí v právním smyslu.

I pokud bychom chtěli dojít k závěru opačnému, je otázkou, k jakým následkům by tento závěr vedl, a zda vůbec k nějakým. Vzhledem k ustanovení § 979, které slouží jako jakýsi usměrňovač bezbřehosti širokého pojetí, a to zejména ve sféře statků, které nemají hmotnou podstatu.

Koncept dluhu jako věci by byl tudíž v praxi nepoužitelný. A pokud ano, tak zřejmě s následky, které avizoval Stuna¹⁵⁴, s tím, že je možné dojít k narušení demokratických základů státu.

Představa vydržení dluhu je absurdní. Převod dluhu jako věci (bez souhlasu věřitele) taktéž. Zničení dluhu ze své vlastní vůle nebo držba dluhu taktéž. Snad s jedinou výjimkou, za niž se dá označit požívání dluhu při jeho čerpání.

Koncepce občanského zákoníku a způsob jakým se, z pohledu jazykového výkladu, vypořádává s dluhem, čímž implicitně vyvozuje jeho věcnou či nevěcnou podstatu, můžeme nalézt v ustanovení § 495, v němž je stanoveno, že: „*Souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek. Jmění osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů.*“.

Je evidentní, že se úprava snaží o jakési vymezení dluhu *vedle* celkového majetku osob. Vezmeme-li v potaz předchozí argumentaci K. Eliáše ohledně pohledávky a jejího nálezení do majetku subjektu, dává to taktéž jasný signál pro vymezení dluhu jako „ne-věci“ v právním smyslu.

Na stranu druhou, ustanovení související s koupí závodu (ustanovení § 2175 a násl.) jakoby chtěly naznačit závěr opačný, když zcela záměrně používají sousloví „*nabytí dluhů*“ v souvislosti s koupí závodu. Vzniká tak představa dluhu jako jakéhosi příslušenství (věci), které je se závodem imanentně spjato.

Příslušenstvím však dluh být nemůže. Příslušenstvím je dle definice *vedlejší věc vlastníka u věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí užívalo s věcí hlavní v rámci jejich hospodářského určení*¹⁵⁵.

---

¹⁵⁴ STUNA, Stanislav a Jiří ŠVESTKA. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011 č. 10., str. 368.

¹⁵⁵ Viz ustanovení § 510 OZ.

Avšak dluh není možné „užívat“ ve spojitosti s věcí hlavní. Dluh je možno čerpat. Není však možné užívat byt a zároveň v rámci užívání bytu „užívat“ dluh, jakožto věc spojenou s bytem v rámci jejího hospodářského určení.

Argumentem pro zařazení dluhu do kategorie „ne-věci“ je také jeho negativní povaha. Není možné, narozdíl od pohledávky, prohlásit, že se v majetku člověka nachází dluh a považovat tento dluh za penězi ocenitelnou hodnotu. Ze strany dlužníka totiž jednoduše penězi ocenitelnou hodnotu v kladném směru mít nemůže. Je vždy závazkem, vždy břemenem.

Faktem, který by na stranu druhou mohl podepřít tezi dluhu jako věci a směle navazuje na Sedláčkovu argumentaci, že věcnou substancí pohledávky je aktivní žalobní legitimace, je skutečnost, že dlužníkovi ze závazku vyplývají taktéž určitá práva a oprávnění.

Zmiňme např. povinnost věřitele přijmout plnění od dlužníka, dále jeho informační povinnost či povinnost poskytnout dlužníku součinnost ke splnění dluhu. Ačkoliv se v obecných ustanoveních (§ 1721 a násl.) stanovuje zejména povinnost dlužníka uspokojit věřitelovu pohledávku, nelze tyto práva a oprávnění, která dlužníku náleží, opomenout.

Avšak znovu, i kdybychom chtěli, na základě těchto premis, dospět k tomu, že dluh má charakter věcněprávního institutu, jednalo by se o závěr nesprávný. Nejedná se totiž o závazky v ryzím slova smyslu.

Nepřijme-li věřitel řádně nabídnuté plnění, či neposkytne dlužníkovi součinnost ke splnění dluhu – dochází k právní skutečnosti – avšak nikoliv k přímé aktivní legitimaci dlužníka, s níž by mohl jakkoliv naložit.

Přesto můžeme najít situaci, v níž dluh přináší dlužníku určitá oprávnění. Jedná se o oblast insolvenčního práva a možnost dlužníka podat návrh na příslušný typ insolvenčního řízení.

Tento návrh, či vůbec možnost podat tento návrh, je věcí v právním smyslu. Avšak paradoxně věcí, která vznikla na podkladě „ne-věci“.

Dalším aspektem, který vylučuje věcněprávní povahu dluhu, je charakteristická povaha věcných práv a vlastnictví. Jak uvádí Sommer¹⁵⁶ - postavení osoby oprávněné věcně vyznačuje se tím, že taková osoba vylučuje kohokoliv jiného z působení na věc jí ovládanou, a přísluší ji tudíž proti každému rušiteli *actio in rem* k prosazení výlučného panství nad věcí.

Avšak u dluhu je tato možnost narušena přímo ze zákona. Mezi jinými např. změnou v osobě dlužníka ve formě přistoupení k dluhu¹⁵⁷, kdy má subjekt odlišný od dlužníka možnost k dluhu přistoupit, a bez souhlasu dlužníka tento dluh po dohodě s věřitelem splnit.

Dlužník v tomto případě nedisponuje žádným panstvím nad dluhem - nemůže tyto záležitosti nijak ovlivnit, či se jim jakkoli bránit. Při konceptu dluhu jako věci v právním smyslu by to však možné bylo, čímž by docházelo k reálnému setření rozdílu mezi absolutními a relativními právy.

V souhrnu výše zmíněných tezí tedy nelze dojít k jinému názoru než tomu, že dluh není věcí v právním smyslu.

---

¹⁵⁶ SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 2 sv. (xxii, 220, 356 s.). Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-616-5., str. 179.

¹⁵⁷ Ustanovení § 1892 OZ.

3.1.4 Cenný papír a zaknihovaný cenný papír jako věc v právním smyslu

V nejobecnějším slova smyslu je cenný papír listinou, která ztělesňuje určité právo majitele proti vystavovateli této listiny. K tomuto zobecnění vedl dlouhý historický vývoj, jehož počátky můžeme hledat už v období panování makedonského panovníka Alexandra Velikého (4. st. př. an. l.). Někteří autoři dokonce hovoří o období asyrsko-egyptském či babylonském. Již tehdy začaly vznikat první listiny podobné cenným papírům, když někteří dlužníci museli věřiteli vystavovat dlužní listy, potvrzení nebo jiným způsobem uznat závazek, který vůči němu měli¹⁵⁸.

Doposud bylo vymezení cenného papíru v našem právním řádu ponecháváno právní vědě,¹⁵⁹ stejně jako ve většině ostatních zemí. Přijetím OZ však došlo k zásadní změně a cenný papír byl poprvé výslovně definován v zákonném textu, a to v ustanovení § 514 takto:

„Cenný papír je listina se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést.“

Tato definice je zcela převzata z článku č. 945 švýcarského obligačního zákona¹⁶⁰, jenž je v evropském prostoru jediným, či minimálně jedním z velmi mála předpisů, jež cenný papír výslovně definují.

Došlo ale k zásadní změně i v širším měřítku, poněvadž zákon o cenných papírech (zákon č. 591/1992 Sb.¹⁶¹), který doposud upravoval právní poměry CP, byl zrušen občanským zákoníkem. OZ tedy nyní obsahuje jejich obecnou úpravu.

Nová definice CP ukončila letité doktrinální spory o věcnou povahu tohoto institutu. Tím, že OZ definuje cenný papír jako listinu, jej totiž zároveň implicitně prohlašuje za věc v právním smyslu, se všemi z toho vyplývajícími důsledky.

---

¹⁵⁸ KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. vyd. 1. v Praze: C.H. Beck, 2014, xxi, 242 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-515-2, str. 2.

¹⁵⁹ Za jakési vodítko sloužilo ustanovení § 185i OSŘ týkající se řízení o umořování listin jenž znělo: *„Umořit lze ztracenou nebo zničenou listinu, kterou je třeba předložit k uplatnění práva.“*

¹⁶⁰ Loi Fédérale complétant le Code civil suisse, čl. 965: *„Sont papiers-valeurs tous les titres auxquels un droit incorporé est incorporé d'une manière telle qu'il soit impossible de la faire valoir ou de la transférer indépendamment du titre.“*

¹⁶¹ Dale také jen „ZoCP“.

Doktrína se původně neshodovala na věcné podstatě cenného papíru a považovala jej za statek naplňující znaky *jiné majetkové hodnoty*. Cenný papír byl považován za „zvláštní druh objektu“ soukromoprávních vztahů, jehož podstatou je inkorporace¹⁶².

Dle Dědiče mohl být za věc považován substrát (papír), avšak nikoliv spojení tohoto nosiče se subjektivním (majetkovým) právem. Touto „operací“ byl dle Dědiče stvořen cenný papír, který paradoxně nebyl věcí v právním smyslu. Nemohl být předmětem vlastnictví, ale „*pouze v majetku*“¹⁶³.

Dědič se zřejmě inspiroval Randovou tezí o „širší“ povaze majetku, která dle Randy nemá jakékoliv právní následky v souvislosti s posouzením určitého statku za věc v právním smyslu. Právě tu širší povahu majetku, která se dnes, v přesně opačném sledu, používá jako vodítko pro přiřknutí atributu věci v právním smyslu u určitého statku¹⁶⁴.

Stanovené pojetí CP jako „ne-věcí“ v právním smyslu však nebylo zcela smysluplné už za účinnosti OZ 1964, kdy ustanovení § 118 OZ 1964 prohlašovalo za předměty vlastnického práva věci, práva a jiné majetkové hodnoty.

CP, tvořen substrátem (věcí – papírem) a subjektivním právem (způsobilým být předmětem občanskoprávních vztahů), tak – zcela nelogicky – tvořen dvěmi věcmi v právním smyslu – věcí v právním smyslu, dle nastíněných tezí, nebyl.

Dědič k tomu dále dovysvětluje: „*Zdánlivě je z praktického hlediska lhostejné, zda ve vztahu k cenných papírům jde o vlastnické právo (zda jsou cenné papíry ve vlastnictví) nebo zda jsou jiným majetkem. Tato otázka je však zásadní např. vzhledem ke státnímu vlastnictví. Pokud by existovalo např. k akci vlastnické právo, pak by při zakládání akciových společností státním podnikem byl akcionářem vždy stát a státní podnik by měl k akci pouze právo k hospodaření. Pokud k akci existuje jiné majetkové právo, pak je akcie součástí majetku státního podniku a nikoliv státu.*“. A svou tezi dále rozvádí: „*Majetkové právo k cennému papíru jako majetkové právo svého druhu je oprávněním,*

---

¹⁶² DĚDIČ, Jan a Jan PAULY. Cenné papíry. Praha: Prospektrum, 1994. 220 str. 20.

¹⁶³ DĚDIČ, Jan a Jan PAULY. Cenné papíry. Praha: Prospektrum, 1994. 220 str. 20.

¹⁶⁴ Shodný názor o inspiraci Randou a Ungerem a jejich úzkém pojetí, které bylo inspirací i pro „ne-věcný“ charakter akcie spatřuje v této tezi i Eliáš in ELIÁŠ, Karel. Akciová společnost: systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha: Linde, 2000. 433, str. 99.

jehož obsahem je právo majitele cenného papíru vykonávat práva s cenným papírem spojená a právo s cenným papírem disponovat (...).“.¹⁶⁵

Dle výše uvedeného je tedy akcionář jen jakýmsi detentorem CP, jenž však zůstává v majetku společnosti.

Představme si fiktivní akciovou společnost, jež emituje své CP. Akcionáři, kteří tyto CP zakoupí, tak jsou, dle Dědiče, jen jakýmsi pseudovlastníky těchto CP. Tyto CP však dále patří společnosti a akcionáři vlastníci akcie vlastní jen určitá oprávnění, která jsou spojená s tímto statkem. Ten však zůstává v majetku společnosti.

Zásadním nedostatkem této teorie je, že akcie jednoduše představuje majetek společnosti, respektive určitou parciální výseč majetku společnosti. Akcionáři se zakoupením akcie nedostává jen jakýchsi oprávnění, „*která jsou s CP spjata*“. Akcionáři se dostává reálného majetku, ve formě podílu na majetku společnosti, který zakoupením akcie nabyt. Jakákoliv jiná interpretace je z hlediska ekonomického, právního či jakéhokoliv jiného zcela chybná.

Dle Dědičova výkladu je tedy akcie jen jakýmsi kupónem, který si akcionář zakoupí k tomu, aby vykonával oprávnění, která jsou s ní spojena. Akcie tudíž stále patří do majetku společnosti, která zůstává býti vlastníkem. Akcionáři tudíž jen jaksi „*externě*“ danou akcií „*pseudovlastní*“, čímž nabydou oprávnění související s touto akcií.

Skutečnost, že je s nabytím akcie zároveň nabyta majetková hodnota, je v této tezi zcela opomenuta.

Samotné spojení „*oprávnění, která jsou s akcií spojena*“ je, dle mého názoru, více než nešťastné. Z mého pohledu se měla doktrína mnohem více zaměřit na skutečnost, že nabytím akcie se akcionář stává (alespoň velmi parciálně) vlastníkem společnosti.

Oprávnění, která subjektu z vlastnictví akcií náleží, jsou tedy oprávněními vyplývajícími z vlastnictví společnosti. Nikoliv však oprávněními vyplývajícími z vlastnictví akcií, které jsou naopak jen jakýmsi potvrzením tohoto vlastnictví.

Nastává tudíž již klasický scénář typický pro úzké pojetí - definování statku jako „ne-věci“, a to ačkoliv právní praxe potřebuje s těmito statky reálně pracovat. A tak muselo

---

¹⁶⁵ DĚDIČ, Jan a Jan PAULY. Cenné papíry. Praha: *Prospektrum*, 1994. 220 str. 20.

být např. judikováno¹⁶⁶, že ačkoliv CP není věcí v právním smyslu, přesto může být postižen výkonem rozhodnutí. Či dále rozhodnutí NS, které judikuje, že cenný papír lze vydržet¹⁶⁷.

Poněkud groteskní situaci představuje to, že ačkoliv bylo doktrinálně dovozeno, že CP není věcí v právním smyslu, přesto úvodní ustanovení paragrafu 1 odst. 2 zákona o CP stanovovala, že:

„Na cenné papíry se vztahují ustanovení o věcech movitých, nestanoví-li tento zákon nebo zvláštní právní předpis jinak.“

Situace připomíná prvorepublikový scénář o pohledávce jako věci v právním smyslu, kdy ačkoliv bylo ze zákona jasně dovoditelné, že pohledávka je věcí v právním smyslu, přesto Randa, Unger a další s tímto závěrem vehementně nesouhlasili a doktrína se přiklonila k jejich názoru.

Podobně nelogický totiž vyznívá teorie „ne-věcnosti“ CP. A to i ve srovnání např. s bankovkami, které naopak jsou za věc v právním smyslu považovány již od dob prvorepublikových, a to napříč doktrínou i judikaturou¹⁶⁸.

CP tedy byl spojením věci (papír) a práva (majetkového). Vztahovaly se na něj ustanovení o věcech movitých, a bylo možné, aby byl vydržen a podléhal výkonu rozhodnutí. Z čistě laického hlediska nepocítil majitel akcie následky jiného věcněprávního statusu v žádném ohledu. Přesto CP nebyl, dle doktríny a za účinnosti OZ 1964, věcí v právním smyslu.

I Dědič však ve svých tezích docházel k závěrům de lege ferenda, které se přikláněly k tomu, aby byl CP do budoucna definován jako věc v právním smyslu, jak je obvyklé ve všech zahraničních právních řádech, s tím, že vlastnické právo k tomuto CP by mělo mít přesně daný obsah i formu¹⁶⁹.

---

¹⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9.6.2000, sp. zn. 21 Cdo 2587/1999; právní věta: „*Akcie, stejně jako jiný cenný papír, není věcí ve smyslu ustanovení § 119 obč. zák.; lze ji charakterizovat jako specifickou majetkovou hodnotu, jejímž charakteristickým rysem je spojení práva s listinou (právo je v ní inkorporováno), která může být v zákonem stanovených případech nahrazena zápisem do zákonem stanovené evidence. Akcie pojmově má majetkovou hodnotu.*“

¹⁶⁷ Usnesení NS sp. zn. 29 Odo 1216/2005 ze dne 28.8.2007.

¹⁶⁸ Rozhodnutí NS sp. zn. 3 Cdon 523/96 ze dne 20.12.1996.

¹⁶⁹ DĚDIČ, Jan. *Právo v podnikání*. 1. vyd., 5. edice *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*, Praha: Prospektrum, 2000, 546, str. 34.

Eliáš však k závěrům o věcněprávní povaze CP, a to i v dematerializované formě, dospívá již za účinnosti OZ 1964¹⁷⁰. Neexistuje tudíž relevantní důvod, proč ke stejnému závěru nemohli dospět i ostatní autoři, a to již za účinnosti OZ 1964.

Cenný papír je tedy nyní věcí hmotnou. Což vyplývá z podstaty toho, že je fyzicky podložen existencí listiny, do níž je dané právo inkorporováno. Zaknihovaný cenný papír je dle Ježka¹⁷¹ naopak právem - věcí nehmotnou, která se dále řídí ustanoveními § 525 OZ a následujícími.

Tento závěr taktéž konvenuje i se zněním ustanovení § 525 odst. 2 OZ, které stanoví, že na zaknihovaný cenný papír se použijí ustanovení vztahující se k cennému papíru nezaknihovanému v míře, v jaké to umožňuje jeho povaha.

Priléhavou paralelu lze najít v ustanovení § 979 OZ, řešícím problematiku práv a jejich věcněprávního charakteru. To taktéž podobně stanoví, že se ustanovení o věcných právech použije na práva jen v té míře, v jaké to připouští jejich povaha. Na zaknihovaný CP se tedy použijí ustanovení týkající se CP – z čehož lze taktéž částečně odvodit, že je, stejně jako nezaknihovaný CP, věcí v právním smyslu.

Cenný papír v listinné podobě je totiž zcela jistě věcí v právním smyslu, a to po celou dobu své existence. Zejména z důvodu svého zachycení na listině. Tudíž i např. v případě promlčení práva - její hmotný substrát ve formě listiny stále trvá – tudíž i status věci v právním smyslu. Z čehož lze odvodit, že, i při např. vystavení nekrytého šeku, je tento šek věcí v právním smyslu.

Z dikce ustanovení § 514 OZ vyplývá, že cenný papír je tvořen listinou a právem s listinou spojeným. V případě zániku práva tedy věcný substrát, jak je výše uvedeno, přežívá. Avšak v případě zániku listiny (např. spálení směnky) dochází k zániku věci a ve stejném okamžiku k zániku inkorporovaného práva, dle principu „právo následuje osud listiny“.

Cenný papír je přesto jakýmsi hybridem ve věcněprávní sféře – věcí hmotnou a zároveň právem. Z čehož vyplývají následné speciální ustanovení řešící určité výjimky, které jsou cennému papíru v rámci právního řádu přisuzovány.

---

¹⁷⁰ ELIÁŠ, Karel, Věc. Pozitivistická studie. *Časopis právník*, 1992, č. 8, str. 708.

¹⁷¹ MAREK, Radan. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxx, 431 s. Beckovy komentáře, str. 2.

Představme si např. směnku. Vznik této směnky jakožto cenného papíru nastává, dle ustanovení § 520 OZ, splněním náležitostí pro ní zákonem stanovených. Podpisem dlužníka se tedy předtištěný papír stane papírem cenným, a to se všemi výjimkami, které pro něj vyplývají z právního řádu. Lze v tomto případě hovořit o jakési *transformaci věci*. Tato věc – doposud tvořena jen listem papíru a inkoustem – se stává jediným podpisem věci, na níž se vztahují v rámci vlastnictví, převodu apod. odlišná kritéria.

Zajímavá je v tomto ohledu také jiná, přímo se nabízející přeměna, kdy je CP listinný přeměněn na CP zaknihovaný. Zaknihovaný CP, který je evidován v centrální či samostatné¹⁷² evidenci cenných papírů, je, dle mého názoru, taktéž věcí v právním smyslu, avšak pojďme od počátku.

3.1.4.2 Zaknihovaný cenný papír

„Zaknihované cenné papíry nejsou způsobilým předmětem vlastnictví.“¹⁷³

Dematerializace CP je zcela jistě trendem, k němuž právo směřuje, a to zejména z praktických důvodů (ochrana proti ztrátě, krádeži, zničení, jednodušší nákup/prodej atd.). Jejich úprava je tudíž bezesporu přínosem.

Pro účely této práce stačí předestřít, že listina, jakožto věc hmotná, je nahrazena zápisem v evidenci. Tento zápis je sám o sobě věcí nehmotnou označující právo vlastníka k cennému papíru.

Osnově je vyčítáno, že zaknihovaný CP stále označuje termínem cenný papír, ačkoliv se o listinu nejedná, čímž dochází k terminologické nejednotnosti. Samotný zápis však tuto listinu, jak již bylo řečeno, nahrazuje.

Dle mého názoru tudíž tento zápis, ačkoliv nemusí být podepřen existencí listiny (při prvotní emisi zaknihovaných cenných papírů - bez předchozí existence listiny) v sobě jakousi listinu, potažmo práva, která by byla do této listiny inkorporována – přesto obsahuje. A právě proto, že tento zápis obsahuje všechna práva a povinnosti, které by obsahovala listina, je, dle mého názoru, stále CP a také věcí v právním smyslu.

---

¹⁷² § 93 a násl. Zákona o podnikání na kapitálovém trhu.

¹⁷³ Právní věta rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 423/97 ze dne 24.3.1998.

Je jakousi imateriální náhradou, která se dá přirovnat k bankovnímu kontu, jež je ovládáno výhradně skrze bezhotovostní platby. A to ačkoliv by tyto transakce mohly probíhat formou hotovosti, řekněme – v listinné podobě¹⁷⁵.

Dle Vítka¹⁷⁶ je zaknihovaný CP samostatnou kategorií věci v právním smyslu. S tímto názorem zásadně nesouhlasím. Široké pojetí funguje jako jakýsi „*borič*“ těchto typů statků, které fungují na bázi jakéhosi „*samostatného*“ či „*speciálního*“ věcněprávního určení či „*samostatné kategorie*“ v případě institutu věci v právním smyslu. Samo široké pojetí jde ze samé podstaty proti jakýmkoliv „*samostatným kategoriím*“ v oblasti tohoto institutu. Pojímá je do sféry svého institutu často s určitými dodatky, upřesněními a korektivy, avšak v zásadě všechny statky spadající do tohoto konceptu označuje za věci v právním smyslu bez dalšího. Stejně jako je pohledávka, v zásadě a ve zcela obecných obrysech, stejnou věcí v právním smyslu jako automobil. Neexistuje tudíž důvod, aby tomu bylo u CP jinak.

Zaknihovaný CP je dle mého názoru věcí v právním smyslu bez jakýchkoliv „*speciálních*“ dodatků. Což byl i záměr tvůrců zákona, a je v souladu i s výše zmíněnými vyjádřeními Eliáše, který považoval zaknihovaný CP za věc v právním smyslu již za účinnosti OZ 1964. Opět je nutno zdůraznit, že neexistuje jediný důvod, proč by se na zaknihovaný CP mělo nahlížet z jiných hledisek, či jako na jakousi „*kategorii v kategorii*“, čemuž se široké pojetí snaží v co nejvyšší míře vyhnout.

Názor Vítka je však opět důkazem jakési neschopnosti doktríny vstřebat principy, na nichž je široké pojetí věci postaveno.

Cenný papír i zaknihovaný CP byl dle Eliáše již za účinnosti OZ 1964 věcí v právním smyslu¹⁷⁷. Není důvod, aby za něj nebyl považován nyní, za účinnosti širokého pojetí, a to i s ohledem finanční instrumenty a další statky zmíněné v této práci, které věcněprávní charakter nově získávají, ačkoliv do reality nijak nevytvěrají.

---

¹⁷⁵ Samozřejmě, že v případě cenných papírů, narozdíl od bankovního účtu, rozhoduje o přeměně na zaknihované či listinné cenné papíry emitent, což však pro tento nástin není směrodatné.

¹⁷⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře, str. 1880.

¹⁷⁷ ELIÁŠ, Karel, Věc. Pozitivistická studie. *Časopis právník*, 1992, č. 8, str. 708.

Zaknihovaný CP je už z definice „náhražkou“ CP listinného, ve své podstatě však tento listinný papír „meritorně“ obsahuje. Je CP jen s rozdílem, že neexistuje v hmotné rovině, ale je zanesen v databázi.

Neexistuje tudíž důvod, proč by zaknihovaný CP neměl být považován za věc v právním smyslu, se všemi z toho vyplývajícími důsledky.

3.1.5 Bitcoin

Pojďme se na samotném závěru této kapitoly zaměřit na statek, který z širokého pojetí jako takového doslova „*profituje*“. Zároveň je statkem, který zásadním způsobem podepírá argumenty tvůrců zákona o souladu širokého pojetí s dnešním technologickým pokrokem. Podobně jako konvenuje i s Eliášovým argumentem o „*změně doby od dob páry*“, zmiňovaném v souvislosti s Randou, který by dle Eliáše dnes uznal vhodnost širokého pojetí, právě pro technologický pokrok a nové statky dnešní doby¹⁷⁸.

Bitcoin je decentralizovaná elektronická kryptoměna, kterou vytvořil Satoši Nakamoto v roce 2008. Pod slovem "decentralizovaná" máme na mysli to, že Bitcoin nemá žádné centralizované servery pro vydávání nových mincí, poskytování transakcí nebo úschovu finančních prostředků. Vydávání Bitcoin je taktéž omezené - počet Bitcoin nemůže v konečné fázi převýšit počet 21.000.000. Podle výpočtů skončí toto vydávání Bitcoinů v roce 2140.

Právě bitcoin, jakožto věc vzniklá na základě lidského pokroku, je ideálním příkladem toho, že široké pojetí věcí více konvenuje s měřítky a parametry dnešní doby. Doby, v níž nejen instrumenty finančního trhu, ale i měny jako takové, vznikají a zanikají dá se říci živelně. V tomto případě dokonce na podkladě čistě soukromoprávním, bez jakéhokoliv uznání této měny suverenními státy.

Bitcoin je systémem, který funguje na určitém množství bitcoin měny v oběhu. Toto množství je denně zvyšováno určitým počtem nových bitcoinů. Konkrétní uživatel k tomu, aby mohl služby bitcoinů používat, si nejprve musí založit tkz. „bitcoin adresu“, která slouží zároveň jako „peněženka“ na bitcoiny, které vlastní.

---

¹⁷⁸ Viz ELIÁŠ, Karel. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11.

Celá tato síť adres tvoří jakýsi okruh osob, jež bitcoiny používají a mezi nimiž dochází k tkz. transferům. Ty slouží k odeslání, či naopak obdržení bitcoinů. Samotná transakce je tedy, v naprostém jádru, podepsaným úsekem dat, které jsou odeslány na jinou bitcoin adresu.

Celou proceduru platby tak lze, ve zcela zjednodušené podobě, analogicky připodobnit k poslání emailu s určitou změťí přesně daných číslic a písmen, které jsou ve sféře měny bitcoin považovány za platbu. Tato platba je posílána do systému bitcoin (v něm zpracována – viz níže), a z něj odeslána na adresu příjemce.

Z tohoto hlediska samozřejmě hrozí zneužití tohoto systému, a to formou tkz. dvojitého placení, kdy je úsek dat odeslán na více adres současně, a tak provedeno více plateb.

Tomuto riziku však zabraňuje systém řetězení těchto transakcí a vytváření jejich bloků. Toto veřejně přístupné řetězení slouží k tomu, aby záznamy o proběhlých platbách byly zaznamenány v těchto blocích, a zkontrolovány tkz. „minery“.

Za platnou je poté považována jen ta transakce, která se do těchto „bloků“ dostala. Ostatní transakce jsou systémem ignorovány. Použijeme-li výše uvedenou analogii s e-mailem, jednalo by se o poslání e-mailu do systému či centrály providera tohoto e-mailového systému (místo přímého odeslání příjemci), v němž provider tyto e-maily (platby) ověří, a tyto ověřené e-maily (platby) vloží do určitého „bloku“. Vložením do tohoto bloku jsou tyto platby považovány za „ověřené“, a (e-maily) platby jsou poté z tohoto bloku odeslány na adresy příjemců.

Bitcoin tak je, ve své podstatě, prakticky jen *informací* - změťí určitých předem nadefinovaných čísel a znaků, které jsou v konečném důsledku, z důvodu faktického uznání společností, považovány za měnu.

Přeměna tohoto systému a informací, jež nese, na měnu v pravém slova smyslu tak nastalo pouze tím, že začal být bitcoin jako měna používán v platebním styku. Nejedná se, ze strany většiny států, o měnu uznanou. Nejedná se ani o ražené mince vytvořené z materiálu nesoucího reálnou hodnotu. Právě naopak – jedná se o koncept virtuální měny, která byla vytvořena velmi systematickou a nadmíru precizní prací v oblasti programování, a skloubením výsledků této práce s důvěrou, jenž byla této měně ve společnosti dána. Důkazem této důvěry je právě používání této měny v rámci běžného platebního styku.

Bitcoin mince je prakticky jen řetězem digitálních podpisů, z čehož taktéž vyplývá, že nemůže být předmětem držby.

Každý den je uvolňováno do sítě určité množství bitcoinů, jejichž uvolňování má skončit ve chvíli, kdy bude v celé síti přítomno 21 milionů bitcoinů. Takto uvolňované bitcoiny připadají poměrně uživatelům, kteří se účastní tkz. „těžby bitcoinu“. Ta spočívá v napojení procesu počítače či grafické karty do sítě bitcoinů skrze specializovaný software. Tento prvek slouží právě k zakódování jednotlivých transakcí do výše zmíněných (ověřených) bloků transakcí, a tito „mineři/těžaři“ (či řekneme „ověřovatelé transakcí“) jsou za tato zakodování odměňováni těmito novými bitcoiny.

Dle tohoto vysvětlení se však dá tvrdit, že si bitcoin nijak nezadá s běžnou počítačovou hrou, jejímž herním motivem je nakládání s nějakým obnosem fiktivních peněz. Např. mincí, figurujících ve hře za účelem nákupu určitých herních statků.

Lze taktéž nalézt paralelu s žetonem v casinu. Ten sám o sobě nese určitou hodnotu, avšak jen v budově casina, a v rámci her jí pořádaných. Je možné ho vynést, avšak jeho hodnota při nákupu v nejbližším obchodě bude minimálně sporná, či bude mít hodnotu jen v případě, že prodejce bude mít o tento žeton zájem, a následně s tímto žetonem navštíví dané kasino, kde se hodnota žetonu stane opět validní v celém rozsahu.

Bitcoin funguje na podobném principu. Principu komunity lidí, kteří se dobrovolně rozhodli tuto měnu používat, se všemi z toho vyplývajícími riziky, plynoucími např. z prozatimního neuznání měny v zemích po celém světě.

Avšak – to co odlišuje bitcoin od „peněz“ figurujících v počítačové hře či od fiktivního žetonu vytvořeného v rámci nějaké hry – je důvěra. Důvěra, která byla principům bitcoinu dána lidmi tím, že jej aktivně používají.

Bitcoin se tak, ač neuznán žádnou autoritou k tomu příslušnou, stává součástí právního styku. Předpoklad funkčnosti jakékoliv měny je vždy založen na důvěře, a to minimálně od dob opuštění zlatého standardu. Ten byl založen na konceptu zastřešení hodnoty měny zlatem. Tato otázka je však sama o sobě mnohem širší, pro potřeby této práce však stačí určité nastínění kontur této problematiky.

Dolarová bankovka dnes není kryta žádným podkladovým aktivem. Její cena a hodnota je odvozena od důvěry, která je jí ve společnosti dána. Ať už institucemi, lidmi či firmami – jejím používáním jí legitimizují a uznávají jakožto platidlo.

Pokud by se, ať už z jakýchkoliv makroekonomických či globálních důvodů, děl opak, a dolar by jako měna nebyl používán, poněvadž by např. ztratil důvěru investorů, firem či domácností, s následkem přechodu těchto subjektů na platby v jiné měně – dolarová bankovka by ztratila svou hodnotu a opodstatnění. Ztratila by svou funkci platební jednotky, a to právě pro nedostatek důvěry.

Bitcoin, jakožto počítačový program či software, však právě naopak tuto důvěru, ač ne oficiálním způsobem – ale čistě faktickým – nabývá. Je obchodován na burze, je fakticky uznáván společností jako měna, a tak nabývá atributu věci v právním smyslu.

Bitcoin je používán k placení např. v určitých speciálních kavárnách¹⁸⁰. Je tedy možno za něj pořídit určitý statek. Tato možnost zejména zvětšuje jeho podstatu.

Bitcoin tedy lze považovat za způsobilý býti majetkem určitého člověka. Bitcoin přináší svému vlastníku prospěch – má hodnotu – ať už jen tím, že si za něj lze pořídit kávu či občerstvení. Ač jen v určitých, na tento typ platby vyhrazených, podnicích¹⁸¹.

V tomto ohledu je taktéž na místě zamyslet se nad dnešními penězi, a jejich věcněprávním aspektem. Většina měn, vzhledem k opuštění tkz. zlatého standardu, funguje jakožto fiat měny. Ačkoliv neexistuje adekvátní překlad do českého jazyka, dá se tento pojem nazvat jako „*měna s nuceným oběhem*“. Tato měna je stanovena zákonem a tyto peníze jsou vytvořené úřední moci¹⁸².

Při případném krachu měny se hodnota bankovky, z udané nominální i reálné hodnoty, devaluje na hodnotu představující kus papíru s potiskem - tudíž sice neztrácí atribut věci v právním smyslu - přesto je nutno brát v úvahu proměnlivost hodnoty těchto staků. A to i s ohledem na rozličné úrokové míry či rozhodnutí ČNB.

Nabízí se však ještě jeden věcněprávní aspekt v souvislosti s tímto statkem. Drtivá většina (ne-li všechny) bank funguje na principu částečných rezerv. Tento princip spočívá v tom,

---

¹⁸⁰ Např. v Praze kavárna Paralelní polis.

¹⁸¹ Seznam podniku dostupný z: <http://bitperia.cz/katalog/>. Navštíveno dne 1.9.2015.

¹⁸² V případě ČR se jedná o korunu českou definovanou v zákoně o ČNB (zákon č. 6/1993 Sb.) v ustanoveních § 12, 13 a 16 jako „zákonné peníze“.

že vklady, které jsou do banky vloženy, používá banka okamžitě k nabídce úvěrů (při splnění uložení povinné rezervy). Banka zpravidla nikdy nevlastní všechny prostředky, které jsou připsány na účtech jejích klientů. Zde se dostáváme opět do fáze důvěry – klient předpokládá, že přijde-li do banky pro své peníze, dostane se mu jich.

Narušením této důvěry, kterou banka požívá ve společnosti, vzniká situace nazvaná „run na banku“. Ta se vyznačuje tím, že klienti, ať už pod oprávněným či neoprávněným dojmem, vybírají urychleně své vklady. Předpokládají totiž brzký krach této instituce.

Problém, který v bance nastává, právě kvůli částečným rezervám, je naprostá nemožnost vklady, od určitého zlomového momentu, vyplatit. Klient tak sice má v bance – nominálně – uloženy peníze, fakticky však nikoliv.

Při případné snaze zpochybnit věcný aspekt bitcoinu, jakožto jen softwaru vytvářejícího shluk písmen a číslic, je tudíž vhodné poukázat i na tuto „druhou stranu mince“. Oficiální, zákonem regulovaná, a přesto – z mnoha hledisek na stejném fiktivním principu fungujícím konceptu - založeném na vkladech a penězích, které spíše neexistují než existují, či existují jen ve formě ryze nominálních částech zobrazených na obrazovkách monitorů. Nominálně existujících, avšak reálně zpravidla neexistujících peněz.

Bankovní vklady si proto, z určitého úhlu pohledu, prakticky v ničem nezadají s výše zmiňovanými finančními instrumenty, které samy o sobě nenesou žádnou hodnotu, nevyvěrají do reality, ale přesto jsou věcmi v právním smyslu. Stejně se dá totiž tvrdit o „fiktivních penězích“ na vkladech v bankách, jenž banka zpravidla nikdy nemůže vyplatit v plné výši najednou.

Pokud má banka v určitý moment možnost a schopnost splatit 2% vkladů svých klientů, zbývající část vkladů reálně existuje jen na bázi software, ukazatele zůstatku na účtu a důvěry, kterou klient v banku vkládá s představou, že si peníze bude moci kdykoliv vybrat.

Pokud je výše tvrzeno, že při krachu určité měny má bankovka hodnotu potištěného papíru – v případě bankovních vkladů tomu tak není, a tento bankovní vklad se stává zcela bezcenným. Náhled na tuto situaci je samozřejmě mnohem širší a není možno na ní nahlížet jen v úzkém pohledu občanského práva, potažmo institutu věci v právním smyslu, poněvadž zahrnuje následná politická rozhodnutí a vybrané oblasti veřejného a finančního práva. Přesto čistě z tohoto úzkého hlediska, a při představě reálného, avšak

nepředpokladatelného a naprostého krachu měny, se tento ryze nominální vklad stává reálně ničím a neexistuje.

I zde lze shledat nezanedbatelný posun definice věci v právním smyslu a zároveň podpořit jeden z argumentů K. Eliáše ohledně výrazných společenských změn od „dob páry“. Na rozdíl od prvorepublikové doktríny, která se snažila najít a odůvodnit jakýsi „hmotný substrát“, jenž každá věc musí obsahovat, aby mohla být považována za věc v právním smyslu. Dnes tato podmínka vlivem technologického rozvoje odpadá, a za věci jsou považovány i statky, které nijak nevyvěrají do reality a jejichž reálná existence je tudíž spíše existencí nominální.

A to nejen v jakési prvotní fázi posouzení těchto statků, ale i při zkoumání toho, čím jsou tyto nehmotné statky existenčně podloženy.

Lze tedy, jak již bylo několikrát v této práci zmíněno, vysledovat určitý odklon od římskoprávního kmene. Dle římské doktríny bylo totiž vyžadováno (a to i dle Gaia, jenž je jakýmsi „původním objevitelem“ konstruktů širokého pojetí věci, od něhož je dnešní pojetí odvozeno), aby jakýkoliv statek měl ve své konečné instanci hmotný předmět, což dle výše zmíněného již platit přestává.

Při tomto zpochybnění římskoprávního základu, je však na místě zamyslet se nad důvodem nutnosti hmotného statku v poslední či jakési základní instanci u nehmotné či netělesné věci. Ten lze shledat v římském žalobním právu, jež bylo ovládáno zásadou pekuniární kondemnace. Ta spočívá velmi zjednodušeně v tom, že každá žaloba in rem se vymáhala v první řadě v penězích – muselo se tedy jednat o věc penězi ocenitelnou – tudíž hmotnou.

Tento aspekt rozebírám zejména v následující kapitole, týkající se užitečnosti věci, a reflektuji názory např. Téгла či kritiku Stuny, kteří taktéž tvrdí, že věc v právním smyslu musí být ocenitelná v penězích, čímž (dle Stuny) nabývá užitečnosti a možnosti být předmětem právních vztahů.

Lze tedy vysledovat určitý posun, kdy již není nutno nacházet v jakési „konečné instanci“ nehmotné věci věc ryze hmotnou – a tak ocenitelnou penězi. A to i s ohledem na všeobecný ekonomický a lidský pokrok, kdy dnes v právu umíme ocenit či přiřknout hodnotu i věcem, které samy o sobě nemají hmotnou podstatu (know-how, goodwill apod.).

3.2 Užitečnost věci

Z důvodové zprávy¹⁸³: „V tom je vyjádřeno, že věci v právním smyslu jsou objekty pro člověka užitečné. Užitečností se nerozumí jen faktické přinášení užitku jednotlivým předmětem konkrétnímu vlastníkov, ale objektivní způsobilost přinášet především hospodářský užitek (čímž se nevylučuje užitek estetický či jiný). Užitečné je, co je prospěšné pro život člověka, a tedy má i hodnotu. Užitečnost není vnitřní vlastností věci (s věcí trvale a neoddělitelně spjatou), o tom, co je užitečné, a co tedy je vzhledem k tomu věci, rozhodují lidská vůle a poznání i schopnosti člověka.“.

Kritérium užitečnosti (utilitárnosti) pro uspokojování lidských potřeb úzce souvisí s kritériem odlišnosti od člověka. Souvislost spočívá v tom, že zatímco subjekt práva (osoba) nemůže obecně sloužit jako prostředek pro uspokojování potřeb jiného subjektu, věc v právním smyslu ano.

Z hlediska právně filozofického tedy věc je prostředkem k dosahování cílů (účelů) subjektu práva (zde cíle utilitárního). Naopak subjekt práva, oproti věci v právním smyslu (nebo i zvířatům), nemůže být prostředkem a z hlediska teologického jde o účel sám o sobě¹⁸⁴.

Je zřejmé, že jakýkoliv statek, spadající do konceptu věci v právním smyslu, musí být člověkem využitelný pro plnění jeho potřeb, a tím pádem užitečný. Prvorepubliková doktrína k tomu uvádí, že statek musí sloužit k přežití člověka, dopomáhat mu k dosahování jeho cílů v jakémkoliv smyslu, a tím naplňovat právě kritérium užitečnosti.

To lze shledat např. v pojetí Krčmáře, který věc obecně nazývá „*prostředkem k úkoji potřeb*“, a tento termín ve svém výkladu používá mnohem častěji než termín samotné „věci“¹⁸⁵. Čiší z toho jakási myšlenka pojetí člověka a věci, v níž věc musí svou podstatou sloužit čistě k využití a k naplnění lidských potřeb, a pokud tento úkol není s to naplnit, nelze považovat statek za věc v právním smyslu. Krčmář zmiňuje např. zrnko písku, třísku dřeva či hrstu popelu¹⁸⁶, které z těchto důvodů nepovažuje za věci v právním

---

¹⁸³ Důvodová zpráva k OZ, str. 118.

¹⁸⁴ Koukal in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, str. 1731.

¹⁸⁵ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, xlii, 253 s. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-411-8, str. 174 a následující.

¹⁸⁶ Tamtéž, str. 175.

smyslu, poněvadž jakožto statky neucelené nemohou zásadnějším způsobem ovlivnit život člověka v rámci jeho potřeb.

Zůstává otázkou, zda OZ nemohl jít v progresivním vymezení věci v právním smyslu ještě dále. Je totiž možno tuto podmínku pokládat za nadbytečnou s tím, že pokud bylo úmyslem tvůrců OZ vymežit věc v právním smyslu co nejširším způsobem, stačilo jí vymežit jako „*vše rozdílné od osoby*“, s případnými následnými odchylkami či upřesněními, čímž by byla tato podmínka bez jakýchkoliv komplikací eliminována.

Tvůrci zákona chtěli novým pojetím lépe vyhovět ústavnímu pořádku. Z pohledu ústavního pořádku je široké pojetí určitě vhodným nástrojem, jak podřídít co možná největší množství statků pod ochranu vlastnického práva. V tomto konkrétním případě se tak však neděje, a podmínka užitečnosti se stává, v rámci tohoto záměru, spíše nadbytečnou.

Je pak totiž otázkou, zda se dá za věc v právním smyslu považovat např. vrak auta, který už žádné potřebě neslouží, či výše zmiňované investiční nástroje, zejména např. prodej na krátko, který sám o sobě žádnou objektivní hodnotu nevytváří.

Velmi známé je toto téma ve spojení s ustanovením § 3 odst. 1 zákona o odpadech, v němž je odpad definován jako *každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit*. Tato definice byla již před účinností OZ kritizována, vzhledem k realitě odpadu jako věci neužitečné, a přesto v právním řádu definované jako věci v právním smyslu¹⁸⁷.

Kritika byla ale K. Eliášem oprávněně potlačena s odůvodněním, že zákon o odpadech je veřejnoprávním předpisem, na nějž nemá, vzhledem k ustanovení § 1 odst. 2 OZ ve spojení s ustanovením § 9 odst. 2 OZ, soukromoprávní úprava pojmu věci vliv.

Stejně tak je nutno odmítnout kritiku Stuny, který kritizuje, že toto nové pojetí věci bude muset být doprovázeno mohutnou novelizací (zpravidla zvláštních zákonů), a jako příklad uvádí ustanovení § 134 Trestního zákoníku¹⁸⁸, jenž je však zcela bezesporu veřejnoprávním předpisem, tudíž se ho tato nová úprava nedotkne.¹⁸⁹

---

¹⁸⁷ KINDL, M. Musí být věci užitečné (a zcela ovladatelné?) in *Pocta Martě Knappové k 80. narozeninám*. vyd. 1. Praha: ASPI, 2005, 472 s. ISBN 80-735-7133-1. str. 205 a následující.

¹⁸⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., dále také jen "TZ".

¹⁸⁹ STUNA, Stanislav a Jiří ŠVESTKA. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. Ročník 2011 č. 10, str. 373.

Přes zmiňovanou vzájemnou nezávislost práva veřejného a soukromého, zakotvenou v ustanovení § 1 odst. 2 OZ, mělo přijetí občanského zákoníku určité následky i v trestním právu v rámci zkoumané otázky. A to konkrétně v novelizaci TZ zákonem č. 89/2015 Sb., který odstranil z TZ pojem „jiná majetková hodnota“, a to právě vzhledem k novému pojetí věci v právním smyslu v OZ¹⁹⁰.

I přes deklarovanou nezávislost soukromého a veřejného práva tedy má výpadek pojmu „jiné majetkové hodnoty“ v právu soukromém určité konsekvence v právu veřejném.

Avšak obecně definice věci v ustanovení § 134 TZ či jiném zvláštním předpise přesto má ve své aplikační oblasti vždy přednost před definicí obecnou použitou v OZ.

Eliáš, ve výše uvedené záležitosti týkající se odpadů, však argumentuje, již nad rámec nutnosti, tím, že v OZ je používáno hledisko objektivní při určení užitečnosti věci. Na rozdíl od zákona o odpadech, v němž se používá hledisko subjektivní (úžitek konkrétního vlastníka) při rozhodování o užitečnosti věci.

Hledisko objektivní a subjektivní užitečnosti je samo o sobě důležité pro posouzení užitečnosti určitého statku. OZ k vymezení věci jako užitečné tedy používá hledisko objektivní. Věc tak musí být pro člověka užitečná obecně. O věcné povaze dané věci tak nerozhoduje např. výslovné prohlášení vlastníka o tom, že je pro něj „věc“ neužitečná, či jí už nadále nehodlá používat.

Tenisová raketa člověka, který ji nehodlá již nikdy použít, tak stále zůstává věcí v právním smyslu, poněvadž je schopná objektivně přinášet úžitek (ať už prodejem, výpujčkou či jinak).

Dle Téglu nelze užitečnost chápat jako vlastnost té které věci imanentní, nejde o objektivní a stálou vlastnost věci (užitečnost nevězí ve věci samé); o užitečnosti naopak rozhodují názory právního obchodu. Užitečnost je proto závislá na vůli a schopnostech člověka, jakož i na stupni lidského poznání.¹⁹¹

S daným názorem se však neztotožňuji. Užitečnost samozřejmě nelze, i dle důvodové zprávy, chápat jako imanentní vlastnost dané věci. Užitečnost statku se časem může

---

¹⁹⁰ Viz Zákon č. 89/2005 Sb. ze dne 19. března 2015, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹¹ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, str. 204.

proměňovat (typicky odpad), avšak navázat užitečnost věci na názory právního obchodu není, dle mého názoru, vhodné.

Je jedním z hlavních účelů občanského zákoníku vytvořit úpravu majetkových vztahů a majetkové směny v právním řádu, avšak není to zdaleka účelem jediným. I proto, dle mého názoru, navázání podmínky užitečnosti na názor právního obchodu či možnost směny těchto statků, nemůže být podmíněčným znakem užitečnosti určitého statku.

Podobně hovoří důvodová zpráva o tom, že k naplnění definičního kritéria užitečnosti je nutný zejména hospodářský užitek, avšak i důvodová zpráva dále zmiňuje a plně uznává jakýkoliv užitek jiný (ať už estetický či zcela jiný)¹⁹². Navázat kritérium užitečnosti věci na názor právního obchodu není, dle mého názoru, v souladu s širokým pojetím a toto pojetí nelegitimním způsobem krátí.

Stejný názor jako Tégl zastává i Stuna. Ve své kritice konkrétně tvrdí, že: „*je-li předmět soukromoprávních majetkových vztahů chápán jako hodnota ocenitelná v penězích, jsou mu tím samým implikovány i určité vlastnosti, tj. užitečnost a ovladatelnost.*“¹⁹³

Kritérium užitečnosti však nelze, dle mého názoru, navázat na prostou ocenitelnost v penězích, již by statek automaticky nabyl určité vlastnosti. Rozsah definice věci v právním smyslu je, dle mého názoru, širší a zahrnuje i věci užitečné, kteréžto však nemusí být nutně ocenitelné v penězích či být primárně prostředkem směny.

Těchto předmětů logicky nebude mnoho. Přesto existují, a pro svůj vztah k vlastníku, kterému přinášejí prospěch a hodnotu, by měly být uznávány a chráněny právním řádem.

Za příklad může sloužit rozhodnutí insolvenčního soudu¹⁹⁴, v němž byly movité věci představující zařízení bytu a domácnosti označeny za neprodejné. Tyto věci, ačkoliv z objektivního hlediska přinášejí prospěch, jsou z hlediska právního obchodu označeny za neprodejně.

Stejně lze uvažovat o věcech v rámci exekučního řízení, v němž nejsou pro účelnost řízení zabavovány věci, jejichž hodnota je mizivá, avšak které přinášejí svým vlastníkům prospěch.

---

¹⁹² Důvodová zpráva k OZ, str. 118.

¹⁹³ STUNA, Stanislav a Jiří ŠVESTKA. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. Ročník 2011 č. 10, str. 371.

¹⁹⁴ Rozhodnutí krajského soudu v Plzni ze dne 28.02.2012, spisová značka 122 Cm 4/2010.

Navázáním podmínky na názory právního obchodu nebude za věc v právním smyslu považována např. hromada spadaného listí, poněvadž je bezcenná a její hospodářský užitek je nulový. Avšak – při použití těchto listů jako koláže, či jejich zakomponování do uměleckého díla, které bude prodáno, a které je převážně tvořeno těmito listy, jejich hospodářský užitek řekněme *obživne*.

To, zda je vhodné, aby se jednotlivé individuálně určené statky stávaly a znovu přestávaly býti věcmi v právním smyslu, je jistě k úvaze. Děje se tak samozřejmě často z přirozených příčin, přesto se určitě nejedná o stav chtěný, jemuž by mělo právo napomáhat.

Stejně tak je nutno vzít v potaz estetické hledisko užitečnosti. Např. při pořizování uměleckých fotografií, jejichž objektem jsou statky, které nesplňují hledisko ocenitelnosti v penězích, avšak právě jejich „neužitečnost“ bývá námětem pro fotografy k focení, vystavování těchto děl a jejich další reprodukci.

Jak, při striktním držení se ocenitelnosti v penězích, přistupovat k časopisům, které jsou označeny štítkem „samostatně neprodejné“; a jsou poskytovány jen určitým návštěvníkům, předplatitelům či jinak určeným osobám. Jedná se tedy o „ne-věci“ v právním smyslu?

Dle mého názoru nelze, nejen z těchto důvodů, posuzovat užitečnost určitého statku jen na základě jeho finančního ohodnocení v právním styku.

Původní římskoprávní prazáklad, z něhož dnes pramení argumenty Stuny či Tégla o nutnosti ocenitelnosti statku v penězích, shledávám v římskoprávní procesní zásadě pekuniární kondemnace. Ta je založena na principu, že jakákoliv žaloba *in rem* musí být žalována na určitou peněžní částku. Tudíž věc, která byla neocenitelná v penězích, nemohla být žalována, a tento aspekt se v doktríně zachoval až do dnešních dob.

Na této zásadě je taktéž postaven koncept relutární náhrady, jenž spočívá v náhradě škody v penězích. OZ však tento koncept opouští, když v ustanovení § 2951 stanoví, že: „*Škoda se nahrazuje uvedením do původního stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.*“. Čímž se přiklání k náhradě škody formou naturální restituce, představované uvedením do původního stavu¹⁹⁵.

---

¹⁹⁵ Srovnej s VLASÁK. M, Opustí občanský zákoník princip pekuniární kondemnace?, *Právní rozhledy*, 2008, č. 2, str. 62-65.

I v paralele na oblast náhrady škody tedy lze podotknout, že ocenitelnost v penězích není v případě institutu věci v právním smyslu jakkoli potřebnou podmínkou.

Lze opět taktéž spatřit určitý odklon, jenž naznačuje, že názory právního obchodu či obecně ocenitelnost v penězích nepatří mezi natolik zásadní podmínky, podle nichž by měla být kategoricky určena „věcnost“ či „ne-věcnost“ určitého statku.

Prvorepublikový komentář klade důraz na hospodářskou užitečnost určitého statku k tomu, aby mohl být považován za věc v právním smyslu¹⁹⁶. Dnešní pojetí, respektive doprovod tohoto pojetí v důvodové zprávě, naopak výslovně uvádí za dostačující, pokud věc v právním smyslu naplňuje i účel jen estetický, technický či „jiný“.¹⁹⁷

Patrný je v tomto směru i úmysl tvůrců zákona, když je v důvodové zprávě výslovně řečeno, že užitečnost může být pojata i jen ve smyslu estetickém či zcela jiném. Motivem k tomuto kroku může být i určité oproštění se od těchto prvorepublikových, potažmo i následných socialistických doktrinálních schémat, která k přiřknutí věcného atributu vyžadovala prvek obchodovatelnosti a ocenitelnosti v penězích.

Pojďme se ale nyní oklikou vrátit znovu částečně k odpadu a tématu jeho věcné či ne-věcné stránky.

K. Eliáš¹⁹⁸ vyslovuje směrem k užitečnosti odpadu tento názor: „*hlavně je však třeba poukázat na fakt, že kritérium užitečnosti věci není vztaženo ke konkrétnímu jednotlivci, nýbrž je konstruováno jako obecné. Zbaví-li se vlastníci věci pro něho nepotřebné, neznamená to ještě, že věc je neužitečná vůbec: různé druhy odpadu lze recyklovat nebo jinak využít, jiné odpady jsou užitečné pro toho, kdo se zabývá jejich odstraněním, neboť jinak by ztratil příležitost k výdělku.*“.

---

¹⁹⁶ SEDLÁČEK J., ROUČEK F., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1., str. 7: „Výžaduje se, aby šlo o něco co „slouží užívání lidí“. To znamená, že tu jest aspoň možnost, aby dotčený předmět sloužil k užívání lidí, tudíž musí být dostupný lidskému panství (...) Dále to znamená, že onen předmět musí býti s to sloužití užívání hospodářskému (že jde o užívání hospodářské a nikoliv technické, estetické a pod. plyne z četných §§: 305, 833, 834, 843, 871, 872, 922 a násl. a jiné)...“.

¹⁹⁷ Důvodová zpráva k OZ, str. 118.

¹⁹⁸ ELIÁŠ, Karel. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, ročník 15, č. 4, str. 120.

Pomíňme skutečnost, že, ačkoliv Eliáš v úvodu rozebírá kritérium obecné a objektivní, na konci vlastně argumentuje užitečností subjektivní, vztahující se právě jen ke člověku, který se zabývá odstraněním odpadu.

Přijmeme-li však tuto tezi, dojdeme k závěru, že vyloženě neužitečné věci prakticky neexistují, či existují jen v měřítku zcela marginálním.

Nalézt totiž, za platnosti těchto kritérií, statek, která není nikomu užitečný, je prakticky nemožné. Zmiňovaná hromada listí může sloužit jako otop, výdělek pro člověka, jenž jí musí odklidit nebo být využita v umělecké branži, jak již bylo zmíněno, či zcela jinak.

Za současného stavu techniky a recyklace je prakticky nemožné najít věc, na niž by neulpěl znak užitečnosti. Už skutečnost, že jakákoliv věc, jakýkoliv odpad vhozený do popelnice, bude v nejhorším a nejméně ekologickém případě spálen ve spalovně, a z něj odebrané teplo využito jako zdroj do distribuční sítě, téměř vylučuje neužitečnost jakéhokoliv hmotného předmětu.

Střep skla nalezený na ulici může být použit k řezání, k použití v sebeobraně, jako provizorní zrcátko, a poté zrecyklován a použit k výrobě jiného výrobku.

Podmínka užitečnosti se tak opět může jevit jako překonaná a nadbytečná. Recyklace totiž vytváří prakticky ze všech hmotných věcí předměty (objektivně) užitečné.

Nabízí se poté otázka, zda by nebylo více v souladu s dnešní realitou hledisko subjektivní, které sám Eliáš ve výše uvedeném příkladu zřejmě nechtěně směšuje s hlediskem objektivním.

Pro ponechání podmínky užitečnosti, avšak i její zmiňované navázání na právní obchod či ocenitelnost v penězích, však hovoří jeden důležitý aspekt. Nominalita věci je ve svém důsledku prvkem, jenž velmi široce otevírá brány různorodým statkům do sféry institutu věci v právním smyslu. A při jejím využití v plné míře je možno považovat za věc v právním smyslu statky, situace a hodnoty, jejichž zařazení do věcněprávní sféry budí značné rozpaky.

Bylo by tak možno za věc v právním smyslu, v paralele s tajemstvím obchodním, označit za věc i tajemství zpovědní či advokátní, lékařské. Avšak podmínka ocenitelnosti těchto statků v penězích tyto „věci“ z široké koncepce zcela intuitivně a zcela správně vylučuje, jako statky, jež nemají spadat do oblasti věcných práv.

Jak však již bylo řečeno, dle prvorepublikové judikatury je v rámci širokého pojetí považována jakákoliv činnost za věc v právním smyslu. Avšak, v tomto konkrétním případě¹⁹⁹ šlo o činnost ošetrovací, ke které daný žalobce nebyl povinen.

Šlo o jakýsi výjimečný nominální druh věci, kdy činnost, která byla vykonávána ve prospěch někoho jiného, byla věcí. Jednalo se zároveň o činnost ocenitelnou v penězích, poněvadž byla shodná s činností, která je ocenitelná v rámci právního obchodu, a lze ji přirovnat k činnosti nahrazující činnost pečovatelskou, ať už vykonávanou ve zdravotnickém zařízení či jinde.

Na základě této premisy však nelze, dle mého názoru, dospět k závěru, že hodinový trénink, jakožto činnost vykonávaná v posilovně za úplatu, je věcí. Je v určitém smyslu předmětem právního obchodu, kdy zákazník fit centra zaplatí za její užití. Věcí je tedy pohledávka, kterou má zákazník za tímto fit centrem, jejímž obsahem je možnost využívat jejich služeb. Avšak jeho samostatná činnost v daném fit centru věcí v právním smyslu, dle mého názoru, není.

Pokud však zákazník zaplatí za účast osobního trenéra při tréninku, je na místě činnost tohoto trenéra, i kdyby např. vykonával naprosto stejné pohyby a cviky, označit za věc ve smyslu občanského práva.

Tudíž, i kdyby obě osoby vykonávaly naprosto totožné pohyby, činnost osobního trenéra je honorovaná, je předmětem právního obchodu a objektivně přináší užitek. Zatímco činnost zákazníka není předmětem právního obchodu a je užitečná jen subjektivně, kdy zákazník přináší prospěch jen sám sobě.

Ad simili můžeme vyvodit, že jízda taxíkem, jakožto služba a činnost, která má hospodářskou hodnotu, je věcí v právním smyslu. Zatímco samotná jízda autem, bez návaznosti na hospodářský styk, nikoliv.

Samotná činnost tak, dle své povahy, nabývá věcněprávní charakter tím, že je právně obchodovatelná a ocenitelná v penězích.

---

¹⁹⁹ Rozhodnutí NS R I 808/27, Vážný č. 7348.

Z výše uvedeného judikátu však dojdeme k závěru, že i pokud je činnost vykonávána mimo trh služeb, může mít věcněprávní charakter. A to tehdy, když tuto komerční službu nahrazuje, a je vykonávána pro jiného.

Podobně můžeme přistupovat tedy např. k poskytnutí společenské služby. Ta sama o sobě v sobě skrývá určitou činnost, ať už ve smyslu dare či facere, je společenský nevynutitelná, nevzniká na základě právního jednání apod.; avšak poskytnutí přístřeší mezi přáteli je stále činností, která, ač je poskytnuta zdarma, je činností ocenitelnou v penězích, poněvadž nahrazuje jinak nutné využití komerčních služeb hotelů.

Nelze se nepozastavit, v souvislosti s kritériem užitečnosti, u statků, jejichž objektivní užitečnost či přínosnost je minimálně sporná.

Instrumenty finančního trhu jsou často považovány i mnoha ekonomy za určité „símě zla“. Tyto finanční instrumenty jsou často využívány ke spekulacím, tunelování podniků, či prostředkem k vyhýbání se daním, např. přesunem výnosů společnosti do budoucna, což je možné pomocí finančních instrumentů provozovat prakticky donekonečna. Společnosti využívající tyto instrumenty jsou často považovány za netransparentní. Některé instrumenty byly dokonce v mnoha zemích zakázány či podrobeny vyššímu stupni regulace, a to právě pro možnosti jejich zneužití²⁰⁰.

Dle Jílka jsou deriváty obecně považovány za hrozbu ekonomiky každé země. Zejména z důvodu, že deriváty vnášejí do ekonomické aktivity podnikatelů prvek finančního hazardu, a to nad rámec vlastního podnikatelského rizika. Což se projevuje obzvláště u spekulativních derivátů.²⁰¹

Dle Rejnuše jsou finanční instrumenty jedním z rizikových faktorů ovlivňujících fungování světové ekonomiky, a dodává, že na světě jsou neustále vytvářeny nové druhy finančních investičních nástrojů, jež jsou umísťovány na finančních trzích. I když pomineme jejich individuální (mnohdy velice diskutabilní) vlastnosti, tak jejich

---

²⁰⁰ Viz Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 263/2012, O prodeji na krátko a některých aspektech swapů úvěrového selhání ze dne 14. Března 2012. Dále také ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ o hodnocení nařízení (EU) č. 236/2012 o prodeji na krátko a některých aspektech swapů úvěrového selhání dostupná z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52013DC0885>; viz bod 7. této zprávy: „Pokud jde o mimořádná opatření v případě nepříznivých událostí nebo nepříznivého vývoje, které představují vážné ohrožení finanční stability nebo důvěry na trhu podle článků 18, 19, 20 a 21 nařízení o prodeji na krátko, orgán ESMA se domnívá, že ustanovení nařízení o prodeji na krátko jsou obecně nezbytná a vhodná. Komise souhlasí.“

²⁰¹ JÍLEK, Josef. *Finanční a komoditní deriváty v praxi*. 2., upr. vyd. Praha: Grada, 2010, 630 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3696-9, str. 23.

rizikovost pro finanční systém spočívá především v tom, že nebývají přímo napojeny na reálnou ekonomiku a představují určitý mezistupeň bez reálného přínosu.²⁰²

Rejnuš dává za příklad²⁰³ výše zmiňovaný prodej na krátko (short-selling). Ten při navázání na pákové obchodování, s využitím tohoto instrumentu velkým institucionálním investorem, může vést k účelovému srážení kurzu podkladového aktiva. Což je jedním z hlavních důvodů, proč byl tento instrument zakázán či omezován v řadě zemí, zejména v Evropě.

Můžeme tak vůbec automaticky přiřknout jakémukoliv investičnímu instrumentu atribut věci v právním smyslu? I při požadavku naplnění podmínky obecné (objektivní) užitečnosti? Nebo máme ke každému investičnímu instrumentu přistupovat ad hoc, s otázkou, co je jeho účelem, za jakým účelem je reálně používán, a dle tohoto vyhodnocení objektivní užitečnosti mu status věci v právním smyslu přiřknout či nikoliv.

Jak pak přistupovat k tzv. „naked short-selling“²⁰⁴, v nichž subjekt vstupuje fiktivně do pozice instrumentu, který však nevlastní. Je vůbec možné tento finanční instrument, při tomto způsobu užití, považovat za věc v právním smyslu? I s ohledem na kritérium (objektivní) užitečnosti?

Tyto argumenty znovu přispívají spíše k vypuštění podmínky užitečnosti. Ta se zdá totiž být v tomto pohledu jen komplikující a nadbytečnou podmínkou. A to zvláště při úmyslu zákonodárce pojmout tyto finanční instrumenty do institutu věcí v právním smyslu.

K úvaze tak opět vede zdůrazňovaná nutnost objektivní užitečnosti. Ta, právě v případě finančních instrumentů, svádí spíše k příklonu k subjektivnímu hledisku, které se jeví, v souhrnu nastíněných tezí, více vyhovujícím.

---

²⁰² REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 760 s. Partners. ISBN 978-80-247-3671-6, str. 736.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ Prázdný prodej (často se používá i anglický termín naked short selling nebo naked shorting, v dokumentech EU se používá nekrytý krátký prodej) je jeden ze způsobů spekulace na pokles ceny nějaké komodity či cenného papíru. Investor předmět spekulace nevlastní, ani nezapůjčí, ale okamžitě jej prodá třetí straně. Za nějaký čas – nejpozději v době, kdy má předmět spekulace vydat tomu, komu jej prodal, – investor nakoupí nebo vypůjčí na trhu, aby mohl vypořádat obchody. Rozdíl cen v době prodeje třetí straně a v době zpětného nákupu je základem jeho zisku nebo ztráty. V případě, že cena mezi prodejem a zpětným nákupem výrazněji poklesla, je spekulace výhodná; zatímco v opačném případě investor zaznamená ztrátu. Prázdný prodej proto používají obchodníci, kteří spekulují na pokles cen (tzv. „medvědi“). V některých zemích je prázdný prodej zakázán.

Zatímco u objektivního hlediska musí být statek způsobilý být předmětem právního obchodu a užitečný sam o sobě – obecně, objektivně a bez dalšího, v případě subjektivního hlediska se zdá býti posouzení užitečnosti statku mnohem logičtější a více v souladu s dnešní realitou.

Finanční instrument, který může způsobit kolaps trhu či „jen“ srazit kurz určité komodity či akcie, je z objektivního hlediska věcí, o jejíž užitečnosti je možno vést mnoho polemik, a přispívá opět k závěru vypuštění této podmínky z koncepce věci v právním smyslu. Avšak z hlediska subjektivního prakticky jakýkoliv finanční instrument, v jakékoliv formě či způsobu použití, splňuje podmínku subjektivní užitečnosti. Přináší prospěch jak investorovi, tak tvůrci trhu, tak i osobě na „druhé straně“ trhu.

Podobně lze uvažovat o balíčku cigaret, který sám o sobě, objektivně a obecně zřejmě nelze považovat za užitečný. Jeho užitečnost pro člověka je minimálně sporná či přímo záporná. Lze zde taktéž nalézt paralelu s dluhem, který má jen negativní povahu, a i proto není věcí v právním smyslu.

Tyto statky však jsou předmětem právního obchodu a označit je za „ne věc“ v právním smyslu by se vymykalo logice dnešní reality. Přesto i tento fakt, mezi mnoha dalšími, nahrává spíše subjektivnímu vnímání užitečnosti věci, kdy věc a její užitečnost je posuzována s ohledem na přání či potřeby konkrétních osob, což evidentně více konvenuje s dnešní realitou.

Podobnost můžeme najít i u výše zmiňovaného bitcoinu, který sice umožňuje konkrétním uživatelům možnost anonymních či rychlejších plateb, využití jiných možností plateb apod., avšak objektivně je bitcoin oficiálními autoritami často označován jako velká hrozba pro praní špinavých peněz, vyhýbání se daním, či využívání plateb k anonymnímu financování nelegálních skupin.

3.3 Odlišnost od osoby - propojenost majetkové a osobnostní složky

Věcmi v právním smyslu jsou takové součásti objektivní reality, které jsou rozdílné (odlišné) od osoby. Lze tedy říct, že všechno, co není osobou v právním smyslu (a jak bude uvedeno dále - ani zvířetem nebo lidským tělem nebo jeho částí atp.), je věcí v právním smyslu.²⁰⁵

Dalším kritériem, které je tedy nutno splnit k tomu, aby byl určitý statek považován za věc ve smyslu OZ, je odlišnost od osoby. Důvodová zpráva toto kritérium bohužel ve svém textu téměř zcela opomíjí.

Představme si technické řešení (např. užitný vzor), které je zapsáno v rejstříku užitných vzorů, avšak je překonané, nevyužité a nevyužitelné. Nabízí se otázka, vzhledem k nemajetkové podstatě tohoto řešení, která může být (a často bývá) smísená s osobnostní složkou tvůrce tohoto řešení, zda může být, navzdory tomuto smísení, věcí v právním smyslu.

Nová definice věci rozproudila také velkou debatu ve sféře autorských práv a nemotných statků. Jednou z nejdůležitějších otázek, které z těchto debat vyplývají, je to, zda se široká definice věci v OZ použije i na statky spadající svou povahou do oblasti autorského práva.

Autorské právo spadá svou povahou bezesporu do práva soukromého²⁰⁶ (na rozdíl od zákona o odpadech, jenž byl probíráán v předchozí kapitole). Avšak dle ustanovení § 9 OZ se „*soukromoprávní práva a povinnosti osobní a majetkové povahy řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy.*“. Autorský zákon však obsahuje v mnoha případech svou vlastní úpravu, např. ochranu pokojného stavu, která se může jevit duplicitní k ochraně držby. Také obsahuje svou vlastní definici autorského díla, které by poté, dle principu „*lex specialis derogat generali*“, nemuselo být považováno za věc z hlediska OZ.

Nabízí se pak otázka, zda je např. software věcí v právním smyslu. Je bezesporu autorským dílem dle AutZ, který je speciálním předpisem k OZ. Otázka, zda je věcí dle OZ, je však složitější, než se na první pohled může zdát. Je totiž nutno vzít v potaz výše naznačenou možnou spojitost s autorem, a učinit si závěr o tom, zda je splněna podmínka

---

²⁰⁵ THONDEL, ZUKLÍNOVÁ in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 372.

²⁰⁶ Viz TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. v Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, str. 4.

rozdílnosti od osoby. Spojitost díla dle AutZ s autorem totiž může být považována za natolik hlubokou, že je dílo považováno za určitou extenzi jeho osobnosti do vnější reality.

Dané posouzení je důležité zejména pro výběr procesních prostředků a kroků při soudních sporech. Je-li software věcí dle OZ, bude se na něj vztahovat ustanovení o držbě (např. zejména žaloba na uchování držby). Není-li však, je nutno se bránit žalobou na ochranu pokojného stavu dle AutZ.

Bude pak, vezmeme-li v potaz propojenost majetkové a osobnostní složky, věcí ve smyslu OZ Shakesperovo dílo, Nostradamova sepsaná proroctví, či vklad jednoho z autorů do souborného díla?

Shakesperovo dílo je spojeno s osobností autora velmi silným způsobem a jeho napodobení je téměř nemožné. Carl Gustav Jung zkoumal Shakesperovo dílo v oblasti hlubinné psychologie a z jeho prací lze dojít k závěru, že Shakesperovo dílo je určitou extenzí jeho osobnosti do reality, v níž se mísí jeho vlastní osobnost, pocity a jeho lidská psyché.

Nostradamova proroctví byla autorem sepsaná v určitém pohnutí mysli, které lze dnes přirovnat k transu či hluboké meditaci. Ponechme stranou dohady o tom, zda jsou tyto vidiny a vize pravdivé. Tento aspekt totiž nehraje při tomto zkoumání jakoukoliv roli - dílo by i přesto obsahovalo hlubokou osobnostní složku, už jen proto, že bylo sepsáno v takto pohnutém stavu mysli člověka.

Jak ale posoudit vklad autora do souborného díla, o němž by později vyšlo najevo, že je plagiátem? Bylo by takovéto „dílo“ dále smíšeno s osobnostní složkou autora natolik zásadním způsobem, že by ho nebylo možno považovat za věc ve smyslu OZ?

Posouzení při plagiátorské práci, která by byla opsaná z cizích zdrojů formou prostého kopírování, by jistě nasvědčovalo spíše nesmísení s osobnostní složkou člověka. Tvůrčí či duchovní vklad na takovém díle by byl totiž nulový. Avšak, za předpokladu, že by byla plagiátem jen polovina práce a polovina výsledkem tvůrčí činnosti – byla by taková „práce“ smíšena s osobnostní složkou? A co kdyby byla plagiátem jen třetina práce a dvě třetiny nikoliv, či naopak?

Došlo by k určitému „převzetí“ či „převážení“ na základě poměru částí, které jsou plagiátem, a které naopak výsledkem tvůrčí činnosti?

Dle ustanovení § 2 AutZ je autorským zákonem chráněno dílo, *které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.*

Vezměme v potaz tezi, že z poloviny plagiátorská práce není věcí z hlediska OZ. A to právě z důvodu rozdílnosti od osoby, poněvadž myšlenky sepsané na papír mohou být považovány za určitou extenzi osobnosti. Zároveň by tyto myšlenky a ideje měly být chráněny autorským zákonem bez ohledu na jejich rozsah či účel.

Avšak – byla by vůbec tato práce rozdílná od osoby? Za předpokladu, že je jen čtvrtina či třetina výtvorem duševní činnosti, se lze domnívat, že nikoliv. Práce, která bude ze tří čtvrtin opsaná, bude v konečném důsledku jen opisem tvůrčí činnosti někoho jiného. Jakýmsi sborníkem, který neobsahuje, s výjimkou jedné čtvrtiny, která zároveň nemusí být nijak relevantní, kvalitní či jakkoliv podnětná, jakoukoliv osobnostní složku.

V celkovém souhrnu „díla“ bude tento osobnostní vklad zanedbatelný. Složka plagiátorská bude v celkovém souhrnu převažovat, a daná práce tedy bude považována za věc ve smyslu OZ.

Je však toto „převážení“, na jehož základě dovodíme věcný prvek tohoto plagiátu, se všemi dalšími následky v podobě procesních prostředků apod., v souladu se zákonem?

Vzhledem k ustanovení § 2 AutZ, které chrání výsledky duševní tvůrčí činnosti v jakémkoliv rozsahu, a z něhož se dá dovodit, že bude stačit, aby dílo obsahovalo byť jednu autorovu myšlenku, a tak spadat do sféry, která je chráněna autorským zákonem, se zdá, že nikoliv.

Přijmeme-li tezi, že tato autorská díla nejsou věcmi, jak jí máme reflektovat ve chvíli, kdy procházíme knihovnou²⁰⁷? Jsme obklopeni „ne-věcmi“?

Dle mého názoru, i přes nominální aspekt, nikoliv.

---

²⁰⁷ Pomiňme pro tento případ institut veřejného statku.

Desky knih naplněné papíry jsou, dle mého názoru, samy o sobě věci v právním smyslu. Avšak jsou smíseny s tvůrčí činností autora, a ta je smísena s jeho osobnostní složkou.

Na knihu je tudíž nutno nahlížet jako na druh „smísení“ této tvůrčí činnosti a prostředku, na němž je tato tvůrčí činnost zanesena. Kniha je sama o sobě věcí v právním smyslu, jež se navíc dá využít jako podložka, otop či jinak. Avšak tvůrčí ideje, příběhy či myšlenky, které jsou v ní vyjádřeny, věci v právním smyslu býti nemohou.

Vzniká tak jakýsi hybrid „věci – nevěci“, kdy je nutno na knihu nahlížet ze dvou hledisek. A to zcela materiálního, jako souboru dřeva, papíru a inkoustu. Ale taktéž hlediska tvůrčího, jakéhosi nadmateriálního, které postihuje podstatu umělecké a odborné tvorby a je chráněno AutZ.

AutZ je s tímto pojetím zcela v souladu. Např. v ustanovení § 9 odst. 2 prohlašuje, že: „Zničením věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nezaniká právo autorské k dílu.“.

Či ustanovení § 9 odst. 3 AutZ, jež zní: „Nabytím vlastnického práva nebo jiného věcného práva k věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nenabývá se oprávnění k výkonu práva dílo užít (...)“, které taktéž naznačuje soulad s touto tezí.

Autorský zákon tedy jde této dichotomii zcela naproti. Avšak i OZ je, vezmeme-li v potaz ustanovení § 9 odst. 1 OZ, které stanoví, že „*Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy. (..)*“, s výše uvedenou tezí zcela v souladu.

Na knihu se tak budou vztahovat ustanovení OZ, bude-li se jednat o její hmotnou podstatu. Zároveň však i autorský zákon, bude-li se jednat o záležitosti vztahující se k tvůrčí činnosti.

Přijetí těchto tezí předpokládá, aby soud posoudil tento aspekt jako určitou „předběžnou otázku sui generis“. Respektive aby již na začátku řízení vyslovil, zda statek, o kterém má rozhodovat považuje za věc ve smyslu OZ, či naopak rozhoduje o statku, který, s přihlédnutím ke všem okolnostem, podmínky institutu věci v právním smyslu nesplňuje. Žalobu by tedy zamítl s odůvodněním, že je nutno použít procesní prostředky dle zvláštních zákonů, pokud existují.

Tudíž, v případě vypořádání SJM manželů, bude soud na jejich společně vybudovanou knihovnu nahlížet jako na věc v právním smyslu. Na jejich společně rozpracovanou a nedokončenou monografii ve formě počítačového souboru však již bude nahlížet optikou autorského zákona.

Je na judikatuře, aby se v nejbližších letech vyrovnala s těmito nesrovnalostmi v oblasti nehmotných statků. A zaujala zcela jasné stanovisko, co lze považovat za věc v právním smyslu či naopak, a to právě v souvislosti s aspektem propojenosti osobnostní a majetkové složky. Je otázkou, zda se k této dichotomii přikloní, ačkoliv se jedná o řešení, které se samo nabízí.

Tato propojenost však může přinášet další nesrovnalosti. Vynález zhotovený svým strůjcem způsobem, že jej bez něj nelze fakticky ovládat, je spojen s jeho osobnostní složkou tak silně, že nemusí být věcí v právním smyslu. Nastává pak otázka, jak s ním ve smyslu práva nakládat – zda je pak vůbec možné ho jej prodat apod., poněvadž u „nevěci“ v právním smyslu by byly tyto transakce vyloučeny.

Piercing, který osoba nosí dlouhá léta, taktéž nemusí být považován, ve světle této podmínky, za věc v právním smyslu. Může být totiž s osobou spojen natolik imanentním způsobem z hlediska její osobnosti, celkové image apod., že jej lze považovat jako jen určitou extenzi této osobnosti do reality, a to se stejnými následky jako u výše zmiňovaného vynálezu.

Pro lepší náčrt toho, jak pojímat hledisko „rozdílnosti od osoby“, je však v první řadě nutné definovat, co to vlastně osoba, ve smyslu práva, je.

Dle římského práva se pojmem „*persona*“ (osoba) rozumí člověk, lidská bytost, která je způsobilá být nositelem práv a povinností, jinak řečeno: která má způsobilost k právům a povinnostem, čili právní subjektivitu.²⁰⁸

Přijetím této římskoprávní teze však nelze uvažovat o jakémkoliv „*prodloužení*“ či „*extenzi*“ osobnosti člověka do reality dále než umožňuje jeho hmotné tělo, a to v jakékoliv právní oblasti.

---

²⁰⁸ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Vyd. 2. dopl. a přeprac., v nakl. C.H.Beck vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1. Str. 55.

Je nemyslitelné považovat Shakespearovo dílo za subjekt schopný být nositelem práv a povinností. Avšak je otázkou, zda všeobecný lidský pokrok nedospěl do fáze, kdy začínají být tyto římskoprávní definice v určitých právních oblastech fakticky překonávány.

Nabízí se taktéž otázka de lege ferenda, zda je podmínka odlišnosti od osoby, v tomto legislativně jazykovém vyjádření, vůbec vhodná. Při poměrně odvážném výkladu tohoto ustanovení se totiž můžeme dobrat k závěru, že pokud případný piercing, vědecké či literární dílo není z hlediska OZ statkem odlišným od osoby - argumentací a contrario je tedy statek spjat s touto osobou takovým způsobem, že na něj dopadají ustanovení týkající se ochrany osobnosti dle OZ. Ač nesmyslné – na stranu druhou – lze jazykovým a zejména systematickým výkladem k tomuto závěru, při opravdu krajní pozitivistické interpretaci, dospět.

Je samozřejmě nesmyslné, aby piercing, tetování či Shakespearovo dílo mělo právo na ochranu soukromí či duševní a tělesnou integritu. V rámci legislativní čistoty je však vůbec možnost uvažování o těchto závěrech, v souvislosti s novou úpravou, možné považovat za další kosmetickou nezdařilost úpravy.

Problémy, které nová úprava přináší do oblasti nehmotných statků, či vůbec obecně statků spojených s osobnostní složkou člověka, nutí k zamyšlení, zda nebylo možné definovat věc v právním smyslu, respektive tuto podmínku, jinak. Ať už zcela jiným pojetím této podmínky, či jejím úplným vypuštěním ze zákonného textu.

Navrhnout nové znění definice věci v právním smyslu, která by v jedné větě elegantně vyřešila uvedené problémy, je však složité. Nynější definice je z hlediska jazykového velmi čistá, elegantní a jednoduchá. Případné zakomponování podmínek, které by v jednom ustanovení vyřešili tento nesoulad, je úkolem nadlidským. Avšak s jedinou výjimkou, kterou je vypuštění podmínky odlišnosti z definice věci v právním smyslu. Ustanovení § 489 by tedy znělo:

„Věc v právním smyslu je vše, co slouží potřebě lidí.“

Tento legislativní krok by vedl k odstranění výše zmíněné duality (věc spojená s „ne-věcí“), odstranil by spory v oblasti nehmotných statků o to, co vlastně věci v právním smyslu je a co nikoliv, a posílil právní jistotu. Ale samozřejmě také vedl k tomu, že by se na výše zmíněné nehmotné statky v mnoha směrech vztahoval OZ, tudíž předpis obecný místo AutZ, jenž je předpisem zvláštním, z jehož zvláštní úpravy logicky vyplývá

mnohem větší zaměřenost na danou materií, větší propracovanost a větší ohled na specifický charakter upravované problematiky. Na rozdíl od OZ, který se jako předpis obecný zabývá širokou škálou pojmů a témat soukromého práva, a tak nemusí tyto specifika zohledňovat v míře, v jaké tak zpravidla činí předpis zvláštní.

Další možností je ponechat definici v aktuálním znění, avšak dovysvětlit či dodat vodítko, které by mohlo nastínit, jak postupovat při posuzování věcného charakteru určitého statku, v souvislosti s touto podmínkou. Podobně jako je tak činěno u pohledávky s vysvětlením, podle něž je-li statek způsobilý být v majetku určitého člověka a přinášet mu prospěch – je věcí v právním smyslu.

Důvodová zpráva poskytuje bohužel k této podmínce jen stručný výklad, dle něhož nelze tuto otázku náležitě osvětlit. A tak zůstává tento nelehký úkol opět na judikatuře, která se však bude utvářet dlouho, než se zcela ustálí, a povede k vyřešení tohoto aspektu. Za předpokladu, že je vůbec možné, aby byla tato problematika komplexně vyřešena.

Vzhledem k těmto skutečnostem samozřejmě utrpí právní jistota, kterou toto ustanovení, potažmo v něm obsažena podmínka odlišnosti, vnáší do právních vztahů a právních sporů z těchto vztahů vyplývajících.

Vzhledem ke zmínění osobnostních práv však ale pojďme na rozdíl od osoby nahlédnout ještě z jiného úhlu pohledu, který se přímo nabízí. Představme si člověka, který je občanem České republiky - toto občanství je s jeho osobou spjato takovým způsobem, že už z hlediska přirozenoprávní doktríny, již je OZ ovládán, a na níž je v oblasti osobnostních práv kladen velký důraz, jednoduše nelze jakýmkoliv výkladem dospět k závěru, že je toto občanství odlišné od osoby, poněvadž s osobností zcela splývá.

Člověk ve společnosti požívá určité úcty, kterou opět nelze definovat žádným juristickým způsobem jako věc, ať už z pohledu odlišnosti od osoby či jakéhokoliv jiného. Člověk může být nositelem různých titulů, které jsou spjaty s jeho osobou imanentním a prakticky neoddělitelným způsobem.

Lze však k této úctě, občanství či vzdělání přiřadit i vědeckou práci? A co občanský průkaz či diplom? Jedná se o „věci“ natolik spjaté s osobou, že jednoduše nejsou od ní odlišitelné? Je tak vůbec možné tyto statky (diplom, občanský průkaz, vědecká práce) postavit na stejnou úroveň jako nehmotné hodnoty typu úcta či občanství, a označit je tak za „ne-věci“ v právním smyslu?

Dle mého názoru nikoliv, a to vzhledem k jejich převažující hmotné podstatě v rámci zmíněné dichotomie, ke které se jako autor přikláním.

Zajímavý je v tomto směru názor Tilsche, podle něhož se atributy jako tělesná integrita, zdraví, čest, krása, svoboda apod. řadí, dle jeho slov - „*přirozeně*“, do kategorie věcí nehmotných²⁰⁹.

Pojďme se ale znovu vrátit k římskoprávní definici osoby, podle níž je osobou „*lidská bytost, která je způsobilá být nositelem práv a povinností*“²¹⁰. Nynější OZ pojem fyzické osoby opustil a navrátil se, pod vlivem přirozenoprávní teorie, k pojmu člověk²¹². OZ rozděluje osoby na fyzické a právnické a v ustanovení § 19 odst. 1 stanoví, že: „*Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná práva, a tudíž se považuje za osobu.*“.

Nyní, ve světle definice osoby (člověka) a jeho přirozených práv, však musíme dojít k závěru, že výše uvedená úcta či např. svoboda jako atributy člověka jsou přirozeně samotným rozumem a citem rozpoznatelná jako práva k němu náležející, a nemohou tak být považovány za věc v právním smyslu.

Jazykovým, systematickým a logickým výkladem naopak dojdeme k závěru, že veškeré nehmotné statky vytvořené člověkem, ať už výše uvedené Shakespearovo dílo či výše zmiňovaný vynález, věci v právním smyslu jednoznačně být musí. Poněvadž tyto statky nedosahují takového sepětí s osobou, aby byly považovány za „ne-věc“ v právním smyslu.

Tento závěr z normy jednoznačně plyne, ať už při použití pozitivistického přístupu, či naopak přirozenoprávního. Z přirozenoprávního hlediska nelze stavět na roveň účtu, kterou člověk požívá ve společnosti, jež je spojená s osobnostní složkou natolik úzce, že s ní prakticky splývá, a srovnávat toto přímo bytostné spojení se spojením osobnostní složky autora ke svému dílu či software, který z přirozenoprávního pohledu naznačuje spíše vztah na úrovni vlastnictví.

---

²⁰⁹ TILSCH, Emanuel. *Občanské právo: část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxii, 205 s. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-897-8, str. 144.

²¹⁰ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. vyd. 2. dopl. a přeprac., v nakl. C.H.Beck vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1., strana 55.

²¹² Důvodová zpráva k OZ, str. 44.

K totožnému závěru bychom se mohli dostat také logickým výkladem ad maiore ad minus při srovnávání těchto statků. V souhrnu lze dospět k závěru, že je logičtější a přirozenějším závěrem, že autor má ke své práci vztah spíše na úrovni vlastnictví k těmto nehmotným statkům (a contrario – mít vztah na úrovni vlastnictví ke své účtě či svobodě je zcela nesmyslné), čímž je právě znovu doložena věcněprávní povaha i případných ideí použitých v jakémkoliv literárním díle než jejich spojitost s osobnostní složkou autora jako osoby, s odůvodněním, že s autorem splývají.

Je však otázkou, zda by byl tento závěr v souladu se záměrem tvůrců zákona a domnívám se, že zcela jistě nikoliv.

Na případnou propojenost osoby je nutno, dle mého názoru, nahlédnout nikoliv z hlediska osoby jako výše zmiňovaného subjektu práva, jak je definována ať už římským právem či OZ v její obecné části, avšak z pohledu *osobnosti* člověka, která má mnohem širší význam a rozsah.

Právo však tento aspekt neopomíjí. Výsledkem jsou zvláštní osobnostní práva tkz. práva nehmotného vlastnictví, která vznikají až v důsledku projevu tvůrčí duševní schopnosti jeho tvůrce. Tato práva tudíž náležejí pouze těm lidem, kteří takovou tvůrčí duševní schopnost mají a projeví ji navenek ojedinělým způsobem (autoři, výkonní umělci, vynálezci, popř. původci jiných technických výtvorů).²¹³

Pro účely našeho výkladu je však relevantní to, že tato zvláštní osobnostní práva nejsou doktrínou považovány za neoddělitelně spjata s osobou autora.²¹⁴

Důsledkem nespojitosti zvláštních osobnostních práv s osobou člověka může být i skutečnost, že se autor může těchto práv zcela vzdát. Tato práva taktéž podléhají dědictví, což samo o sobě podporuje tezi včlenění těchto nehmotných statků do oblasti věcných práv, avšak samozřejmě s předpokládaným korektivem obsaženým v ustanovení § 9 odst. 2 OZ.

V rámci jazykové čistoty byl v definici použit pojem osoba, avšak pojem osobnost by byl zcela jistě přiléhavější, a to i pro následný výklad. Případně bylo možno k definici připojit

---

²¹³ Viz THONDEL, ZUKLÍNOVÁ in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 251.

²¹⁴ Viz THONDEL, ZUKLÍNOVÁ in DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 251.

paragraf či odstavec, ve kterém by byl tento rozpor, či míra do jaké se ještě má spjatost s osobou považovat za validní či už nikoliv, vysvětlen.

Důvodová zpráva k OZ je v tomto ohledu bohužel velmi strohá a tento aspekt prakticky neřeší. Prvorepubliková judikatura může být určitým podkladem pro vyřešení této otázky, avšak přesto, vzhledem k absenci mnoha nehmotných statků v období 1. republiky a jejich rozmachu v době dnešní, bude tato judikatura spíše jakousi inspirací, avšak nikoliv základem, na němž se dá, v otázce propojenosti osobní a majetkové složky v dnešní době, stavět.

V tomto směru hodnotím úpravu, potažmo její zdůvodnění a doprovod tohoto aspektu v důvodové zprávě, za zbytečně strohý, zasluhující si mnohem více pozornosti.

Jako autor se zcela přikláním k výše zmiňované dichotomii a předpokládám, že judikturní vývoj povede stejným směrem. Je velmi důležité, jak bude judikaturou či případně i doktrínou pojmuta tato propojenost osoby s majetkovou složkou, a nakolik úzká spojitost mezi osobou a „věcí“ bude nutná, aby statek nebyl považován za věc ve smyslu OZ.

Možnosti jsou dvojí – buď bude nutno posuzovat statek vždy ad hoc u daného případu jeho míru propojenosti a zároveň stanovit určité měřítko či vodítko, dle něžž se bude v budoucích totožných případech postupovat. Anebo bude „ne-věcí“ ve smyslu OZ každá věc, která bude s nějakou osobou být jen částečně spjatá. A tak bude automaticky spadat výhradně do úpravy AutZ, či jiného zvláštního zákona, což je směr výkladu, který nepředpokládám.

Důležitým bude také výklad ustanovení § 9 odst. 2 OZ, který bude v těchto případech, vzhledem ke zvláštní úpravě, hrát také důležitou roli.

Pojďme se však podívat na celkovou historicko - teleologickou koncepci podmínky „odlišnosti od osoby“. Dle Roučka²¹⁵ a jeho komentáře k OZO je hlavním důvodem této podmínky „entelechie lidské osobnosti“, kdy lidská osobnost, ani podle právního řádu, nemá být prostředkem jiného člověka.

---

²¹⁵ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 8085963604, str. 7.

Rouček v komentáři dovozuje, že původní smysl tohoto ustanovení je s největší pravděpodobností projevem zrušení nevolnictví, které na našem území proběhlo v ne vzdálené minulosti²¹⁶ před vydáním obecného občanského zákoníku²¹⁷.

Uvědomíme-li si, že tato podmínka a její účel je především zabránění a odmítnutí jakékoliv možnosti nevolnictví a roboty - jaký je pak důvod uvádět jí do souvislosti s „propojením majetkové a osobnostní složky“ v oblasti autorských práv? Dotknout se této úpravy tudíž původně naprosto nebylo jejím účelem a smyslem.

Ačkoli v oblasti nominality věci, vlastnictví pohledávky či finančních instrumentů argumentuje Karel Eliáš pokrokem lidské společnosti, v tomto ohledu se jakoby naopak, ať vědomě či spíše nevědomě vrací zpět. A to když do kodexu 21. století přebírá podmínku, jejíž hlavním účelem původně bylo potírání jakéhokoliv nevolnictví. Toto ustanovení se však navíc právě v důsledku pokroku doby jakoby transformuje do ustanovení, jež zasahuje do oblasti autorských práv a nehmotných statků, ač to ve zcela původní podobě nebylo jejím účelem. A v neposlední řadě v této oblasti způsobuje mnohé nesrovnalosti.

Pojďme ale opět, stejně jako s téměř každou podmínkou stanovenou pro určení atributu věci v právním smyslu, zkoumat možnosti případného vypuštění této podmínky a potencionální vliv tohoto kroku na současnou úpravu.

Poněvadž ačkoliv je za hlavní cíl kritiky širokého pojetí považována zejména její nominalita a ostatní k ní přidružené aspekty, nejvíce problémů paradoxně může způsobit právě tato podmínka.

Vypuštěním této podmínky by definice věci v právním smyslu zněla:

„Věcí je vše, co slouží potřebě lidí.“

Prvorepubliková proklamace, že člověk není věcí a není určen k tomu být vykořisťován či jinak „použit jako věc“ je již dnes přirozeně zakotvena v rámci osobnostních práv (ustanovení § 81 *„chráněna je osobnost člověka, včetně všech jeho přirozených práv“*; ustanovení § 91 OZ – *„člověk je nedotknutelný“* a další). To, že OZ systematicky klade

---

²¹⁶ Patent císaře Josefa II. o zrušení nevolnictví byl vydán dne 1. listopadu 1781.

²¹⁷ Rouček, F., Sedláček, J., Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 8085963604, str. 7.

velký důraz na hodnotu, důstojnost člověka a jeho ochranu apriorně vylučuje nutnost vymezení těchto aspektů v oblasti věcných práv, a vyznívá v dnešním právním řádu, ať už z hledisek ústavních, přirozenoprávních, lidskoprávních i občanských jako zcela nadbytečné.

Zároveň, vzhledem k negativnímu vymezení věci v právním smyslu, které cílí na lidské tělo a jeho části, znovu dochází k duplicitě této úpravy. Již v oblasti osobnostních práv je totiž vyjádřeno v ustanovení § 92, že: „*Lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka.*“; dále např. ustanovení § 93 týkajícího se zásahu do integrity člověka, a z ní vyvěrající zásada, že lidské tělo nesmí být předmětem majetkového prospěchu.

Ačkoliv je novému pojetí věci v právním smyslu vytýkáno mísení a směšování relativních a absolutních práv, můžeme se dobrat k závěru, že dochází i k určitému specifickému směšování osobnostních práv s věcnými. A to tím, že dochází v oblasti věcných práv k určitému „*utvrzení*“ toho, co je v právech osobnostních považováno za samozřejmé. Je otázkou nakolik, a zda vůbec, je toto utvrzování nutné či přínosné.

Tento styl „*utvrzování*“ mohl mít své opodstatnění v dobách, kdy se fakt, že člověk není věcí a nemůže být předmětem nevolnictví, teprve etabloval. Avšak v dnešní době se toto ustanovení „*přetransformovalo*“ z ustanovení řekněme „*lidskoprávního*“ do ustanovení, jež zasahuje zejména do oblasti nehmotných statků a mírou propojení těchto statků s osobnostní složkou člověka, a to právě z důvodu všeobecného lidského pokroku, kterým K. Eliáš nové pojetí věcí obhájuje.

Občanskému zákoníku je místy ve vědecké diskuzi či mezi odbornou veřejností vytýkáno mechanické přebírání zahraničních úprav. V případě tohoto institutu by se jednalo o úpravu prvorepublikovou, potažmo rakouskou. Ve shodě s těmito výtkami je nutno položit si relevantní otázku, zda se nebylo možné nad podmínkou odlišnosti věci od člověka zamyslet z širšího pohledu, a případně jí vypustit. A to zejména vzhledem k její možné nadbytečnosti a zároveň negativního aspektu, který do oblasti nehmotných statků či autorského práva přináší.

Aspekt ochrany člověka či částí lidského těla je právním řádem chráněn dostatečně již na ústavní úrovni a taktéž v oblasti osobnostních práv. Tato duplicitní ochrana se naopak promítá do oblasti práva autorského, která se tímto posouvá do oblasti práva věcného.

Nyní je tedy nutné zkoumat u každého autorského díla to, zda je či není spojeno s osobností autora, a tím jako statek splňuje či nesplňuje atributy věci v právním smyslu.

Vypuštěním této podmínky by do věcných práv spadaly všechny autorské výtvořby dle AutZ automaticky. Tento závěr zřejmě konvenuje i s úmysly tvůrců zákona, týkající se pojmů co největšího množství statků do konceptu věci v právním smyslu. Ty by tak měly být chráněny na ústavní úrovni, potažmo i v rovině občanskoprávní, jako věci v právním smyslu.

Avšak podmínka odlišnosti od osoby a na ní navazující doktrinární teze o propojenosti majetkové a osobnostní složky posouvají naopak celou problematiku do spekulací o tom, co již je věcí v právním smyslu, a co nikoliv.

Tyto nehmotné statky jsou navíc primárně předmětem osobnostních práv (např. právo původcovské), na něž teprve sukcesivně navazují práva majetková, která v mnoha případech ke svému vzniku potřebují nastoupení dalších právních skutečností (podání přihlášky, zaplacení poplatku, udělení/zápis do rejstříku)²¹⁸.

A dále - konečně platí, že nehmotné statky, které již ze své podstaty nejsou spjaty s osobností člověka (ideální majetkové hodnoty – označení tvořící ochrannou známku, obchodní firma, obchodní tajemství, know-how), jsou bez dalšího věcmi v právním smyslu, neboť jsou odlišné od osoby (člověka), slouží potřebě lidí a jsou způsobilé býti předmětem majetkových práv. Tyto nehmotné statky tedy jsou nehmotnými věcmi dle ustanovení § 496 odst. 2.²¹⁹

Nové úpravě, ačkoliv jinak obecně klade důraz na přesnou terminologii, lze taktéž vytknout určitý kosmetický nesoulad, kdy by zřejmě více vyhovovalo jazykové vyjádření „odlišnosti od člověka“, namísto spojení „odlišnosti od osoby“. Zvláště s ohledem na opuštění terminologického pojmu fyzické osoby a příklonu k termínu člověk; avšak taktéž vzhledem k ustanovení § 18 OZ²²⁰, které dělí osoby na fyzické a právnické.

---

²¹⁸ Koukal in Lavický, P.; Polišenská, P.: Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 1730.

²¹⁹ Koukal in Lavický, P.; Polišenská, P.: Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 1730.

²²⁰ Ustanovení § 18 OZ: “Osoba je fyzická, nebo právnická.”

S ohledem na obecnou logiku textu však tento nesoulad s největší pravděpodobností nevyvolá jakýkoliv problém či zmatečnost²²¹.

3.4 Ovladatelnost

Obecně je pro věc v právním smyslu typické, že si ji lze přivlastnit. V tom je vyjádřeno, že určitý předmět je věcí v právním smyslu, je-li ovladatelný. Ne vše, co je pro člověka užitečné (vzduch, déšť, slunce, žhavé zemské jádro) lze spojit s pojmem věci. Věc v právním smyslu profiluje její ovladatelnost. Např. španělský (čl. 334) občanský zákoník spojuje vlastnost věci s její způsobilostí k přivlastnění, italský zákoník (čl. 810) s její způsobilostí být objektem práv apod.. Věcí je vše, co člověk jako bytost nadaná rozumem může podrobit své vůli. Také ovladatelnost je třeba chápat jako kategorii objektivní a obecnou, nikoli tedy ve vztahu ke konkrétnímu jednotlivci nebo ke konkrétní situaci²²².

Kritérium ovladatelnosti je určitým reliktem, který je spojen s definicí věcí od dob římského práva a zůstal v této podobě zachováván napříč právními řády celé Evropy.

V dnešní době kritérium ovladatelnosti cílí především na ovladatelné přírodní síly a otázky s nimi spojenými. Zákon se o nich zmiňuje v ustanovení § 497 nově. OZ 1964 definici ovladatelných přírodních sil postrádal, ačkoliv OZ 1950 jejich definici v ustanovení § 23 obsahoval²²³.

Podmínka ovladatelnosti je vhodným způsobem koncipovaná v ustanovení § 496 OZ, kdy je tato podmínka vyžadována jen u věcí hmotných²²⁴, avšak v odstavci druhém týkajícím se věcí nehmotných tato podmínka vyjádřena není.

Je to logické z důvodu povahy nehmotných věcí, poněvadž je absurdní zkoumat ovladatelnost nehmotných statků jako je např. obchodní tajemství, patent, know-how apod²²⁵.

Podmínku ovladatelnosti lze taktéž považovat za jakousi podpodmínkou, která vyplývá z kritéria užitečnosti věci. Samotná užitečnost v sobě totiž tuto ovladatelnost obsahuje.

---

²²¹ Srovnej s Lavický, P.; Polišenská, P.: Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 1729.

²²² Důvodová zpráva k OZ, str. 118.

²²³ Znění ustanovení § 23, OZ 1950: „Věci v právním smyslu jsou ovladatelné hmotné předměty a přírodní síly, které slouží lidské potřebě.“.

²²⁴ Ustanovení § 496 OZ: „Hmotná věc je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu.“.

²²⁵ Srovnej s Kindl, David in *Občanský zákoník: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2, str. 1159.

Zároveň je ovladatelnost podmínkou vztahující se jen na věci hmotné a zmiňované ovladatelné přírodní síly vymezené v ustanovení § 497.

Ovladatelné přírodní síly vymezené v ustanovení § 496, či přesněji řečeno - pojmутí těchto sil jako předmětů občanskoprávních vztahu, se do české civilistiky, ačkoliv to je pro mnohé zcela jistě s podivem, vrací.

Zrušením ZMO ke dni 1.1.1992 a jeho nahrazením obchodním zákoníkem se totiž pojem ovladatelných přírodních sil ze soukromého právního řádu de lege vypařil.

De facto, jak však zmiňuje Eliáš²²⁶, v české civilistice tento pojem jakýmsi pokoutným způsobem stále přežíval jakožto věc v právním smyslu, ať už s výpomocí judikatury²²⁷ nebo doktríny. A to, jak Eliáš shrnuje, zcela nelogicky, kdy ačkoliv ovladatelné přírodní síly nebyly de lege označeny za věc v právním smyslu, přesto byly judikovány jakožto věc v právním smyslu.

Z jakési setrvačnosti tak byly ovladatelné přírodní síly dále považovány doktrínou za věci v právním smyslu, ač bez přímého zákonného podepření.

K určení toho, co lze považovat za ovladatelnou přírodní sílu, je vhodné se zaměřit na kritérium obchodovatelnosti v ustanovení § 497²²⁸. Bude se tedy především jednat o energii elektrickou, energii získanou vzdouváním vody, plyn, a další přírodní síly, které jsou zpravidla předmětem obchodu, a jsou způsobilé jimi být i s ohledem na možnost jejich exaktního měření.

Přestože jsem v kapitole týkající se podmínky užitečnosti věci do určité míry zpochybňoval aspekt obchodovatelnosti či ocenitelnosti v penězích k tomu, aby mohl být určitý statek považován za věc v právním smyslu, v oblasti ovladatelných přírodních sil mi naopak připadá tato podmínka zcela na místě.

Zakomponování ovladatelných přírodních sil k ustanovením týkajících se věci v právním smyslu má původ v možnosti obchodování s těmito statky, jež bylo umožněno technologickým rozvojem. Bylo tedy nutné poskytnout těmto přírodním silám ochranu a

---

²²⁶ ELIÁŠ, Karel, Věc. Pozitivistická studie. *Časopis právník*, 1992, č. 8, str. 704 – 706.

²²⁷ rozhodnutí NS ze dne 25. 1. 1957, sp. zn. 1 Tz 317/56.

²²⁸ Ustanovení § 497: „*Na ovladatelné přírodní síly, se kterými se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných.*“.

zároveň nadefinovat tyto statky v oblasti občanskoprávní k tomu, aby mohly být předmětem koupě, směny apod..

Ovladatelná přírodní síla, např. v zásobníku elektrické energie, je sama o sobě generickým statkem, jehož upotřebení nespočívá v ničem jiném než v čerpání této energie nebo obchodování s touto energií. Nutnost obchodovatelnosti je proto velmi vhodná, poněvadž použití jiných ustanovení (např. cena zvláštní obliby a další) než těch týkajících se čistě obchodní stránky, je u těchto statků z povahy věci vyloučeno.

Při posouzení toho, co lze považovat za ovladatelnou přírodní sílu, používá doktrína jako častý základ energetický zákoník, viz komentář k OZ – *přírodními silami se rozumí především všechny druhy energií, které jsou fyzikálně měřitelné, popsitelné a uchopitelné vědeckými metodami. Jedná se zejména o elektrickou energii (§ 2 odst. 2 EnerZ) jadernou energii nebo tepelnou energii. Podle zdroje potom můžeme rozlišovat: sluneční energii, vodní energii, větrnou energii, geotermální energii, energii mořských vln, parní energii nebo světelnou energii*²²⁹.

Za přírodní sílu v právním slova smyslu naopak nejsou považovány např. energie reiki či jiné druhy energií, používané zejména v alternativní medicíně. Totožně se posuzují jakékoliv podobné druhy energie, kteréžto však nelze změřit.

I v tomto směru lze považovat hledisko obchodovatelnosti v případě ovladatelných přírodních sil jako přínosné, poněvadž tyto druhy neměřitelných a neobchodovatelných energií velmi intuitivně a správně vytlačuje z právní sféry.

Ovladatelnost však nelze pojímat absolutně. Jak uvádí Kindl *stejně jako v případě hmotných předmětů platí, že podle soudní praxe nemusí být přírodní síly ani ovladatelné plně (zcela či naprosto), nýbrž že postačí, jsou-li ovladatelné v zásadě a z převážné části. (...) Má-li mít přírodní síla právní režim hmotné věci, musí být ovladatelná; není však třeba, aby byla v každé konkrétní chvíli a situaci, anebo dokonce určitou konkrétní osobou ovládána. Dokonce ani není třeba, aby byla ovládána zcela*²³⁰.

---

²²⁹ Koukal in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře, str. 1760.

²³⁰ Kindl in *Občanský zákoník: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2, str. 1174.

Při představě např. solárního panelu na střeše domu tak není v zásadě nutné, aby majitel tohoto panelu měl elektřinu, kterou tento panel vyrobí, zcela pod kontrolou.

To zahrnuje i skutečnost, že nemusí mít panel pod neustálým dohledem, právě naopak. Stejnou optikou lze hledět i na to, pokud se např. určitá část elektrické energie na tomto panelu sama od sebe nějakým způsobem „odpařuje“ nebo je panel staršího data výroby a není schopen veškerou přijatou energii ze slunečního záření přeměnit na elektrický proud. Přestože by docházelo k únikům, bude mít tato energie věčný prvek (po dobu setrvání na panelu).

Podobně se vyjadřoval už Knapp v učebnici občanského práva z roku 1974. Což dosvědčuje, že ačkoliv podmínka ovladatelnosti nebyla v OZ 1964 výslovně zakotvena, přesto byla implicitní podmínkou ke splnění podmínek statusu věci v právním smyslu. Knapp k ovladatelnosti přírodních sil uvádí – *ovladatelnost je třeba posuzovat objektivně. Nezáleží tedy na tom, zda určitá věc je ovladatelná v daném okamžiku nebo určitou osobou, ale na tom, zda je v dosahu lidských možností ji ovládat*. (...) *Ovladatelnost i užitečnost věci, resp. přírodní síly dále posuzujeme z hlediska vývoje společnosti, zejména z hlediska vědeckého poznání a techniky. Např. energie vodní, parní, elektrická i jaderná existovaly dříve než se staly ovladatelnými a užitečnými. Věcmi v právním smyslu se však staly teprve tím, že byly ovládnuty*²³¹.

Kritérium ovladatelnosti je také opětovným potvrzením faktu, že okruh statků, jež jsou považovány za věci v právním smyslu, se vlivem technologického rozvoje mění. Samotný institut věci v právním smyslu, ačkoliv z hlediska legislativně technického se může zdát pevným a konzervativním, je z hlediska jaksi meritorního oblastí velmi dynamickou, která vlivem společenských změn, trendů a v případě ovladatelnosti i výzkumné činnosti, podléhá neustálé přeměně.

Na kritérium ovladatelnosti lze taktéž nahlížet jako na jakési další negativní vymezení věci v právním smyslu. Argumentací a contrario se totiž dovozuje, že za věc v právním smyslu nelze považovat planety (včetně pozemků na těchto planetách), padající sníh, déšť (ačkoliv zachycením a individualizací vody ve sklenici dochází k jakémusi přechodu z

---

²³¹ Knapp in KNAPP, Viktor, Štefan LUBY, Věra ČÍŽKOVSKÁ a Stanislav ZDOBINSKÝ. *Československé občanské právo*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1974, 2 sv., str. 277.

formy „ne-věci“ na věc v právním smyslu – podobně jako u dopadající sluneční energie na panel).

Obecně mám za to, že není nutné vést u podmínky ovladatelnosti nijak zásadní polemiku ohledně její vhodnosti apod., poněvadž zcela jistě má svůj význam a její zakotvení a vyjádření je v novém kodexu zvoleno velmi vhodně.

4. Negativní vymezení věci

„Lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věci.“

Toto ustanovení (§ 493) tvoří spolu s ustanovením § 494 OZ zásadní korekci definice věci v právním smyslu, když definuje co věci v právním smyslu naopak není.

Je nutné se, vzhledem ke koncepci celého zákona, zaměřit na oblast, na níž daný paragraf v právní praxi míří. Vzhledem k ustanovení § 18 OZ a násl., ve spojení s ochranou osobnostních práv (ustanovení § 91 OZ – „Člověk je nedotknutelný“ a následující ustanovení zabývající se zásahy do integrity), lze předpokládat, že účelem ustanovení § 493 není lidské tělo živého člověka. Ustanovení je naopak zaměřeno na oblast ostatků zemřelého a případy lékařských zákroků, jejichž účelem je oddělení části lidského těla, či naopak voperování umělých konstrukcí do lidského těla, respektive vymezení věcněprávního statusu těchto statků.

Při zkoumání obecné otázky negativního vymezení věci však nelze opomenout významné modifikace, které byly vytvořeny zejména pro potřeby právní praxe.

První z modifikací můžeme nalézt přímo v zákonném textu. Konkrétně v ustanovení § 112 věty druhé, která stanoví, že: *„(...) vlasy nebo podobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují; ty lze přenechat jinému i za odměnu a hledí se na ně jako na věc movitou.“*

Jak uvádí Tégl²³² - ustanovení § 112 lze pojmout jako výjimku z negativní definice věci. Oddělené části těla spadající pod toto ustanovení se tudíž stávají formou zákonné fikce věcí movitou.

Je otázkou, zda bylo nutné pojímat tuto zásadu přímo do zákonného textu. Bude se totiž vztahovat jen na nepodstatný zlomek statků jako jsou např. vlasy, nehty či moč. Je přesto nutno uznat, že např. v záležitostech týkajících se prodeje vlasů pro výrobu paruk má toto ustanovení svůj význam.

---

²³² Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 203.

Je otázkou, zda by bylo možné pod tuto modifikaci subsumovat např. i sperma. Pokud totiž ano, bylo by věcí v právním smyslu a mohlo by být předmětem koupě²³³.

Tato teze samozřejmě naráží na zcela jiné občanskoprávní zásady než ty typicky věcněprávní. Možný rozpor lze shledat u zásady dobrých mravů vyjádřenou v ustanoveních § 1 odst. 2; § 2 odst. 3, dále však také u ustanovení § 10 odst. 2²³⁴. Nelze taktéž pominout ustanovení týkající se neplatnosti právních jednání - ustanovení § 580 odst. 1; a ustanovením § 588 upravující otázku absolutní neplatnosti, pokud se jednání „zjevně přičí dobrým mravům“.

V ČR je dle platných zákonů (zákon č. 373/2011 Sb. - zákon o specifických zdravotnických službách) možná asistovaná reprodukce jen u ženy, jež nepřekročila 49-tý věk. Tato žena musí zároveň podstoupit tuto proceduru se souhlasem muže a společně s ním, jakožto tkz. „neplodný pár“²³⁵.

Úmysl zákonodárce, umožnit umělé oplodnění jen tkz. „neplodným párem“, sleduje legitimní cíl. Je jím narození dítěte do úplné rodiny, zabránění či alespoň snížení možnosti matky zůstat po zbytek života závislou na sociálním zabezpečení státu a je postaven na dalších logických důvodech, jejichž účelem je zajistit dítěti řádný vývoj.

Možnost umělého oplodnění u žen, která v páru nežijí, de lege neexistuje. Jejich možnosti se tudíž omezují na jednání praeter legem, kdy je zákon obcházen, a sperma je získáváno obskurními způsoby formou inzerátu apod..

Pomiňme možnost neplatnosti tohoto právního jednání a vezměme za prokázaný fakt, že sperma je, na základě modifikace v ustanovení § 112 OZ, věcí v právním smyslu.

V této hypotetické tezi je však nutno vzít v úvahu také zásady a ustanovení v oblasti rodinného práva. Pokud by totiž tento dárce²³⁶, zcela komerčně a na základě kupní smlouvy, prodal své sperma ženě, jenž by jej použila k oplodnění, byl by přesto otcem

---

²³³ Doktrína tuto možnost vykládá jako možnou viz Koukal in Lavický, P.; Polišenská, P.: Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, str. 1730.

²³⁴ Viz znění ustanovení § 10 odst. 2 OZ: „*Není-li takové ustanovení, posoudí se právní případ podle principů spravedlnosti a zásad, na nichž spočívá tento zákon, tak, aby se dospělo se zřetelem k zvyklostem soukromého života a s přihlédnutím k stavu právní nauky i ustálené rozhodovací praxi k dobrému uspořádání práv a povinností.*“.

²³⁵ Viz. ustanovení § 6 výše zmíněného zákona.

²³⁶ Z hlediska právního řádu by byl zřejmě správnější pojem „prodávající“, avšak pojem dárce je v této souvislosti natolik etablován, že není důvod používat termín jiný, a to aniž by došlo k jakýmkoliv nesrovnalostem ať už legislativně technického či jiného rázu.

dítěte. A to de lege i de facto, se všemi z toho vyplývajícími důsledky v oblasti výživy dítěte a dalších občanskoprávních institutů.

Tento „obchod“ tudíž v jakési konečné instanci závisí jen na důvěře mezi dárcem a rodičkou. Ta musí dárci slíbit či jinak zaručit, že se na dárci nebude domáhat finančních a jiných nároků, a případně ho ani neuvede jako oficiálního otce dítěte.

Dárce taktéž, např. v případě darování spermatu neplodnému páru, musí slíbit, že se nebude snažit využít institutů, které mu právní řád poskytuje. Například k tomu, aby se mohl s dítětem vídat, dožadovat se otcovství k dítěti formou paternitní žaloby, domáhat se jeho výchovy apod..

I kdybychom dospěli k závěru, že sperma je věcí v právním smyslu, a lze ho tedy prodat či koupit v rámci běžného právního styku podobně jako pečivo, je nutné vzít v potaz, že neexistuje a nemůže existovat klauzule či ustanovení kupní smlouvy, které by vylučovalo či jakýmkoliv způsobem krátilo rozsah práv, která vznikají rodičům v rámci rodinného práva, obsahující zejména práva a nároky spojené s výchovou dítěte.

Krácení těchto práv by bylo zcela v rozporu se zásadami, na nichž je rodinné právo postaveno, dále také s dobrými mravy a zejména v rozporu se zájmy dítěte, které má právo znát své rodiče, má právo na péči obou rodičů apod..

Otázka platnosti či neplatnosti právního jednání, jímž někdo nabývá sperma, se pak jeví jako marginální, ve srovnání s následky v oblasti rodinného práva, které z této „koupě“ vyplývají. Což je také jedním z důvodů, proč se tyto převody zpravidla uskutečňují jednáním praeter legem na černém trhu.

Instituty dobrých mravů a neplatnosti právního jednání jsou tedy v těchto případech poněkud upozaděny. Jejich role vzhledem k dnešní realitě těchto obchodů není nijak určující. Avšak – je evidentní, že i samotné dobré mravy v této oblasti procházejí výraznými změnami.

Představa darování spermatu, v rámci obchodního styku a za účelem oplodnění, by byla v období před sto lety a v tehdejší společnosti uspořádání, považována drtivou většinou společnosti za jednání překračující dobré mravy. O obdobích předcházejících se nemá v tomto kontextu smysl ani zmiňovat, poněvadž to u nich platí stonásob.

Na počátku 21. století je však určité „uvolnění“ dobrých mravů ve společnosti, respektive názor na to, co je za dobré mravy považováno, a co již nikoliv, zcela zjevné. A to často i ve srovnání s ne až natolik nutně historickými obdobími, která byla zmiňována. Projevu se to např. umožněním výchovy dětí homosexuálními páry, které je na pořadu dne v mnoha legislativních akcích prakticky po celém světě, ačkoliv v dřívějších dobách by byl tento záměr bezesporu považován za jdoucí proti dobrým mravům tehdejší doby.

Podobně došlo ke změně v pohledu na mateřství, které je jaksi odkládáno a posouváno na pozdější životní období. To s sebou může v mnoha případech nést následky v podobě neplodnosti, ať na straně muže či ženy, či naopak pozdější neschopnosti najít v dostatečné době vhodného partnera.

Společnost bezesporu prochází výrazným vývojem v pohledu na partnerství, manželství a rodičovství jako takové. Svatba je v mnoha svazcích považována za přežitek a ekonomická soběstačnost či budování kariéry je často důležitější pro lidi v produktivním věku než zakládání rodin.

Ve srovnání s minulostí je tento fakt evidentní, až do očí bijící. Právo však na něj místy dostatečně místy nedostatečně reaguje, např. zákonem o registrovaném partnerství, debatou nad tématem rodičovství homosexuálními páry, či obecně rodičovstvím jako takovým.

Je poté k zamyšlení, zda je vůbec v dnešní společnosti považován prodej/nákup spermatu za situaci rovnající se rozporům s dobrými mravy. Kupříkladu při oplodnění ženy homosexuální orientace, či ženy žijící bez partnera, avšak schopné dítěti po všech stránkách zajistit jeho vývoj. Případně ženy se zdravotními problémy, které jí neumožní mít dítě v pozdějších fázích života.

Ústavní soud se v obecné otázce definování dobrých mravů vyjádřil v jednom ze svých nálezů takto²³⁷:

„‘dobré mravy’ jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a času, musí

---

²³⁷ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.

být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu. “.

Salač definuje dobré mravy jakožto mimoprávní hodnoty, které jsou společné určité společnosti, na určitém stupni jejího vývoje – chápané jako nezpochybnitelné minimum slušnosti všech spravedlivě uvažujících jedinců²³⁸.

Avšak znovu - lze dle norem a měřítek dnešní společnosti považovat prodej spermatu za jednání naplňující znaky rozporu s dobrými mravy?

Položená otázka však částečně naráží i na jinou rovinu. A to tu, že morální zásady demokratické společnosti zároveň nemají být diskriminační. Což, společně s prostorem, kdy občanský zákoník umožňuje a výslovně protěžuje princip autonomie lidské vůle nakládat se svým dle svého uvážení, nasvědčuje spíše závěru ne-rozporu s dobrými mravy.

Ať už bychom došli k závěru o rozporu či nerozporu s dobrými mravy, jedná se samo o sobě o otázku, která by byla u každé osoby, jež by jí měla posoudit, velmi individuální. Dle mého názoru by se však např. při sociologickém výzkumu této otázky silně projevil názor „ne-rozporu“ s dobrými mravy. Jedná se však o otázku ne natolik relevantní, a to i s ohledem na to, že sperma je běžně k dostání praeter legem, formou inzerátu, na černém trhu.

Je však nutno podotknout že v rámci zmiňovaného „*nezpochybnitelného minima slušnosti všech spravedlivě uvažujících lidí*“ je při představě typického soudce, který zaujímá poměrně vysoké společenské postavení ve společnosti, předpokladatelné, že toto jednání bude považovat za jednání v rozporu s dobrými mravy. I s ohledem na to, v jakém společenském okruhu se pohybuje, nakolik je pro něj toto jednání pochopitelné, a co pro něj samotného dobré mravy představují.

---

²³⁸ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, xix, 301 s. Právní instituty. ISBN 80-717-9914-9, str. 220.

Lze tedy očekávat spíše stanovisko rozporu s dobrými mravy. Navíc, jak uvádí Salač – judikatura přistupuje na změny (zpravidla uvolňování) dobrých mravů poměrně nerada²³⁹.

Na druhou stranu ale sám dodává, že – *neoddiskutovatelné posuny společenského vidění problematiky rodinného, manželského a sexuálního života vedou v moderní době k posunům, které na jedné straně mnohdy znamenají, že určité úkony či jednání, které by v minulosti nemohly z hlediska sloučitelnosti s dobrými mravy obstát, jsou již v současnosti považovány za nezávadné. Současně lze však akceptovat i tezi rozvinutou v německém právu, že moderní náhled na oblast sexuální a rodinné morálky v mnoha případech vyžaduje pro dovození rozporu s dobrými mravy přítomnost určitého dalšího prvku, který ve spojení se zásahem do sexuální a rodinné morálky může způsobit rozpor s dobrými mravy. Takovými prvky mohou být zejména nepřipustné omezování osobní svobody rozhodování, nepřiměřený nepoměr mezi plněním a protiplněním či zneužívání cizí tísně*²⁴⁰.

Pojďme se pokusit shrnout celou problematiku spermatu jako věci v právním smyslu a dospět k relevantním závěrům.

Nejdůležitějším bodem, který vyčnívá nad všechny ostatní u tohoto tématu, je zejména nemožnost žádným způsobem či právním jednáním se jaksi „zbavit“ následků, které pro dárce vyplývají z narození dítěte.

Následků, které jsou zakotveny v právním řádu natolik kogentně, s ohledem na zájem dítěte, že je nelze obejít žádným smluvním ujednáním doprovázejícím tento převod. To je nejdůležitějším závěrem, který vůbec lze v této otázce učinit. Všechny ostatní teze či závěry jsou ve srovnání s ním, dá se říci, podružné. Tento fakt je totiž pro právní styk týkající se těchto statků zcela zásadní. Ať už pro dárce, či rodičku dítěte.

U ostatních otázek souvisejících s tímto statkem bude záležet na judikatuře, aby vymezila, zda je např. nákup/prodej spermatu jednáním v rozporu s dobrými mravy. Vznik této judikatury je však, vzhledem k existenci černého trhu a určitou diskrétnost těchto „transakcí“, spíše nepravděpodobný.

---

²³⁹ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, xix, 301 s. Právní instituty. ISBN 80-717-9914-9, str. 225.

²⁴⁰ Tamtéž, str. 245.

I kdyby sperma bylo věcí v právním smyslu – bylo by věcí, kterou nelze prodat a použít k oplodnění bez toho, aniž by z tohoto prodeje nevyplývaly pro dárce (prodávajícího) následné konsekvence v zásadě ne marginálního charakteru.

Přestože však můžeme, s trochou argumentace založené na uvolnění dobrých mravů ve společnosti, dojít k závěru, že sperma je věcí v právním smyslu, situace na opačné straně pohlaví je zcela opačná.

Právě s důrazem na ustanovení vymezující jako „ne-věc“ lidské tělo, doktrína dovozuje, že pronájem dělohy tkz. „womb for rent“, je zcela neplatným právním jednáním, a to s největší pravděpodobností na základě ustanovení § 588, tudíž absolutně²⁴¹.

I v případě proběhnutí této „transakce“ v rámci černého trhu, stále platí, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila. A to bez jakýchkoliv možných vychýlení z této obecně platné zásady. Jedná se tudíž opět o vztah mimoprávní, založený na důvěře v to, že biologická matka své dítě předá „objednatelům“.

---

²⁴¹ Viz Koukal in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, str. 1745.

4.1 Lidské tělo

Z důvodové zprávy: „*Předně se navrhuje stanovit, že lidské tělo a části lidského těla nejsou věcmi, i když jsou od lidského těla odděleny. Z této formulace a z jejího spojení s návrhem ustanovení § 489 plyne, že věci v právním smyslu není člověk, ani jeho mrtvé tělo, ani části lidského těla. V daném směru zákonná ustanovení o věcech použít vůbec nelze. Za určitých okolností je však možné považovat i části lidského těla za věc, a to tehdy, pokud to zvláštní právní předpis pro své účely stanoví. Části lidského těla však nelze podříditi běžným ustanovením o věcech podle občanského zákoníku, a to z důvodu, aby se zabránilo například s jejich volným obchodováním. Pokud zvláštní právní předpisy stanoví, že části lidského těla jsou věci, je možné s nimi jako s věcmi nakládat pouze v mezích těchto zvláštních právních předpisů*²⁴².“

Z římskoprávní definice stanoví, že člověk je subjektem právního vztahu, a nikoliv jeho objektem, a z toho vyplývajícího pravidla, že subjekt právního vztahu zároveň nemůže být jeho objektem a naopak, je negativní vymezení věci ve formě lidského těla logickou reflexí této maximy. A je taktéž v souladu se všemi předcházejícími zákoníky, které stanovovaly totéž.

Dle některých autorů²⁴³ je toto vymezení zbytečné. A to pro již vyjádřenou podmínku nutnosti odlišnosti od osoby, úpravu osobnostních práv v občanském zákoníku, ústavní zakotvení člověka a jeho ochrany a taktéž nutno dodat, že i s ohledem na mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána.

Uvedené pravidlo tedy de facto slouží jen k utvrzení toho, že ani oddělené části lidského těla nejsou věcmi v právním smyslu, ačkoliv byly od těla odděleny, poněvadž tělo jako celistvý objekt je již právním řádem chráněno, a to, jak výše zmíněný výčet dokládá, dostatečně.

Jde opět o určitý relikt, o určité přebrání úpravy z prvorepublikového připravovaného zákoníku, v němž ovšem úprava osobnostních práv nebyla na natolik vysoké úrovni jako nyní. Ustanovení tudíž jakoby vlivem času, vzhledem k rozvoji ostatních osobnostních

---

²⁴² Důvodová zpráva k OZ, str. 119.

²⁴³ Srovnej s MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 225.

práv, v určitém smyslu ztratilo na své důležitosti a opodstatnění, které lze dnes reálně vztahovat jen na části lidského těla, které byly od těla odděleny.

Někteří autoři²⁴⁴ nepovažují toto negativní vymezení lidského těla za ustanovení mající za cíl ochranu těla živého člověka, a to právě z výše uvedených důvodů, avšak odůvodňují jeho důležitost v záležitostech týkajících se těla jako statku po smrti člověka. Dle ustanovení § 23 OZ má člověk právní osobnost od narození do smrti – avšak posléze je na místě poskytnout ochranu těmto ostatkům i v rámci jiných než osobnostních práv a upravit věcný status těchto ostatků.

Právní povaha těla mrtvého člověka vyvolávala spory již za dob první republiky. Zatímco Sedláček vycházel z názoru, že lidské tělo není právním objektem ani po smrti člověka (podobně ani předměty dané mrtvému do hrobu), Rouček naopak tvrdil, že mrtvé lidské tělo není věcí jen potud, pokud je možno v něm vidět tělo konkrétní zemřelé osoby²⁴⁵.

K Roučkovu právnímu názoru²⁴⁶ se přiklonil také Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí²⁴⁸. A to za dob účinnosti OZ 1964, kdy kromě jiného dovodil, že: „*Od tohoto výkladu pojmu věc není třeba se ani dnes odchylovat, když platný ObčZ v § 118 pojem věci nedefinuje a výslovně upravuje jen ochranu osobnostních práv fyzické osoby po její smrti tak, že v § 14 stanoví, že po smrti fyzické osoby přísluší právo uplatňovat právo na ochranu její osobnosti manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům.*“.

Se stejným závěrem přichází NS v jednom ze svých usnesení i o rok později²⁴⁹, v němž se vypořádával se stejnou situací jako v předchozím případě.

Oba případy spočívaly skutkově v tom, že po pohřbení ostatků se z důvodu rodinných sporů jedná část rodiny rozhodla tyto ostatky přesunout na jiné místo, a domáhala se tohoto přesunu soudní cestou s tím, že jsou vlastníky těchto ostatků.

Právní argumentace žalobců spočívala např. v označení žalovaných jako schovatelů těchto ostatků, což však při statku jako „ne-věci“ v právním smyslu není z podstaty

---

²⁴⁴ Kindl, David in *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2, str. 1164.

²⁴⁵ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 226.

²⁴⁶ Rouček, F., Sedláček, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 8085963604, str. 7.

²⁴⁸ Rozhodnutí NS, spisová značka 22 Cdo 2773/2004, ze dne 15. prosince 2005.

²⁴⁹ Usnesení NS, spisová značka 22 Cdo 685/2005, ze dne 9. března 2006.

možné. Soud v obou případech tyto přesuny neumožnil, čímž zároveň nenarušil určitou pietu, která má být s tělem mrtvého člověka spojována.

Skutečnost, že se takovéto spory opravdu objevují, odůvodňují existenci tohoto ustanovení a jeho přínos.

Potřeby praxe si však, stejně jako v případě ustanovení § 112, vynutily určité modifikace. Za tohoto stavu by totiž nebylo možné nakládat s ostatky zemřelých žádným způsobem, ačkoliv si to právní styk mnohdy vyžaduje.

Jedná se např. o sféru muzeí, které vystavují vzácné exempláře, ať už např. kosterní pozůstatky, mumifikované zemřelé osoby atd.²⁵⁰.

Tak např. v posledních letech byla lebka svatého Lukáše (autora Lukášova evangelia, patřícího do Nového Zákona), jež je součástí svatovítského pokladu, půjčena jako relikvie na různé církevní slavnosti do Říma i jiných měst. Naopak v Čechách bylo možné vidět na různých výstavách egyptské mumie anebo i aranžovaná lidská těla, ukazující např. možné choroby nebo svalové či kostní mechanismy²⁵¹. Pokud by byla jakákoliv dispozice ohledně těch zemřelých vyloučena, nebylo by možné ani výpůjčky ani pojištění. V mnoha muzeích jsou vystavovány ostatky lidí, kteří žili před mnoha tisíci lety (například v pravěku); i tyto kosterní zbytky bývají předmětem výpůjček²⁵².

Stejný názor o nutné modifikaci u těchto statků panoval i v období prvorepublikovém. Krčmář²⁵³ např. tvrdí, že: „*Ani lidské mrtvoly nebude lze pokládati za věci v právním smyslu a neplatí o nich tedy ustanovení dané o věcech. (...) Mrtvoly z dávných dob (mumie, prehistorické nálezy) bude však pokládati za věc.*“.

Koukal přichází se zajímavým názorem u otázky pronájmu lidského těla pro uspokojení sexuálních potřeb či tvorby reklamy. Dle jeho názoru nemůže být v těchto případech lidské tělo předmětem soukromoprávního jednání, ať už úplatného či bezúplatného²⁵⁵.

---

²⁵⁰ Srovnej s Kindl, David in *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2, str. 1165.

²⁵¹ Jednalo se o výstavu “The Human Body Exhibitions” uskutečněnou v Praze, následně pořádanou v Brně pod názvem “Bodies revealed”.

²⁵² Kindl David, in *Občanský zákoník: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2, str. 1165.

²⁵³ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, xlii, 253 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-411-8, str. 174 – 175.

²⁵⁵ Viz Koukal in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, str 1745.

Je otázkou, zda je tento výklad správný. Dle mého názoru se jedná o výklad příliš extenzivní, jenž zcela překračuje smysl daného ustanovení.

Prakticky všichni ostatní autoři se u tohoto ustanovení zaměřují na lidské tělo jako na statek, ať už za života člověka či po jeho smrti, avšak samotnou činnost lidského těla, ať už jeho fotografování či jinou, s tímto ustanovením zpravidla nespojují.

Přijmeme-li Koukalův názor, dojdeme taktéž k závěru, že modeling či fotomodeling je prakticky postaven mimo zákon.

V otázce provozování prostituce se však kromě aspektu negativního vymezení věci dostáváme opět do fáze rozporu s dobrými mravy.

Salač k tomuto uvádí, že *z hlediska všech sledovaných právních řádů (v kontinentálním systému i systému common law) lze považovat za nepřípustné právní úkony, jejichž obsahem je závazek k určitému pohlavnímu chování, protože připravenost a ochota k jakémukoliv pohlavnímu styku musí být dobrovolná a kdykoliv odvolatelná. Základem této teze není tabuizace sexuální sféry, nýbrž svoboda osobního rozhodování a ochrana lidské důstojnosti. Z dohod s prostitutkami či jejich „ochránci“ tak nevznikají žádné právní účinky*²⁵⁶.

Tyto názory Koukala i Salače jsou poměrně zarážející, poněvadž tendence je zcela opačná. Ačkoliv zatím neúspěšně, politici se několikrát pokoušeli o regulaci prostituce, tudíž naopak jejího reálného zlegalizování než jejího potírání²⁵⁷.

Tyto teze však nejsou v souladu ani se zásadou smluvní autonomie s důrazem na vůli člověka. Ta je pro OZ jedním ze ztěžejších principů, kdy se snaží dát člověku co nejširší pole působnosti, aby naložil se svým dle svého uvážení.

„Nový“ občanský zákoník otevírá doširoká možnosti subjektů, které jim právní řád nabízí, a přesto jim nedovolí nakládat se svým tělem dle svého uvážení, i kdyby čistě za účelem zisku?

---

²⁵⁶ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, xix, 301 s. Právní instituty. ISBN 80-717-9914-9, str. 245 – 246.

²⁵⁷ Např. návrh zastupitelstva města Prahy na vydání zákona „o regulaci prostituce“ ze dne 31.1.2014, sněmovní tisk 115/0. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=115&CT1=0>.

Negativní vymezení věci - lidského těla s přesahem k prostituci, či modelingu apod. je pochopitelné v případě pronájmu lidského těla, ať už za účelem uspokojení sexuálních potřeb či focení, a to proti vůli daného člověka. Ztotožnil bych se v této otázce se Salačovým názorem o nutnosti dalšího prvku, který byl zmíněn při probírání věcněprávní stránky spermatu. Salač tvrdí, že - *moderní náhled na oblast sexuální a rodinné morálky v mnoha případech vyžaduje pro dovození rozporu s dobrými mravy přítomnost určitého dalšího prvku, který ve spojení se zásahem do sexuální a rodinné morálky může způsobit rozpor s dobrými mravy. Takovými prvky mohou být zejména nepřipustné omezování osobní svobody rozhodování, nepřiměřený nepoměr mezi plněním a protiplněním či zneužívání cizí tísně*²⁵⁸.

Nutnou přítomnost dalšího prvku zastávám proto, že samotnou běžnou prostituci nepovažuji za jednání, kdy je předmětem závazku samotné a jen lidské tělo bez dalšího. Z logiky věci totiž musí dojít k určitému konsenzu, součinnosti apod., kdy musí druhá strana s tímto jednáním souhlasit. Avšak při přítomnosti dalšího prvku ve formě zneužití cizí tísně, či omezování osobní svobody, vytváření nátlaku apod., se dle mého názoru zcela jistě jedná o rozpor s dobrými mravy, a tělo jako takové v tomto případě nemůže být předmětem takového závazku a spadá do oblasti extrakomerciality. Takto uzavřená „smlouva“ je tedy neplatná a nevyvolává žádné právní účinky v oblasti občanského práva.

Dle Tégl²⁵⁹ věci v právním smyslu taktéž nejsou statky, které jsou odnímatelné od lidského těla (např. odnímatelné protézy), s tím, že pokud existuje vůle člověka používat tyto statky, stávají se de lege součástí lidského těla.

Nemohu říct, že bych s tímto pojetím bez výhrad souhlasil. Dle mého názoru by se měl souhrn statků, jež tvoří součást lidského těla, a tudíž nespádají do kategorie věcí v právním smyslu, posuzovat, a být v konečném důsledku vymezen, nadmíru úzce. Mělo by se, dle mého názoru, jednat o zcela marginální výčet statků, a při posouzení určitého statku na pomezí této koncepce se klonit k jeho zařazení do kategorie věcí v právním smyslu. A to zejména s ohledem na následky, jimiž jsou tyto statky dále podrobovány (např. nemožnost těchto statků být předmětem právních jednání apod.), a na to jak široké

---

²⁵⁸ SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, xix, 301 s. Právní instituty. ISBN 80-717-9914-9, str. 245.

²⁵⁹ Tégl in MELZER, F., TÉGL, P. A kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, str. 227.

vynětí těchto statků z občanskoprávních vztahů následně vyplývá z jejich definice jako „ne-věcí“ v právním smyslu. Navíc z teleologického hlediska není pro toto Téglovo vymezení žádný relevantní důvod – samotní vlastníci tyto statky používají, avšak není vyloučeno, že je nebudou chtít v budoucnu prodat (např. berle). Vyjdeme-li z Téglovy teze, že se v tomto případě znovu stávají věcmi v právním smyslu, poněvadž již neexistuje vůle vlastníka tyto statky užívat, navracíme se opět k otázce, zda je vhodné chtít, aby se určité statky stávaly a znovu přestávaly být věcmi v právním smyslu, a to v tomto případě ze zcela nepřirozených příčin a nikoliv např. zničením.

Dle nastíněné teze bychom taktéž došli k závěru, že piercing není věcí v právním smyslu, a stejně tak prakticky jakýkoliv podobný statek. Se všemi občanskoprávními následky, které se k tomuto vynětí z věcněprávní sféry váží.

Nabízí se v tomto ohledu úvaha na části lidského těla a jejich věcnou a nevěcnou povahu – a to z hlediska účelového, které by se jinak dalo také nazvat fyziologické.

Lidské tělo jako takové je systém; souhrn orgánů, svalů, tkání a procesů, které uvnitř něj probíhají.

Je k úvaze, zda nedefinovat části lidského těla dle hlediska, zda se tato část těchto procesů účastní či nikoliv, a zda tyto procesy jakkoliv ovlivňuje. A následně podle této teze přizpůsobit i podmínku rozdílnosti od člověka v oblasti těchto statků.

Prsní implantát, který nijak do těchto procesů nezasahuje, by byl považován za věc v právním smyslu, a nikoliv za součást lidského těla. Naopak transplantované srdce by za žádných okolností věcí v právním smyslu být nemohlo, vzhledem jeho k fyziologické povaze.

Toto hledisko by zároveň zcela vymýtilo a vyřešilo posuzování dle jakési „srostlosti“ s lidským tělem a zaměřilo by se čistě na účel statku v lidském těle.

V praktickém dopadu by tento pohled zejména „zvěcnil“ instrumenty, které jsou do těla vkládány formou plastické chirurgie, jenž jsou však zpravidla oddělitelné od lidského těla další operací, čímž by byl lépe naplněn teleologický a jazykový smysl ustanovení „oddělitelnosti“ či definičního prvku „části lidského těla“. Zároveň by se tím předešlo výše uvedenému nepřirozenému „přechodu“ statků z jejich věcné na nevěcnou povahu a naopak.

4.2 Zvíře

Zvíře bylo od přijetí OZ 1964 považováno za věc v právním smyslu s určitými odchylkami. Věcný prvek zvířete byl korigován veřejnoprávními předpisy, např. zákonem na ochranu zvířat proti týrání. Ten v ustanovení § 3 definoval zvíře jako každého živého obratlovce, kromě člověka, nikoliv však plod či embryo. Následně v ustanovení § 4 a v ustanoveních následujících zakazoval jednání, jež by přinášela zvířeti příkoří či jakoukoliv formu utrpení²⁶⁰.

Mezi další předpisy zaměřující se na ochranu či způsob nakládání se zvířaty tak, aby nedošlo k působení zbytečné bolesti, patří např. veterinární zákon, plemenářský zákon, zákon o myslivosti, o zoologických zahradách, o rybařství a mnohé další.

Všechny tyto předpisy však mají veřejnoprávní povahu, což vzhledem k nynější nezávislosti práva soukromého a veřejného dle ustanovení § 1 pro ně znamená ztrátu svého přesahu do oblasti soukromoprávní. Zakotvení pojmu zvířete v občanském zákoníku a jeho definování jako „ne věc“ se tak samo nabízelo.

Jak uvádí Eliáš, tento trend „dereifikace zvířat“²⁶¹ je patrný v celé Evropě. Eliáš jako příklad uvádí novelu ABGB (§ 285a) z roku 1988, novelu německého občanského zákoníku (90a) z roku 1990 a mnohé další, např. ruský kodex, který v ustanovení článku 137 výslovně zakazuje nakládat se zvířaty v rozporu s principem humanity.²⁶²

Trend dereifikace zvířat lze taktéž vnímat jako naplnění závazků, jež vyplývají statům Evropské unie z jejich členství. Respektive naplnění článku č. 13 Smlouvy o fungování EU, který státům ukládá, aby zohlednili při své politice „požadavky na dobré životní podmínky zvířat jako vnímajících bytostí“²⁶³.

---

²⁶⁰ Ustanovení § 4 odst. 1a: „(Za týrání se považuje) nutit zvíře k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a biologickým schopnostem a prokazatelně překračují jeho síly.“ či § 4 odst. 1b „(Za týrání se považuje) podrobit zvíře výcviku nebo veřejnému vystoupení anebo obdobnému účelu, je-li toto pro zvíře spojeno s bolestí, utrpením, zraněním nebo jiným poškozením, jakož i vychovávat, cvičit nebo účelově používat zvíře k agresivnímu chování vůči člověku nebo jiným zvířatům.“

²⁶¹ ELIÁŠ, Karel. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, ročník 15, č. 4., str. 121.

²⁶² Tamtéž, str. 120 – 121.

²⁶³ Plné znění článku 13. smlouvy o fungování EU: „Při stanovování a provádění politik Unie v oblastech zemědělství, rybolovu, dopravy, vnitřního trhu, výzkumu a technologického rozvoje a vesmíru zohledňují Unie a členské státy plně požadavky na dobré životní podmínky zvířat jako vnímajících bytostí; přitom zohlední právní nebo správní předpisy a zvyklosti členských států spojené zejména s náboženskými obřady, kulturními tradicemi a regionálním dědictvím.“

Tato změna taktéž, jak zmiňuje Koukal,²⁶⁴ souvisí s reflexí změny vztahu člověka k přírodě (podmaňující vztah se mění na vztah symbioticko-užívací).

Nová soukromoprávní definice zvířete, zakotvená v ustanovení § 494 a navazující na definici věci v právním smyslu, nyní zní:

„Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“

Jak však rozumět vyjádření „*jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze*“ může být místy otázkou. Zvíře je určitě možné prodat, zvíře může být předmětem právního obchodu, ať už ve formě nájmu, prodeje, výpůjčky apod.; avšak vzhledem k důrazu na zvláštní význam a hodnotu je jasné, že nakládání s ním se musí řídit jinými principy než u jiných statků.

Dle K. Eliáše je tato přiměřenost věcněprávních ustanovení, jež se dají použít na zvíře, zcela zjevná ze samotné podstaty a přirozeně rozdílné povahy zvířete ve srovnání s židlí nebo stolem²⁶⁵. Což je názor, se kterým se zcela ztotožňuji. Stejně jako má člověk přirozená práva, kterou jsou „samotným citem a rozumem rozpoznatelná“ je i nakládání se zvířetem korigováno stejným, řekněme přirozenoprávním, hlediskem.

Pokud jsem v předchozí kapitole uváděl rozhodnutí, jež vylučovalo lidské ostatky z kategorie věcí v právním smyslu, čímž byl vyvrácen argument žalobce, že žalovaní jsou schovateli daných ostatků, poněvadž nelze být schovatelem něčeho, co není způsobilé býti předmětem majetkových vztahů, u zvířat tomu tak zdaleka nebude.

Z dostupné judikatury je evidentní, že zvíře lze koupit²⁶⁶. Lze tedy vyvodit, že zvíře může být taktéž předmětem nájmu, výpůjčky, zástavy, dědictví, úschovy, směny a dalších institutů občanského práva.

Vize domácího mazlíčka, který by měl být předmětem zástavy, je hůře představitelná. Avšak ideální figurou, na které se dají demonstrovat tyto občanskoprávní vztahy, může býti např. dostihový kůň vysoké hodnoty, který je půjčován (formou nájmu) závodnímu

---

²⁶⁴ Koukal in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře., str. 1747.

²⁶⁵ ELIÁŠ, Karel. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11, str. 412.

²⁶⁶ Rozhodnutí ze dne 4. ledna 1938, Rv I 1090/36.

jezdci; a případně může být taktéž předmětem zástavy, např. při poskytování úvěru na rekonstrukci hřebčína, či předmětem pojištění.

Je vhodné taktéž zmínit, že převzetí zvířete veterinářem není dle judikatury závazkovou činností dle občanského práva, poněvadž se jedná o velmi specifickou činnost podléhající ustanovením zvláštního veterinárního zákona, jenž má veřejnou povahu²⁶⁷.

Zdařile je oddělení zvířete od věci reflektováno v oblasti náhrady škody dle OZ. V ustanovení § 2936 OZ je pojednáno o škodě způsobené věcí a zároveň v ustanovení § 2933 OZ zakotvena škoda způsobená zvířetem. Podmínky odpovědnosti za škodu nejsou u těchto dvou kategorií zvláštních případů škody zásadně odlišné, přesto lze kvitovat legislativní čistotu oddělení zvířete od věci i v této sféře.

Vhodně je taktéž reflektována zvláštní povaha zvířete v případech náhrady škody při poranění zvířete. A to v ustanovení § 2970 OZ, jež stanoví, že náklady spojené s péčí o zdraví zraněného zvířete nejsou neúčelné, i když podstatně převyšují cenu zvířete, pokud by je vynaložil rozumný chovatel v postavení poškozeného. Ustanovení je výsledkem přímé inspirace rakouskou úpravou – konkrétně ustanovením § 1332a ABGB²⁶⁸, které stanoví totéž.

Zároveň je dle důvodové zprávy²⁶⁹ nutno při poranění či usmrcení zvířete ze svévole či škodolibosti vzít v potaz hledisko ceny zvláštní obliby věci, které je v OZ novinkou (ustanovení § 2969). A to samozřejmě v nutném navázání na soudcovskou úvahu, která by se měla s největší pravděpodobností zaměřit na blízkost vztahu zvířete a člověka. Logicky bude totiž značný rozdíl ve způsobené škodě při srovnání mezi svévolným poraněním psa důchodce, který slouží jako domácí mazlíček a zároveň společník a svévolným poraněním zvířete ze stáda, které nemá se svým pánem nijak blízký vztah, ba

---

²⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. dubna 2011, sp. zn. 25 Cdo 4693/2008. Viz odůvodnění rozhodnutí: „Činnost veterinárního lékaře při ošetřování zvířat nemůže být posuzována jako přebrání živého zvířete od majitele za účelem splnění závazku. Činnost žalovaného je upravena veterinárním zákonem (zákon č. 166/1999 Sb), z jehož § 62 plyne povinnost poskytnout odbornou veterinární pomoc a odmítnout ji veterinární lékař může jen z důvodů stanovených v zákoně. Z toho dovozuje, že veterinární péče nemůže být závazkovou činností, která je podrobena režimu objektivní odpovědnosti podle § 421 obč. zák., neboť se jedná o velmi specifickou činnost (podobnou činnosti lékaře).“.

²⁶⁸ Znění ustanovení § 1332a ABGB: „Wird ein Tier verletzt, so gebühren die tatsächlich aufgewendeten Kosten der Heilung oder der versuchten Heilung auch dann, wenn sie den Wert des Tieres übersteigen, soweit auch ein verständiger Tierhalter in der Lage des Geschädigten diese Kosten aufgewendet hätte.“.

²⁶⁹ Důvodová zpráva k OZ, str. 588.

zpravidla vůbec žádný mimo úžitkového, a tudíž kritérium zvláštní oblíbenosti, i přes zvláštní význam a hodnotu zvířete v občanském zákoníku, nelze užít.

Promítnutí nového, řekněme „vyššího“, postavení zvířete v právním řádu je tudíž vhodně promítnuto i do oblasti náhrady škody, kdy je dán akcent na zvláštní význam a hodnotu zvířete jako živého tvora, a nikoliv jako hmotnou věc s pevně danou hodnotou, která nemůže být překročena a jejíž ostatní atributy a „úžitky“, ať už estetické či jiné, nejsou brány v potaz.

Zdařile je koncipováno i ustanovení § 1014, v němž je umožněno majiteli zvířete stíhat své zvíře na cizím pozemku. Zatímco v případě cizí movité věci je na vlastníku pozemku, aby bez zbytečného odkladu vydal věc původnímu vlastníku, a to bez výslovné možnosti vlastníka cizí věci vstupovat na pozemek a věc si vyhledat a odnést – tuto možnost mu případně dává až následné schválení vlastníka pozemku. I zde lze nalézt vhodnou reflexi jiného postavení zvířete v právním řádu.

Totožně ustanovení § 1015 umožňuje, aby vlastník pozemku zadržel movitou věc, za podmínky, že způsobila škodu, u sebe a požadovat jistotu či náhradu škody, jež věc způsobila. Neplatí to však, při použití jazykového a systematického výkladu, v případě zvířete.²⁷⁰

Speciální úpravu má v tomto směru z mnoha stran omílaný roj včel. Dle důvodové zprávy vzhledem k logické nemožnosti stíhat roj včel na cizím pozemku a posouzení tohoto případu jako imise. Jednotlivé včely se tak na cizím pozemku považují za věc ničí, respektive zvíře, které nikomu nepatří, a jejich případným zabitím nedochází ke škodě.²⁷¹

Zajímavou změnou je taktéž možnost dereliktace zvířete, či naopak jejího přivlastnění. Občanský zákoník dělí kategorii zvířat na zvíře bez pána (neboli divoká – zvíře, které nikomu nepatří) a zvířata zkrocená neboli domestikovaná. Dle ustanovení § 1046 odst. 2 věty poslední, zvíře, které je označeno takovým způsobem, z něhož lze vlastníka zjistit (tudíž typicky psí známka/čip), se zvířetem bez pána nestane.

---

²⁷⁰ Viz dále důvodová zpráva k OZ, str. 264.

²⁷¹ Tamtéž.

Okupační volnost a možnosti přivlastnění tak mají u zvířat zvláštní úpravu. A to s důrazem na symbiotický vztah „zvíře – člověk“, zpravidla mezi zvířetem a původním chovatelem, který si tímto označením své vlastnictví podrží.

Doktrína vymezuje argumentací a contrario, že tělo mrtvého zvířete naopak je věcí v právním smyslu²⁷³. Tento názor lze zároveň dovodit i teleologickým výkladem, poněvadž dereifikace zvířat je koncipována s předpokladem zvířete jako tvora schopného pociťovat bolest, a snahou ochránit ho od této bolesti, což v případě mrtvého tvora ztrácí svůj význam.

Zvíře v soukromoprávním smyslu je vymezeno jako každý živý tvor nadaný smysly²⁷⁴. Schopnost pociťovat bolest je pro definici zvířete zásadní, poněvadž právě na jejím základě je každý živý tvor, který je obdařen smysly a zároveň odlišný od člověka, považován v občanskoprávním smyslu za zvíře.

Při zkoumání povahy zvířete v právním smyslu se však v rámci této práce musíme opět zamyslet nad problematikou duality právních objektů – subjektů a možností jejího potencionálního stírání se.

Pokud totiž z hlediska práva definujeme zvíře jako „živého tvora“, vede to k úvahám o případné subjektivizaci zvířat. Představíme-li si člověka jakožto subjekt práva a na opačné straně spektra (ideálně hmotnou) věc - židli - zvíře jako takové zůstane právě uprostřed, kde se ocitá v postavení jakési věci-sui generis. Avšak lze zvířeti odvodit za určitých podmínek i status subjektu-sui generis.

Potencionální povaha zvířete jako subjektu právních vztahů zůstává u nás na úplném okraji zájmu právnícké odborné veřejnosti, narozdíl od zahraničí, kde jsou tyto možnosti probírány více, a to nejen v oblasti práva, ale i oblasti etiky, ekologie a v dalších souvislostech.

Upozornit lze v tomto ohledu např. na činnost Petera Singera a jeho knihu *Osvobození zvířat* (v anglickém originále *Animal Liberation*), jež dala podnět ke vzniku stejné

---

²⁷³ Koukal in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, str. 1749.

²⁷⁴ Kindl, David in *Občanský zákoník: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), str. 1166.

nazvaného hnutí zabývajícího se právy zvířat. Hnutí se v zásadě řídí potlačováním speciesismu, který je založen na tezích druhové nadřazenosti člověka nad zvířaty.

V naší doktríně lze na téma subjektivizace zvířat najít snad jen jediný plnohodnotný zdroj, který se danou problematikou zabývá, a tou je práce H. Müllerové v rámci grantového projektu nazvaného „Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat“.

V dané práci²⁷⁵ H. Müllerová shrnuje, že k pojetí funkční subjektivity zvířat nejsou splněny, kromě jiného, mnohé zásadní předpoklady pro její uznání - např. možnost identifikace zvířat, jejich schopnost jednat a způsobilost nést následky za své jednání.

Ideu subjektivizace zvířat taktéž nepokládám za správnou. Nejen vzhledem k nemožnosti zvířat projevovat svou vůli, ale i s ohledem na to, že i případná přirčknutá subjektivita by byla fakticky nenaplnitelná s ohledem na jejich nerovnost v rámci živočišné říše.

Postavení a povaha zvířete, které se narodí jako opeřenec ve velkochovu, je diametriálně odlišné od domácího psa, jenž slouží jako nejbližší společník svého pána, který má v úmyslu mu po své smrti odkázat všechnen svůj majetek.

Přiznat těmto oběma tvorům stejnou právní subjektivitu a stejná práva musí logicky vést k naprosté faktické nenaplnitelnosti úpravy, či naopak k naprosto absurdním důsledkům.

V druhém zmiňovaném případě, naznačujícím možnost odkázat svému zvířeti majetek, je otázka subjektivity zvířat a jejího smyslu, zcela výjimečně, na místě.

Bylo by možné, pro futuro, po velmi koncepční doktrinní expertíze na tomto poli, dojít k možnosti uznání subjektivity zvířat podobným způsobem, jakým je určena jejich věčná povaha. Tudíž jen u těch, u nichž to je smysluplné a zároveň jen v případech, ve kterých to má význam.

Tvrdíme-li, že na zvíře jako takové se použijí ustanovení o věcech v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze – je možno zcela zrcadlově dovodit, že na zvíře dopadá právní subjektivita jen taková a v míře, ve které to neodporuje povaze tohoto konkrétního zvířete.

---

²⁷⁵ H. Müllerová, Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat, *Časopis Právnický*, 2012, č. 10, str. 1074 – 1103.

Tato teze je však otázkou spíše příštích desetiletí než blízké budoucnosti, a to i za předpokladu dalšího lidského pokroku, který by např. mohl vyřešit otázky možného sebeuvědomění konkrétních zvířecích druhů, či jejich schopnosti projevovat vůli.

Dle některých autorů²⁷⁶ je nová definice zvířete „*poněkud odbitá*“ s ohledem na fakt, že schopností vnímat vnější podněty či pociťovat bolest je nadán „*leckterý prvok*“.

Je však vůbec nutné specifikovat zvíře v občanském zákoníku více sofistikovanějším způsobem? Zvláště při možnosti pominutí některých zvířecích tvorů, při snaze o větší specifikaci? O jazykové čistotě aktuálního znění navíc není pochyb a pro potřeby praxe i doktríny se zdá býti zcela dostačující.

Názor o určité odbitosti však, spíše nevědomě, podporuje i Koukal, když tvrdí, že *na pomezí mezi rostlinami a zvířaty je tkz. biologický materiál obsahující genetickou informaci a schopný samoreprodukce nebo reprodukce v biologickém systému (ať už izolovaný nebo neizolovaný ze svého přirozeného prostředí). V této souvislosti je nicméně, s ohledem na zvláštní hodnotu a význam zvířat jakožto živých tvorů (§ 494), třeba konstruovat domněnku, že se v pochybnostech ohledně žijícího organismu, který je z hlediska svého zařazení na pomezí mezi rostlinou a zvířetem, jedná o živé zvíře*²⁷⁷.

Je pak samozřejmě otázkou, zda bylo záměrem tvůrců zákona poskytnout ochranu i těmto, řekněme, hybridním entitám.

---

²⁷⁶ Pelikánová, Pelikán in *Občanský zákoník: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2, str. 56.

²⁷⁷ Koukal in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, str. 1748.

5. Veřejný statek

Z důvodové zprávy: „*Veřejný statek (§ 490) je věc zvláštní povahy. Navrhuje se vymezit jako věc, která slouží k obecnému užívání. Tím je řečeno, že kritérium určení, co je veřejným statkem, není ve zjištění, kdo je vlastníkem určité věci (zda se jedná o věc ve veřejném či soukromém vlastnictví), ale v tom, jakému účelu má sloužit nebo slouží. Vymezení veřejného statku odkazem na účel, jemuž má určitá věc sloužit - nikoli, jemuž již slouží - se opírá o fakt, že rozhoduje stav chťený, nikoli faktický. Povolá-li zůstavitel dědice s příkazem, aby dědic učinil z uzavřené zahrady uprostřed města, kterou zdědil, veřejný park, pak se zahrada okamžikem smrti zůstavitele stane veřejným statkem, byť obecnému užívání ještě neslouží, a ten, komu to podle zvláštních právních předpisů náleží, má právo domáhat se, aby pozemek byl veřejnosti zpřístupněn. Při vymezení veřejného statku se vychází z obdobné charakteristiky, jakou měl vládní návrh občanského zákoníku z r. 1937. Z tohoto návrhu se však nepřejímá formulace, že se veřejný statek „spravuje tímto zákonem, pokud ve správních a jiných zákonech není stanoveno něco jiného“, aniž se ovšem zamýšlí tuto zásadu opustit, protože zásada jako taková vyplývá z právního řádu automaticky. Předpokládá se, že se úprava veřejného statku, je-li nemovitou věcí, zohlední při novele katastrálního zákona.“.*

...

Institut veřejného statku byl v našem právním řádu poprvé zakotven v ustanovení § 287 Československého občanského zákoníku. A to ve znění:

„Věci, které jsou všem členům státu ponechány ku přivlastňování, slovou věci ničí. Ony, kterých se dovoluje jen užívat, jako: silnice, veletoky, řeky, přístavy a břehy mořské, slují obecný čili veřejný statek. (...)“.

Během koncipování vládního návrhu občanského zákoníku byla definice přetransformována, a v osnově připravovaného občanského zákoníku z roku 1937 zněla takto:

„Věci, které jsou určeny k obecnému užívání, jsou veřejným statkem. Veřejný statek se spravuje tímto zákoníkem, pokud ve správních a jiných zákonech není stanoveno něco jiného.“.

K přijetí návrhu však nedošlo. Účinností OZ 1950 se z našeho právního řádu institut veřejného statku naopak vytratil a navrácí se až nyní v OZ.

Je důležité si povšimnout v obou předchozích případech veřejnoprávního prvku, který na tuto definici, ať už přímo či nepřímo, dopadá. Ve vládním návrhu prvorepublikového občanského zákoníku je to dokonce vyjádřeno přímo v textu zákona.

Jak však chápat definici v dnešním občanském zákoníku (ustanovení § 490 – „*Věc určena k obecnému užívání je veřejný statek.*“), vzhledem k nově zakotvenému rozdělení práva dle ustanovení § 1 OZ?

Vyjdeme-li z premisy, že právo veřejné je na právu soukromém zcela nezávislé, a definice veřejného statku v občanském právu tudíž nemá na definici veřejného statku, např. v oblasti správního práva, žádný vliv – je otázkou, jak teda máme institut veřejného statku dle OZ chápat. Potažmo zda bylo vůbec vhodné tento institut do takto vnitřně „rozděleného“ práva vůbec recipovat.

Lze pak za veřejný statek, v rámci ryze soukromoprávní úpravy, považovat např. občerstvení donesené na oslavu, které je určeno pro všechny zúčastněné, s odůvodněním, že se jedná o statek určený k obecnému užívání?

Dle důvodové zprávy, která dává za příklad právě zahradu či prostranství uprostřed města, zřejmě nikoliv. Úprava se očividně, i přes deklarované oddělení veřejného a soukromého práva, zaměřuje na statky, které slouží k obecnému užívání v rámci správního práva – např. lesy, pozemní komunikace, náměstí apod..²⁷⁸

Tomuto závěru přitakává i důvodová zpráva, jež tvrdí, že osnova nehodlá opustit správu těchto statků dle veřejných zákonů. Dle důvodové zprávy tento fakt vyplývá z právního řádu implicitně.

Z aktuálního OZ však vyplývá zejména nově oddělené soukromé a veřejné právo. Situace je proto poněkud matoucí.

---

²⁷⁸ Viz důvodová zpráva k OZ, str. 118

Dle důvodové zprávy taktéž není důležité to, kdo je vlastníkem dané věci, ať už se jedná o subjekt soukromoprávní či veřejnoprávní, avšak rozhoduje účel k jakému má statek sloužit nebo slouží.²⁷⁹

Taktéž je dovozováno²⁸⁰, že nerozhoduje stav aktuální - faktický, ale naopak chtěný. To je naznačeno i na příkladu zůstavitele, který přikáže dědici, aby ze zděděné zahrady uprostřed města udělal veřejný park, čímž se tato zahrada stane veřejným statkem již okamžikem smrti zůstavitele, bez nutnosti jakýchkoliv veřejnoprávních podání či rozhodnutí.

Důvodová zpráva pokračuje popisem vypuštění věty, jež byla obsažena ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937, která zněla: „*Veřejný statek se spravuje tímto zákoníkem, pokud ve správních a jiných zákonech není stanoveno něco jiného.*“. Avšak samotná důvodová zpráva k tomuto vypuštění uvádí, že se jedná o jazykovou záležitost a osnova nehodlá tuto koncepci opustit.

S tímto tvrzením se však nestotožňuji. Je-li určeno, navíc v úvodních ustanoveních zákona obsaživším základní zásady, které mají fungovat jako určité vytknutí před závorkou a mají být naplňovány a procházet celým zákonem a v celé jeho šíři, že je soukromé právo od veřejného odděleno - je poté zakotvení „veřejného“ statku, v němž se zcela logicky musejí prolínat veřejnoprávní a soukromoprávní prvky, ukázkou určité schizofrenie úpravy, která byla mechanicky přebrána, a to bez většího zamyšlení se nad celkovou koncepcí zákona.

Veřejný statek se tak jeví, vedle veřejného statku dle správního práva, jako jakýmsi nepovedeným institutem, který má sloužit v ne zrovna frekventovaných případech, kteréžto jsou však následně přesto „přebrány“ právem veřejným a v něm souvisejícími procedurami.

Budeme-li se držet konceptu veřejného statku, který by byl v souladu se zmiňovanou nezávislostí soukromého a veřejného práva, vede nás to k závěru, že veřejným statkem jsou zejména věci, které jsou určeny k obecnému užívání, avšak bez rozhodnutí příslušných veřejnoprávních orgánů, ale jen na základě vůle soukromoprávních subjektů, a tedy „chtěného stavu“.

---

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Viz důvodová zpráva k OZ, str. 118.

Pod takovýmto typem statku si můžeme představit např. lavičku, kterou majitel činžovního domu umístí před dům, a jako statek jí tak podrobí obecnému užívání jakékoliv kolemjdoucí osobě, a to bez jakýchkoliv veřejnoprávních úkonů; či např. fotbalový stadión, který je stejným způsobem zpřístupněn veřejnosti, ať už z vůle starosty či jiného vlastníka.

Taktéž by, dle této teze, mohly být veřejným statkem statky vymezené v ustanovení § 3 odst. 2 AutZ, jež upravuje statky vyjmuté z ochrany autorského zákona ve veřejném zájmu – výtvoři tradiční lidové kultury.

Podobně by mohla být veřejným statkem kniha či publikace, kterou autor poskytne volně do oběhu bez nároku na honorář. V tomto případě by se opravdu jednalo o statek, který v ryze soukromoprávním hledisku splňuje definici veřejného statku a zároveň je v souladu se zásadou vymezenou v ustanovení § 1 odst. 1 OZ.

Přidržíme-li se zásad a principů, na nichž je OZ postaven, společně se zmiňovanou zásadou, že rozhoduje stav chťený, nikoliv faktický, nemůžeme dojít k jinému závěru.

Atribut veřejného statku by tak splňovaly zásadně jen ty statky, jež určité soukromoprávní subjekty vlastní, nedošlo prozatím k jejich veřejnoprávní úpravě jako statku sloužících k veřejnému užívání dle správního práva – a zároveň – tito vlastníci projevíli vůli, aby tyto věci sloužily obecnému užívání.

Tato teze je však v rozporu prakticky se všemi předcházejícími pojetími veřejného statku jako právního pojmu. Zejména s ohledem na statky, které tento institut v původním pojetí pojímal.

V prvorepublikové doktríně si nelze nevšimnout, že institut veřejného statku byl zpravidla úzce spjat s normami veřejného práva, a za veřejný statek byly považovány téměř bez výjimky jen věci nemovité, zpravidla ve vlastnictví veřejnoprávních korporací.

Dle Tilschova pojetí²⁸¹ např.: „*veřejným statkem jmenujeme nemovité věci (...) Veřejný statek pravidelně jest vlastnictvím nějaké veřejnoprávní korporace s teritoriální výsosti (státu, země, okresu, obce) (...) může však býti z historických důvodů výjimečně i ve vlastnictví soukromníka (např. vlastníka velkostatku, jakožto bývalé „vrchnosti“).*“.

---

²⁸¹ TILSCH, Emanuel. *Občanské právo: část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxii, 205 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-897-8, str. 147.

Prvorepubliková doktrína se na vymezení veřejného statku zcela výjimečně shoduje. Výše uvedené názory Tilsche jsou prakticky totožné s názory ostatních prvorepublikových autorů. Viz shodně Krčmář:²⁸² „*Veřejným statkem nazývají se nemovité věci, určené zákonem nebo výrokem příslušného úřadu k tomu, aby byly všem přístupny k obecnému, stejnému užívání.*“.

Dle Sedláčka je veřejný statek „*ve vlastnictví bud' t. zv. veřejných korporací nebo soukromníků (...) jeho užívání je omezeno policejními předpisy, patří sem hlavně veřejné cesty všech druhů, dále veřejné sady a některé veřejné budovy (...) nezapisuje se do knih pozemkových...*“²⁸³.

Všichni prvorepublikoví autoři se tak shodují na nemovité věci, zpravidla ve vlastnictví státu či veřejnoprávní korporace, avšak ve výjimečném případě i ve vlastnictví soukromém a v neposlední řadě se shodují i na výčtu statků - silnic, průchodů, ulic, náměstí, cest všeho druhu a mostů²⁸⁴.

Jak však, při náčrtu těchto historických souvislostí, nahlížet na veřejný statek, který je zakotven v aktuálním OZ, a který, i při pominutí ustanovení § 1, je koncepčně zcela odlišný od pojetí prvorepublikového. Např. i tím, že o tom, zda je věc veřejným statkem, rozhoduje nyní stav chťený, a nikoliv faktický.

Je možným úmyslem zákonodárce pojmout do tohoto institutu statky, které mají být následně podrobeny užívání dle práva veřejného. Tímto institutem by, do právní moci tohoto veřejnoprávního rozhodnutí, jim byl udělen právě atribut veřejného statku dle práva soukromého. Jednalo by se tak o jakýsi přechod, kdy věc prohlášením vlastníka začne býti veřejným statkem, a následně je procedurami veřejného práva označena za věc sloužící k obecnému užívání dle práva správního.

V tomto případě by však bylo namístě jaksí „*doprovodit*“ ustanovení o veřejném statku dalšími paragrafy, které by mohly účinně řešit problémy, které se přímo nabízejí.

---

²⁸² KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, xlii, 253 s. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-411-8, str. 194.

²⁸³ SEDLÁČEK, J., *Vlastnické právo*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012. str. 38.

²⁸⁴ RANDA, Antonín. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: Právo vlastnické v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, xxviii, 188, xx, 340 s. Klasická právnická díla. ISBN 978-80-7357-389-8, str. 17; shodně s SEDLÁČEK, J., *Vlastnické právo*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012. str. 38.

Jakým věrohodným způsobem může subjekt prohlásit či dát najevo, že si přeje, aby byla např. zmíněná zahrada předmětem obecného užívání?

Dá se v tomto ohledu hovořit o jakémsi zjednodušení v rámci soukromého práva, kdy stačí, aby dal subjekt najevo, že zahrada bude veřejným statkem – a tím okamžikem se tak stane – narozdíl od práva veřejného, kde je nutné vyčkat rozhodnutí příslušných orgánů?

Otázek, které si lze položit, je nepočítaně. Např. Havlan a Fotík²⁸⁵ upozorňují, v případě situace popsané v důvodové zprávě, na nezanedbatelnou otázku – kdo by nesl náklady na vybudování a údržbu daného parku? Dále také zmiňují otázku vymahatelnosti takového projevu vůle, např. při odmítnutí dědictví.

Tato úprava však může mít své opodstatnění, a to v případech dědického rázu. Představme si osobu vlastníci velké množství statků, které by mohly být vhodně využity v rámci obecného užívání (např. pozemky, sbírku vzácných uměleckých obrazů či výše zmiňovaný stadión). Tyto statky danou osobu zcela či částečně živí zpravidla formou pronájmu, avšak pro případ svého skonu tato osoba chce, aby tyto statky sloužily společnosti ve formě obecného užívání.

Vzhledem k recepci institutu z období prvorepublikového, v němž byly těmito typy statků zpravidla věci, které již byly úředním rozhodnutím prohlášeny za objekt veřejného užívání, a tudíž radikální změnu této koncepce, je na místě si položit otázku, zda nebylo příhodné věnovat veřejnému statku větší počet ustanovení, které by se zabývaly těmito následnými vzniklými situacemi.

Obhajobu recepce tohoto institutu lze založit na faktu, že statky, které jsou podrobeny obecnému užívání dle správního práva, jsou zároveň upraveny i v rámci občanského práva. Ve formě soukromoprávní jsou tudíž věcmi v právním smyslu se všemi následky z toho vyplývajících – nejsou věcmi *res extra commercium* a mohou tak být zcizeny, pronajmuty atd.. Příklad můžeme najít, jak zmiňuje Kühn²⁸⁷, např. ustanovení § 34

---

²⁸⁵ Havlan, Fotík, in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9

²⁸⁷ Kühn in MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, ISBN 978-80-87576-73-1, str. 208.

zákona o obcích²⁸⁸ se svou definicí veřejného prostranství²⁹⁰. To tak zůstává být věcí v soukromoprávním smyslu – je veřejným statkem – a zároveň je upraveno normami veřejného práva.

Definici veřejného statku je tak možno považovat do určité míry za proklamační, bez zásadního aplikačního významu. Je totiž jen prohlašováno, že i statky podrobené obecnému užívání dle veřejného práva, jsou považovány za věc v občanskoprávním smyslu, a tudíž za veřejný statek. Tento závěr by byl logický i s ohledem na ustanovení § 1 OZ, kdy institut veřejného statku jen jaksi „potvrzuje“ tuto skutečnost i přes nezávislost obou sfér práva.

K původnímu vzniku a smyslu institutu veřejného statku Sedláček uvádí, že: „*konečné oddělení soukromého jmění panovníka od jmění státního (§ 289) je reakcí proti staršímu feudálnímu názoru (dodnes v Anglii panujícimu), že panovník je vrchním vlastníkem všeho jmění ve státě. I jmění t. zv. veřejných korporací (státu, země, okresu, obce) je jměním soukromým ne podle svého účelu, jemuž slouží (ten je určen příslušnými předpisy, jejich personalizace je právě ona korporace), ale tím, zda ochrana je poskytnuta podle předpisů práva soukromého.*“²⁹¹

Sloužil-li tedy institut veřejného statku k jakémusi odpoutání se od feudálního stavu představovaného suverenním panovníkem, jenž je vlastníkem všeho jmění, je otázkou, nakolik je tento institut využitelný dnes. S opětovnou otázkou, zda bylo jeho přebrání z prvorepublikové doktríny nutné či jakkoli přínosné.

Veřejný statek má svou povahou blízký vztah k pozemkovým služebnostem. Lze si tedy pod pojmem veřejného statku představit např. pozemek, který slouží k pastvě dobytka. Majitel s tímto využitím pozemku souhlasí (je tedy naplněn stav chtěný), avšak nijak tento stav veřejnoprávně (případně ani soukromoprávně) nemá zájem upravit, tudíž nechává daný pozemek ladem, a umožňuje ostatním, aby ho využívali. Pozemek se tak konkludentně stává veřejným statkem.

---

²⁸⁸ Zákon č. 138/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

²⁹⁰ Viz. § 34 výše zmíněného zákona: „*Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.*“

²⁹¹ SEDLÁČEK, J., *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. str. 221.

V souvislosti s veřejným statkem, je očekávána taktéž novelizace katastrálního zákona²⁹². Veřejný statek totiž bez této novelizace nebude nikde jako veřejný statek veden. Avšak jak Havlan, Fojtík ke srovnání pozemkových služebností a veřejného statku uvádí: „(...) *veřejný statek coby pozemková služebnost (zřízená např. rozhodnutím správního úřadu), je (bude) do katastru nemovitostí zapisován (viz. § 11 KatZ). Výsledkem je tedy absurdní situace, kdy v rámci jednoho a téhož institutu jsou (budou) příslušným aktem individualizované pozemky jako veřejný statek do katastru nemovitostí zapsané, a jsou (budou) jako takové z něho také zjistitelné, zatímco „neindividualizované“ pozemky určené zákonem (navíc pozemky takřkajíc obecně významnější) v katastru nemovitostí jako veřejný statek zapsané nejsou (nebudou)*“²⁹³. “.

Ačkoliv jsem naznačil spíše jakousi deklarační povahu ustanovení o veřejném statku, OZ s tímto institutem v několika dalších ustanoveních dále pracuje, a mírně tak rozšiřuje jeho aplikační rozsah a význam. Kupříkladu v ustanovení § 1016 odst. 1 OZ, kdy prohlašuje, že plody spadlé ze stromů a keřů na sousední pozemek, v případě dopadnutí na pozemek označený jako veřejný statek, zůstávají ve vlastnictví osoby vlastníci plodonosný statek. Dále je zmíněn v ustanovení § 1047 odst. 1 zabývající se „zvířetem bez pána“, kdy si na veřejném statku může toto zvíře přivlastnit kdokoli, zatímco na „běžném“ jen vlastník. Dále se pojem objevuje opět v problematice „zvířete bez pána“ v ustanovení § 1049, a nakonec se veřejný statek objevuje v ustanovení § 1260 odst. 2, v němž OZ stanoví, že „*Při vydržení služebnosti odpovídající veřejnému statku je vydržitelkou obec, na jejímž území se věc nalézá.*“.

V posledním uvedeném příkladě lze spatřit určitý přesah, v němž je přímo určen konkrétní veřejnoprávní subjekt. To by mohlo odpovědět na položené otázky, kdo by měl nést náklady na údržbu veřejného statku, či kdo má případně zajistit, aby poslední vůle osoby prohlašující určitý statek za veřejný, měla být naplněna. Poněvadž úprava prakticky poprvé uvádí konkrétní subjekt – veřejnoprávní – který by se měl těmito statky zřejmě dle úmyslu zákonodárce dále hlouběji zabývat.

Institut veřejného statku tak stále zůstává určitou neznámou, a to i pro doktrínu, která ho zpravidla směřuje se statky podlehlými obecnému užívání dle správního práva a

---

²⁹² Viz důvodová zpráva k OZ, str. 118.

²⁹³ Havlan, Fojtík in LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9, str. 1736.

přístupuje k tomuto institutu jako k institutu zrcadlově totožnému, avšak existujícímu na poli soukromoprávním.

Úpravu veřejného statku v OZ obecně nepovažuji za příliš vhodnou, ať už s ohledem na zmiňované ustanovení § 1, či vůbec obecně vhodnost zakotvení tohoto institutu v moderním civilním kodexu.

Veřejný statek vyvolává mnoho nezodpovězených otázek. Není blíže vymezeno, jak jej, jako soukromoprávní institut, pojímat. Nedoprovází ho prakticky žádná doprovodná ustanovení, která by rozvíjela jeho potenciál, a tak zůstává jen jakýmsi deklaratorním ustanovením, jež doprovází důvodová zpráva s jediným příkladem týkajícím se zahrady uprostřed města. Veřejný statek by za aktuální situace, vzhledem k výrazné proměně tohoto institutu ve srovnání s původní prvorepublikovou úpravou, vyžadoval jistě více legislativní péče.

Nebylo by až takovým problémem „přebrání“ veřejného statku z legislativy prvorepublikové, a to ve zcela shodné podobě. Avšak tato „prvorepubliková recepce“ do zcela jiného druhu kodexu společně s radikálními změnami (stav chtěný, možnost movité věci být veřejným statkem) zapříčiňuje mnohé nejasnosti.

6. Závěr a úvahy de lege ferenda

Ač jsem při psaní této práce v doktrinálních zdrojích často narážel spíše na odpůrce než zastánce širokého pojetí věci, která, jak už bylo mnohokrát zmíněno, byla podrobována silné kritice, sám se na stranu těchto pár odvážlivců, jejichž počet bych na konci této práce spočítal na prstech jedné ruky, pokud bych bral v potaz jen autory, kteří se výslovně přihlásili k tomu, že široké pojetí je vhodné, vhodnější a tato změna je cestou k lepšímu, připojuji.

Přes v této práci uvedené výhrady, kterých je sice mnoho, avšak často se jedná o nesrovnalosti spíše kosmetického charakteru, je nutno posoudit tento směr definice věci jako velký krok vpřed.

Nová definice reflektuje technologický vývoj. Bere v potaz, že v dnešní době existuje obchod s energiemi, komoditní obchodování, a to, že právní praxe potřebuje se spoustou dalších podobných nehmotných statků pracovat, a tento fakt řeší způsobem, který je na místě.

Široká definice taktéž vyřeší mnohé nesrovnalosti a napraví neúnosný stav dělení statků na věci, práva a jiné majetkové hodnoty, který doposud trval a taktéž vedl k mnoha problémům, což je kritikou často opomíjeno.

Je samozřejmě možno nalézt spoustu výhrad, např. zda bude tato definice vůbec použitelná např. pro díla dle autorského zákona, či zda je software věcí apod., avšak i v souhrnu všech ostatních okolností, lze tuto novou definici věci přesto považovat za velký krok vpřed.

Koncept širokého pojetí věci, jak už bylo mnohokrát nejen v této práci připomínáno, byl zvolen za účelem pojmutí do oblasti tohoto institutu co největší počet statků, a vyhovět tak, v co nejvyšší míře, naplnění ústavního pořádku v oblasti vlastnictví.

Vlastnictví k věci dle OZ tak lze nově nabýt k mnoha doposud „nevlastnitelným“ statkům, které tak jsou vzhledem k tomuto pojetí nyní chráněny institutem vlastnictví. Institutem, jenž je zakotven v Listině základních práv a svobod, a na témže místě je mu poskytována ústavní ochrana.

Široké pojetí však, kromě ústavní roviny, vhodně navazuje i na rovinu mezinárodní, kdy je v naprostém souladu s mnoha mezinárodními smlouvami, ať už v oblasti autorského práva, ochrany investic, ochrany průmyslových vzorů či jiných.

Všeobecný „široký trend“ prolínající se celou Evropou je evidentní, a považuji za přínosné, že se k němu Česká republika připojila.

Široký koncept vzbuzuje mnohé zejména doktrinní dohady, avšak je na místě konstatovat, že se jedná o otázky často ryze doktrinní, nijak významně nezasahující do praktické potřeby subjektů práv a tyto otázky zpravidla nejsou zásadní „změnou pravidel hry“ v rámci celého právního řádu.

Příkladem mohou být úvahy *de lege ferenda* v této práci, které polemizují s hlediskem objektivní užitečnosti a přiklání se k hledisku subjektivnímu, které více reflektuje realitu dnešní doby. Podobně jako je polemizováno o možnosti vypuštění podmínky užitečnosti, či vypuštění podmínky odlišnosti od osoby, která přináší do oblasti určitých statků nejasnosti v souvislosti s propojením osobnostní a majetkové složky.

Nelze opomenout, že nejhlasitější kritici zcela opomíjí fakt, že pojetí úzké, které platí např. v Německu či Polsku, taktéž není ideálním a přináší zase jiné druhy problémů, nejistot a nesrovnalostí.

Nelze tudíž říci, že by jedno z těchto pojetí bylo lepší než druhé samo o sobě. Lze se jen domnívat, které z daných dvou pojetí je lepší v danou určitou dobu, a to při reflexi celkového technologického rozvoje a vývoje, doktrinní rozvoje a posouzení mnoho dalších aspektů.

Dle mého názoru široké pojetí věci do dnešní doby patří a lépe vyhovuje dnešní realitě, a to právě z důvodu živelného rozvoje nových nehmotných statků či informačních technologií a na ně navázaných statků, kterým by měla být, dle mého názoru, poskytnuta ochrana. Té by se jim v pojetí úzkém místy nedostávalo, a dostávaly by se na samotný okraj zájmu občanského práva jako takového.

Je otázkou, zda bylo široké pojetí vhodné v dobách prvorepublikových. Z dostupné doktríny lze dojít k závěru, že zastánci tohoto pojetí byli zcela v menšině proti tkz. germanistům ale i ostatním civilistům, kteří široké pojetí odmítali (Randa, Unger a další).

Z části za tímto faktem stojí i nutnost, jak uvádí Eliáš, abstraktního myšlení v právu. Jakési schopnosti intelektuálně vstřebat fakt, že pohledávka je věcí v právním smyslu, či vůbec může být některými autory za věc v právním smyslu považována bez jakýchsi zásadnějších problémů.

...

Široké pojetí již bylo přijato a ukazovat na jeho slabé stránky způsobem jen a bez výjimky kritickým není na místě. Už jen z důvodu, že změna tohoto pojetí je za aktuálních podmínek nereálná.

Kritika širokého pojetí věci je tak již nyní zčásti bezpředmětná a měla případně zaznít v době příprav nového občanského zákoníku. Většina kritiky naráží a kritizuje aspekty, které jsou širokému pojetí věci vlastní. Mohlo se však s touto kritikou počítat již při designování tohoto pojetí pro náš právní řád, a zohlednit tento předpokladaný scénář např. v důvodové zprávě ve formě širšího zdůvodnění nové koncepce, která by mohla této kritice alespoň částečně zamezit.

Místo nekonstruktivní kritiky by bylo vhodnější přijmout fakt širokého pojetí věci jako daný, a snažit se ho uzpůsobit a vykládat tak, aby byl jeho výklad a použití co největším přínosem pro adresáty právních norem.

Tento úkol do budoucna leží na bedrech judikatury, která se bude muset vyrovnat s mnoha nesrovnalostmi a problémy, které nové pojetí přináší. Avšak s ohledem na prvorepublikovou judikaturu a možnost použití doktríny a judikatury rakouské se nejedná o úkol nepřekonatelný.

Je faktem, že ani největší příznivci nového občanského zákoníku a širokého pojetí věci nemohou popřít určité narušení právní jistoty, jež široké pojetí věci s sebou přináší. Avšak děje se tak s přijetím nové kodifikace, která v sobě zahrnuje 3081 paragrafů. Jedná se tak o narušení právní jistoty, které je jaksi předpokladatelné, a v celkovém souhrnu narušení právní jistoty, které nový občanský zákoník do právních vztahů přinese, se jedná spíše o kapku v moři než zásadní zvrat, od nějž se odvíjí zcela nové, nepoznané a těžce vykladatelné právo.

Za mnohem větší problém a chybu ze strany tvůrců zákona považuji skutečnost nedostatečného dovysvětlení nové definice v důvodové zprávě. Zcela jistě bylo možno, i

s ohledem na problémy, jenž nové pojetí věci provází, věnovat mu mnohem více pozornosti, ať už po stránce kvantitativní či jakékoliv jiné. Tato výtku směřuje zejména k popisu institutu veřejného statku v důvodové zprávě, kde je tato skutečnost zcela markantní.

Nový prvek nominality taktéž není v důvodové zprávě vůbec zmíněn, ačkoliv se jedná o poměrně ztěžejní a pro většinu odborné veřejnosti často i zcela nový prvek. Oblasti nehmotných statků a k němu navazujícímu hledisku odlišnosti od osoby – propojenosti osobnostní a majetkové složky – mohlo být taktéž věnováno v důvodové zprávě mnohem více prostoru, v němž mohla být načrtnuta případná vodítka k vyřešení tohoto aspektu.

Počet publikovaných článků na téma věci v právním smyslu, v souvislosti s přijetím „nového“ občanského zákoníku, nebyl zanedbatelný. Přesto – právě s ohledem na rozpory, které široké pojetí obecně vyvolává – mu mělo být dle mého názoru věnováno mnohem více prostoru právě v důvodové zprávě.

Důvodová zpráva přinášela možnost vypořádat se s mnohými nesrovnalostmi v samém počátku a nastínit vodítka, jež by přispěla k jednotlivým řešením. Odvolávání se na dobu první republiky je v některých případech, vzhledem k technologickému vývoji, částečně pokrytecké. Kupříkladu v oblasti investičních nástrojů, kryptoměn a dalších technologických novot, k nimž dnes prvorepubliková doktrína ani judikatura jednoduše nemůže posloužit jako podklad, a často ani nastínit řešení, poněvadž v jejím období takovéto druhy statků neexistovaly.

Místo toho je v důvodové zprávě řečeno, že nová definice opouští materialistické hledisko, více konvenuje s Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami a lépe vyhovuje potřebám právního styku.

Právě na tomto místě, v závěru této práce, která odhaluje mnohé nesrovnalosti, ačkoliv často ne zcela zásadního rázu, která nová úprava přináší; práce, která se na mnoha místech musí vyrovnávat s novými poznatky, které nelze opřít o skutečný úmysl zákonodárce, se absence většího rozboru definice věci v právním smyslu v důvodové zprávě jeví zásadní chybou, a snad i větším ohrožením právní jistoty v právních vztazích než široké pojetí věci samo o sobě.

Určitě lze kvitovat negativní vymezení zvířete jako „ne-věci“, jakožto určité následování evropského trendu derelikce zvířat a zároveň vhodné provazby této změny v oblasti náhrady škody.

Zároveň lze obecně považovat za uspokojivou a vhodně zvolenou koncepci negativní definice věci. Ta neskýtá, i díky bohaté prvorepublikové judikatuře, žádné zásadní rozpory ohledně její aplikace a výkladu, a sama o sobě nepředstavuje prakticky žádné narušení právní jistoty.

Do úvah ve formě *de lege ferenda* je k institutu věci v právním smyslu těžké cokoliv dodávat. Jedná se ve své podstatě o institut v krátkém legislativním období nezměnitelný, a jeho zásadní změna by v celé své návaznosti znamenala poměrně zásadní změnu celé úpravy věcných práv v jejich celkovém komplexu.

S návazností na určité teze vyjádřené v této práci bych do úvah *de lege ferenda* zahrnul zejména nutnost odborné diskuze nad celkovou problematikou. Dále taktéž nad institutem vlastnictví a otázkou subjektů - objektů práva a možnostmi modifikace této dichotomie.

Odborná debata je důležitá zejména z důvodu, že jedna z největších potíží, která dle mého názoru vznikne, v souvislosti s novým širokým pojetím věci, bude přístup soudců k tomuto pojetí a nutnost jejich jakéhosi *převychování* na „*původní*“ prvorepublikovou širokou úpravu věci v právním smyslu.

„Vcítit“ se do tohoto institutu s ohledem na jeho nominální aspekt není pro mnohé jednoduchým úkolem. Uvědomit si rozsah této nominality a okruh statků, jenž pokrývá, nemusí být ani pro člověka, který se právem zabývá a aplikuje jej, jednoduché.

Dokládají to četná nesprávná rozhodnutí prvorepublikových soudců, kteří, ačkoliv byli v tomto pojetí jaksi „juristicky vychováni“, se přesto dopouštěli častých chyb, a to zejména tím, že nedostatečně zohlednili nominální aspekt u určitého statku. U dnešních soudců je navíc, paradoxně právě pro jejich erudici a dosavadní praxi (v pojetí úzkém), tento úkol ještě složitější.

Lze v tomto směru očekávat spoustu přehmatů, omylů a četné využívání opravných prostředků. Zvláště za předpokladu, že právní zástupce, ať už žalobce či žalovaného, zná institut věci v právním smyslu i se všemi jeho atributy, které do právního řádu vnáší, a jeden z těchto atributů nebyl správně rozpoznán, či naopak byl a špatně.

Použité zdroje

Učebnice, monografie a komentáře:

- 1) DĚDIČ, Jan a Jan PAULY. Cenné papíry. Praha: *Prospektrum*, 1994. 220 s. ISBN 80-85431-98-X.
- 2) DĚDIČ, Jan. *Právo v podnikání*. 1. vyd., 5. edice *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*, Praha: *Prospektrum*, 2000, 546.
- 3) DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432.
- 4) DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*: Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 687 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-753-7.
- 5) ELIÁŠ, Karel. Akciová společnost: systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha: Linde, 2000. 433 s. ISBN 8072012320.
- 6) HOLUB, Milan a kol. Občanský zákoník, komentář, 2. Aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde, 2004, *Zákony – komentáře*.
- 7) JEHLIČKA, Oldřich, Jiří ŠVESTKA a Marta ŠKÁROVÁ. *Občanský zákoník: komentář*. 8. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, xxiv, 1195 s. Beckova edice Komentované zákony.
- 8) JÍLEK, Josef. *Finanční a komoditní deriváty v praxi*. 2., upr. vyd. Praha: Grada, 2010, 630 s. Finanční trhy a instituce. ISBN 978-80-247-3696-9.
- 9) *Justiniánské Institute: Iustiniani Institutiones*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2010, 411 s. *Fontes iuris romani*. ISBN 978-80-246-1749-7.
- 10) KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. Římské právo. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck).
- 11) KINCL, Jaromír. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 326 s. ISBN 978-80-7380-054-3.
- 12) KNAPP, Viktor, Štefan LUBY, Věra ČÍŽKOVSKÁ a Stanislav ZDOBINSKÝ. *Československé občanské právo*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Orbis, 1974, 2 sv.

- 13) Knapp V., Plank K., a kol. Učebnice československého občanského práva. Svazek 1.1 vydání Praha, Orbis 1965.
- 14) KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945 - 1989*. Praha : Linde, 2009.
- 15) KOTÁSEK, Josef. *Právo cenných papírů*. vyd. 1. v Praze: C.H. Beck, 2014, xxi, 242 s. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-515-2.
- 16) Kratochvíl Z. a kol. *Nové občanské právo*. 1 vydání. Praha, Orbis 1965.
- 17) KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, xlii, 253 s. Klasická právnická díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-411-8.
- 18) KŘIVÁČKOVÁ, Jana, Klára HAMULÁKOVÁ a Tomáš TINTĚRA. *K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu*. vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, xxiii, 241 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-294-6.
- 19) Lavický, P.; Polišenská, P.: *Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013.
- 20) LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, 6 svazků. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.
- 21) *Listina základních práv a svobod: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, 906 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-750-6.
- 22) MAREK, Radan. *Cenné papíry v novém občanském zákoníku: komentář*. v Praze: C.H. Beck, 2013, xxx, 431 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-466-7.
- 23) MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek III. § 419 – 654. Praha – Leges, 2014, 1264, ISBN 978-80-87576-73-1.
- 24) NESNÍDAL, Jiří. *Občanský zákoník I. s komentářem: zákon č. 89/2012 Sb.* Český Těšín: Poradce, 2012, 320 s. ISBN 978-80-7365-336-1.
- 25) *Občanský zákoník: komentář*. vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 6 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-369-2.
- 26) *Pocita Martě Knappové k 80. narozeninám*. vyd. 1. Praha: ASPI, 2005, 472 s. ISBN 80-735-7133-1.
- 27) RANDA, Antonín. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, [581] s. Klasická právnická díla (ASPI). ISBN 978-80-7357-389-8.
- 28) RANDA, Antonín. *Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: Právo vlastnické v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, xxviii, 188, xx, 340 s. Klasická právnická díla. ISBN 978-80-7357-389-8.

- 29) REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2014, 760 s. Partners. ISBN 978-80-247-3671-6.
- 30) Rouček, F., Sedláček, J., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. Komentáře velkých zákonů československých, sv. 1. ISBN 8085963604.
- 31) SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu: obsahové meze platnosti právních úkonů (smluv) z hlediska rozporu se zákonem, dobrými mravy a veřejným pořádkem*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, xix, 301 s. Právní instituty. ISBN 80-717-9914-9.
- 32) SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnické právo: II*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxiv, 426, iv, 58, 79 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-758-2.
- 33) SEDLÁČEK, Jaromír. *Vlastnictví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. /Reprint: *Vlastnictví a vlastnické právo*, Barvič & Novotný, 1919, a *Vlastnické právo*, V. Linhart, 1935; *O vlastnictví*, původní vydání./.
- 34) SEDLÁČEK, Jaromír. *Občanské právo československé: všeobecné nauky*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxiv, ii, 299 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-758-2.
- 35) SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 2 sv. (xxii, 220, 356 s.). Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-616-5.
- 36) SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2012, 1019 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7.
- 37) TELEČ, Ivo. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4, str. 4.
- 38) TILSCH, Emanuel. *Občanské právo: část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxii, 205 s. Klasická právnícká díla (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-897-8.
- 39) VAŠEČKA, Jan. *Věc v právním smyslu v historickém pohledu*. vyd. 1. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1979, 110.

Odborné články:

- 1) ELIÁŠ, Karel. Věc jako pojem soukromého práva. *Právní rozhledy*. 2007, ročník 15, č. 4.
- 2) ELIÁŠ, Karel. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11.
- 3) ELIÁŠ, Karel, Věc. Pozitivistická studie. *Časopis právník*, 1992, č. 8.
- 4) HORÁK O., DOSTALÍK P., Věc v právním smyslu v novém občanském zákoníku z právněhistorické perspektivy, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2013, č. 1.
- 5) KINDL. M. Musí být věci užitečné (a zcela ovladatelné?) in *Pocita Martě Knappové k 80. narozeninám*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2005, 472 s. ISBN 80-735-7133-1.
- 6) KINDL. T. Malá poznámka o věcech (o odpadech, jeskyních a rybnících jako o věcech). *Právní fórum*, 2010, roč. 7, č. 2.
- 7) MELZER, Filip, Pojem věci v návrhu občanského zákoníku, *Časopis právník*. 2007, č. 11.
- 8) MULLEROVÁ, H., Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat, *Časopis Právník*, 2012, č. 10.
- 9) PELIKÁNOVÁ, I., Úvaha o věcech v právním smyslu, *Právní praxe v podnikání*, 1995, č. 11.
- 10) STUNA, Stanislav a Jiří ŠVESTKA. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*. 2011 č. 10.
- 11) TELEČ, Ivo, Duševní vlastnictví a jeho vliv na věc v právním smyslu. *Právní rozhledy*. 2011, č. 12.
- 12) TELEČ, Ivo, Držba informací. *Právní rozhledy*. 2014, č. 4.
- 13) THONDEL, Alexandr. Věci – římskoprávní regule a jejich odraz v současném právu. *Časopis pro právní teorii a praxi*, 2009, číslo 3., ročník II..
- 14) VLASÁK. M, Opustí občanský zákoník princip pekuniární kondemnice?, *Právní rozhledy*, 2008, č. 2.

Mezinárodní smlouvy:

Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví ze dne 20.3.1883 v revidovaném znění.

Komunitární předpisy:

Smlouva o fungování eu, konsolidované znění, dostupná z
http://www.euroskop.cz/gallery/54/16334-fungovani_eu.pdf

Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 263/2012, O prodeji na krátko a některých aspektech swapů úvěrového selhání ze dne 14. Března 2012.

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ o hodnocení nařízení (EU) č. 236/2012 o prodeji na krátko a některých aspektech swapů úvěrového selhání.

dostupná z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52013DC0885>

Použité zákony:

Císařský patent č. 946/1811 sb. z. s., obecný zákoník občanský

Zákon č. 1/1993 Sb., - Ústava České republiky

Zákon č. 2/1993 Sb., - Listina základních práv a svobod

Zákon č. 11/1918 Sb., O zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

Zákon č. 112/200 Sb., Autorský zákon

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 478/1992 Sb., O užitných vzorech

Zákon č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů

Zákon č. 166/1999 Sb., O veterinární péči (veterinární zákon)

Zákon č. 101/1963 Sb., Zákon o mezinárodním obchodu

Zákon č. 89/2005 Sb., ze dne 19. března 2015, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb, o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 373/2011 Sb., Zákon o specifických zdravotních službách

Zákon č. 21/1992 Sb., O bankách

Zákon č. 256/2004 Sb., O kapitálovém trhu

Zákon č. 6/1993 Sb., O ČNB

Zákon č. 190/2004 Sb., O dluhopisech

Zákon č. 591/1992 Sb., O cenných papírech

Zákon č. 44/1988 Sb., Zákon o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)

Zákon č. 254/2001 Sb., O vodách (vodní zákon)

Zákon č. 138/2000 Sb., O obcích (obecní zřízení)

Zákon č. 90/2012 Sb., Zákon o obchodních korporacích

Zákon č. 256/2004 Sb., Zákon o podnikání na kapitálovém trhu

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

Zákon č. 114/1992 Sb., O ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 222/1999 Sb., Zákon o zajišťování obrany ČR

Zákon č. 164/2001 Sb., Lázeňský zákon

Zákon č. 458/2000 Sb., tkz. Energetický zákon

Návrh občanského zákoníku z roku 1937

Zahraniční úpravy:

Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník), Přijat v roce 1896, v účinnosti od 1. ledna 1900 do současnosti.

Codice civile (italský občanský zákoník), schválen královským dekretem 16. března 1942.

kodeks cywilny (polský občanský zákoník), ze dne 23. května 1964.

Loi Fédérale complétant le Code civil suisse (švýcarský obligační zákoník), z 30. března 1911, Dostupný z:

<https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19110009/201507010000/220.pdf>

Seznam použité judikatury:

Rozhodnutí NS sp. zn. R I 808/27, Vážný č. 7348

Rozhodnutí NS sp. zn. ZM II 87/27, Vážný č. 2934

Rozhodnutí NS sp. zn. R II 170/43, Vážný č. 18594

Rozhodnutí NS, sp. zn. Rv I 1090/36 ze dne 4. ledna 1938

Rozhodnutí NS sp. zn. 3 Tz 71/98 ze dne 6. 8. 1998

Rozhodnutí NS sp. zn. 29/Cdo 3038/2011 ze dne 17.05.2012

Usnesení NS, sp. zn. 29 Odo 1216/2005 ze dne 29.8.2007

Rozhodnutí NS sp. zn. 29 Odo 346/2006 ze dne 11. 12. 2007

Rozhodnutí KS v Plzni sp. zn. 122 Cm 4/2010 ze dne 28.02.2012

Usnesení ÚS České republiky, sp. zn. II. ÚS 249/97 ze dne 26. února 1998

Rozhodnutí NS, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004 ze dne 15.prosince 2005

Usnesení NS, sp. zn. 22 Cdo 685/2005 ze dne. 9 března 2006

Rozhodnutí NS, sp. zn. 25 Cdo 4693/2008 ze dne 14. dubna 2011

Rozhodnutí NS, sp. zn. 1 Tz 317/56 ze dne 25. 1. 1957

Rozhodnutí NS sp. zn. 3 Cdon 523/96 ze dne 20.12.1996

Usnesení NS ze dne 9.6.2000, sp. zn. 21 Cdo 2587/1999

rozhodnutí VS v Praze sp. zn. 5 Cmo 423/97 ze dne 24.3.1998.

Usnesení NS sp. zn. 29 Odo 1216/2005 ze dne 28.8.2007

Internetové články a zdroje:

Důvodová zpráva k OZ, dostupné z

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Důvodová zpráva k zákonu č. 118/1950 Sb.

dostupná z: http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_10.htm

Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb.

dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_07.htm

Důvodová zpráva k OZ 1964

dostupná z http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm

Článek - rozhovor, Právní rádce, Eliáš: Ministerstvo opět přibližuje občanský zákoník k 50. létům, dostupné z

<http://pravniradce.ihned.cz/c1-64484960-elias-ministerstvo-opet-priblizuje-obcansky-zakonik-k-50-letum>

Občanské sdružení majitelů domů, bytů a dalších nemovitostí v ČR a jejich uspořádání cyklu přednášek na téma nájmu v občanském zákoníku,

dostupné z <http://www.osmd.cz/prednasky-1404037389.html>

Návrh zastupitelstva města Prahy na vydání zákona „o regulaci prostituce“ ze dne 31.1.2014, sněmovní tisk 115/0.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=115&CT1=0>

Katalog obchodů v nichž lze nakupovat měnou bitcoin.

<http://bitperia.cz/katalog/>

Seznam použitých zkratek

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze) ze dne 3. 2. – důvodová zpráva k OZ

OZ – Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

OZ 1950 - Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

OZ 1964 - Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

AutZ – Zákon č. 121/2000 Sb., Autorský zákon

ZMO – Zákon. č. 101/1963 Sb., Zákon o mezinárodním obchodu

ZoCP – zákon o cenných papírech (Zákon č. 591/1992 Sb.)

EnerZ – energetický zákon (Zákon č. 458/2000 Sb.)

TZ – trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.,)

ABGB či OZO - Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, vyhlášen císařským patentem Nr. 946/1811.

BGB - Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)

KS – krajský soud

NS – nejvyšší soud

ÚS – ústavní soud

VS – vrchní soud

Sb. – sbírka zákonů

sp. zn. – spisová značka

LZPS – Listina základních práv a svobod

CP – Cenný papír

SJM – společné jmění manželů

(...) – část citace vynechána

Sp. zn. – spisová značka

Při použití ustanovení § bez uvedení konkrétního zákona se jedná o ustanovení OZ

„ne-věc“ – statek, který nespadá do sféry institutu věci v právním smyslu dle OZ

Abstrakt

Předkladaná práce si bere za cíl pojednat a nastínit možnosti aplikace nové definice věci, která byla zakotvena v našem právním řádu s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku. Toto široké pojetí věci sebou přináší zcela nový pohled na věc v právním smyslu, než na jaký byla právnícká obec dosud zvyklá z předchozího pojetí, kdy věc definována nebyla a její pojetí bylo dovozeno jen doktrínou. Nová definice věci se jakoby vrací v čase k pojetí fungujícím na našem území v dobách první republiky, kdy bylo toto široké pojetí přebráno ze zákoníku rakouského.

Po úvodní části následuje rozbor geneze tohoto institutu na našem území. Následující kapitola se zabývá novou definicí věci a jejím pojetím. Její podkapitoly rozebírají zejména podmínky, které musí daný statek splnit proto, aby byl z občanskoprávního hlediska považován za věc v právním smyslu (užitečnost, odlišnost od osoby, ovladatelnost).

V další podkapitole tohoto oddílu je rozebírána podmínka užitečnosti věci, kdy je analyticky zkoumáno, zda je vůbec podmínkou nutnou či potřebnou, a jak ovlivňuje možnosti jednotlivých statků a jejich posouzení jako věci ve smyslu občanskoprávním či nikoliv. Další podkapitola se zabývá podmínkou ovladatelnosti věci a zaměřuje se na ovladatelné přírodní síly, na něž tato podmínka především směřuje.

Kapitola IV. se zabývá negativní definicí věci a jejím rozbohem. Zejména otázkou vymezení toho, co nelze z hlediska občanskoprávního za věc považovat a následné zaměření se na statky, které stojí na rozhraní tohoto pojetí, u nichž je otázkou budoucí judikatury a doktríny, aby v těchto případech zaujaly jasné stanovisko. Kapitola se také zabývá modifikacemi negativního vymezení věci, kterými si praxe vypomáhá za účelem jednoduššího nakládání s těmito statky, které by jinak za věci považovány nebyly a jejich převod či jiné nakládání s nimi by tak bylo zbytečně stíženo.

Kapitola V. se zabývá veřejným statkem. Zejména historickou reflexí tohoto institutu a otázkou vhodnosti zakomponování tohoto institutu do dnešního kodexu, a to vzhledem k dnešnímu rozdělení práva na veřejné a soukromé.

Závěrečná kapitola je věnována úvahám o vhodnosti širokého vymezení věci, následkům, které tato koncepce pro praxi přinese a možnostem, které mohly být vzaty v legislativním rámci tvorby nového občanského zákoníku v úvahu.

Abstract in english

This work deals with institute of things in a legal sense in new civil code (Act. n. 89/2012 civil code) recently issued on our territory. New conception of the things in a legal sense brings entirely new aspect in comparison with former conception in which things were not defined at all.

New definition of things returns to the conception being in effect on our territory at times of the so called „First Republic“ in which was conception receptioned from the Austria civil code.

After preface work proceed to the genesis of the term of the things in legal sense in ours civil codes being in effect in history of our country.

Following chapter deals with the new aspect of the definition and mainly analyses its conditions which concrete estate has to fulfil to be proclaimed as a thing in a legal sense by definition of the civil code (usefulness, difference from the person, manageability).

There is very often used as a source the doctrines and jurisprudence from the epoch of the first republic. It is logical because of the identical definition of the things in a legal sense.

Next subhead deals with condition of utility of the things where analytically finding conclusion about necessity or this condition and how this condition will affect some estate in a way being or not being things in a legal sense.

Next subhead deals with condition of manageability of the things, aimed particularly on the controllable force of nature upon which this condition mainly target.

Chapter IV. deals with negative definition of the things in a legal sense and its analysis. Chapter is mainly focused on a negative definition and on the estate which are standing on the edge of the conception and „no-things“ in a legal sense.

Chapter also deals with particular modifications of the definition established for a better use in a legal practice as more appropriate and pragmatic for treatment with this estates. Mostly because of falling this estate to a mode of „no-things“ in a legal sense with result of no possibility of transfer with this estate.

Chapter V. deals with the institute of public good. Especially with historical reflection of the institute and the question of the appropriateness of the incorporation of this institute into today's Code given today's separation of public and private law.

Final chapter is dedicated to consideration about the new definition, its consequences for legal practice and possibilities which could had been taken in account in legislative works.

Resume

New civil code which has come in effect in Czech Republic brings to our legal system lot of new concepts and institutes. One of them is the new definition of the things in a legal sense. Submitted work is trying to reflex new definition of thing in legal sense which came to our legal system after more than 60 years of narrow concept of things in legal sense.

Definition of the things in a legal sense returns to our civil code after long statutory absent of this definition. From 1964 when came to force former civil code 1964 till “new” civil code 2012 which just entered into force was thing as a civil law institute defined just by doctrine and wasn’t grounded in a legal text of the civil code.

New definition of the thing in a legal sense included in civil code 2012 is kind of „old new“ definition because of its reception from the doctrine of Austria basically from the time of so called „first republic“ in our land when was in effect Austria law and its civil code The Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (more likely known as ABGB).

The legislative options of the definition were dual – wide or narrow concept of the things in legal sense. Narrow concept is established in German civil code or Polish civil code and covers just corporeal estate. Creators of the „New“ civil code choose wide concept which covers diametrically more estate than narrow concept – for example incorporeal estate, work, application, information, know - how or even recipe for meal.

Mentioned boundlessness of the wide concept brings up a lot of questions. First question related with wide concept is which estate are actually things in a legal sense and which are not. Second related question is focused on estate with incorporeal estate and degree of effect in rem which is adjusted to them.

New definition is also accompanied by negative designation of the things in a legal way which is represented by human body and animals. This also brings up some question in a legal practice contains a lot of exception developed by legal practice which are described in the work.

At the end the work deal with new institute in our law – public good. This institute is coming back but in a very amendment form which also raises many question which are alluded in this work. A huge transformation of this institute (possibility of movable public

good) and also change of the codex in which is institute of public good anchor (separation of public and private law) leads to a big uncertainty about legal use of this instrument in future. According to foregoing the work is just trying to grasp crucial facts about this new institute and trying to find a possible ways to use it.

Outset of the work is dedicated to genesis of the institute of the thing in a legal sense in Austria-Hungary, Czechoslovakia and Czech Republic law and doctrine.

Conclusion of the work contains final reflection of its change and its benefit and cons which brings to our legal system, legal practice and doctrine. And also contains *de lege ferenda* thought which are actually more passive then revolutionary because of the opinion of the author of this work on the wide legal definition which he mostly and basically approves.

Klíčová slova / Keywords

Klíčová slova: věc v právním smyslu, nominalita, věcná práva.

Key words: Thing in a legal sense, nominality, law in rem.